http://www.vimeo.com/15654738
CANTECE TRADITIONALE

http://www.vimeo.com/8122443

http://vestitorul.blogspot.com/

http://www.vimeo.com/8532198

http://www.vimeo.com/videos/search:MAICA%20SILUANA/768931c3

http://www.vimeo.com/5104607
PSALTIREA 1

http://www.vimeo.com/5070517

PSALTIREA 2 CITITA DE IPS TEOFAN

http://www.vimeo.com/user1718579
VIDEO DUHOVNICESTI

http://www.vimeo.com/10025017
ARVO PART CANONUL POCAINTEI
http://www.vimeo.com/8925726
PICTURA DE LA DRAGANESCU

http://www.vimeo.com/8648580
COPACUL DORINTEI ABULADZE TENGIZ
http://www.vimeo.com/8408645
CAPELA INGERULUI
http://www.vimeo.com/7860716
STIINTA SI CREDINTA PR ARSENIE BOCA

http://www.vimeo.com/7724565
CAINTA FRAGMENT

http://www.vimeo.com/7718065
COPILARIA LUI IVAN

http://www.vimeo.com/5634304
DESPRE PATIMI SI DESPATIMIRE PE TEOFIL 2003

http://www.vimeo.com/7400673

PR TEOFIL IN FRANTA

http://www.vimeo.com/11680663
http://www.vimeo.com/11681414

PR SOFIAN BOGHIU 1 ,2

http://www.vimeo.com/11680064

http://www.vimeo.com/11680365

PR TEOFIL 1 SI 2

http://www.colinde.ebul.ro/

http://www.greco-catolic.ro/cantece.asp?tip=index

http://www.calendarulortodox.ebul.ro/

http://gxg.uv.ro/Sarbatorile_de_Craciun_si_An_Nou.htm

SĂRBĂTORILE DE CRĂCIUN ŞI ANUL NOU

COLINDELE RELIGIOASE

Icoană pe sticlă din colecţia Muzeului Ţăranului Român

Colinde, colinde!
E vremea colindelor,
Căci gheaţa se-ntinde
Asemeni oglindelor.
Şi tremură brazii
Mişcând rămurelele,
Căci noaptea de azi-i
Când scânteie stelele.

Se bucur copiii,
Copiii şi fetele,
De dragul Mariii
Îşi piaptănă pletele,
De dragul Mariii
Şi-a Mântuitorului,
Luceşte pe ceruri
O stea călătorului.

Mihai Eminescu

Cuprins

Introducere
Colindatul
Colindul
Originea creştină a Crăciunului
* **Cântecele de Stea**
Confecţionarea stelei
Cântecele de stea
Steaua sus răsare
Trei crai de la răsărit
În oraşul Vitleem
La nunta ce s-a întâmplat
** **Colindul religios propriu-zis**
Colindatul
Colindatul propriu-zis
Colindul popular religios
Colindele religioase propriu-zise
*** **Vifleimul (Vicleimul) sau Irozii**
Istoricul vifleimului
Vifleimul (Irozii)
**** **Concluzii**
Bibliografie

go to cuprins

Introducere

Cu ocazia unor evenimente deosebite sau sărbători religioase, se practică numeroase obiceiuri, unele legate de-muncile agricole şi de practica creşterii animalelor, altele legate de momente importante din viaţa omului, de viitorul său.

Printre aceste manifestări, *sărbătorile de iarnă* ocupă un loc cu totul deosebit. Ele încep la 24 decembrie cu ajunul Crăciunului, se continuă cu Anul Nou şi se încheie după Bobotează, la 7 ianuarie. Crăciunul şi Anul Nou prilejuiesc manifestări de o deosebită bogăţie folclorică, adesea cu realizări artistice literare remarcabile: mersul la colindat, mersul la urat cu pluguşorul, cu semănatul, cu sorcova, Vasilica, jocurile cu măşti: turca, capra, cerbul, brezaia, apoi mersul cu steaua, vicleimul, irozii, cu

dansuri, cum sunt: căiuţii, căluşarii etc. Aceste sărbători constituie, de asemenea, prilejuri la care au loc manifestări ale teatrului popular, în special ale teatrului cu o tematica haiducească. Dintre manifestările enumerate mai sus, conform ultimelor cercetări, cântecele de stea şi irozii sunt de origine mai recentă, cărturăreasca, bisericească. De provenienţă mai nouă sunt şi teatrul popular cu tematica haiducească, cu toate că el se grefează pe vechiul teatru popular cu măşti. Prin spectaculozitatea lor, prin forma lor artistică, prin conţinutul laic sau magico-religios, dintre obiceiurile, practicile şi producţiile orale legate de sărbătoarea noului an se remarcă, îndeosebi, urările cu pluguşorul, buhaiul şi jocurile cu măşti.

Colindele prilejuiesc o participare a multor oameni din sat. La colindat, în zilele în care acesta se practică, se duc nu numai copii, ci şi flăcăi, fete şi oameni însuraţi. De obicei, copiii încep să colinde în după-amiaza premergătoare primei zile de Crăciun, iar flăcăii, fetele şi oamenii căsătoriţi merg la colindat seara şi în noaptea de Crăciun. De exemplu, în multe sate transilvănene se constituie câte o ceată de fiecare sat, uneori două sau chiar mai multe, în unele cazuri, asupra componenţii cetelor de colindători s-a răsfrânt apartenenţa de clasa. Adesea ceata de colindători e numita *ceata feciorilor,* iar în Ţara Oltului *ceata de juni,* între Târnave şi Olt *butca feciorilor,* în zona Pădurenilor şi Hunedoarei *dubaşi,* în Ţara Moţilor *colindători.*

Ovidiu Bârlea analizează cu competenţă, pe larg, modul de organizare al mai multor tipuri existente de colindători, precum şi colindatul de Crăciun, repertoriul de colinde, darurile şi oraţiile lor, iar apoi colindatul de Anul Nou, zăuritul sau implicaţiile colindatului.

Se colindă până noaptea târziu, uneori chiar şi până dimineaţa. Nu se poate spune că, cel puţin în ultimele decenii, ar exista o orânduială anume, cine la cine să meargă să colinde, totul poarta pecetea spontaneităţii. Copiii şi flăcăii mai tineri merg să colinde din casă în casă, pentru a căpăta mai mulţi covrigi, făcuţi anume în acest scop, precum şi bănuţi.

Oamenii maturi merg la colindat numai în câteva locuri, la familiile prietene. Colindătorii sunt aşteptaţi de gazde, lăsaţi să cânte o colindă la fereastra, apoi sunt poftiţi în casa şi ospătaţi; aici se mai cântă una-două colinde, şi după urările tradiţionale pentru gazdă, colindătorii se deplasează de la casa respectivă la alta. De multe ori după ce merg la vecini, împreună cu aceştia se duc să colinde la un alt prieten comun, de unde luând şi familia acestuia se deplasează la alţi

cunoscuţi, unde rămân apoi şi petrec până dimineaţa, în mod obişnuit, bărbaţii merg în grup la colindat, în Câmpia Transilvaniei se colindă, de asemenea, în grupuri formate din tinere femei şi bărbaţi. Dar şi în aceste cazuri colindele se execută în unison.

go to cuprins

Colindatul

Este un scenariu compus din texte ceremoniale (colinde), formule magice, dansuri, gesturi, interpretat in casă, pe uliţe, de o ceată sacră. În calendarul popular, acest fenomen apare sub diferite denumiri zonale în perioadele solstiţiului de iarnă. ("Steaua", "Pluguşorul", "Sorcova"), echinocţiului de primăvară, solstiţiului de vară si echinocţiului de toamnă. Colindele transmit urări de sănătate, rod bogat, împlinirea dorinţelor in noul an. Colindatul este cea mai răspândită tradiţie a românilor. Când persoanele colindate nu primesc colindătorii, închid uşile sau nu oferă daruri, efectele magice sunt opuse, ei încălcând regulile acestui obicei.

Colindatul sau uratul pe la case constituie un obicei străvechi, desigur precreştin, dar care, în timp, a ajuns să facă, s-ar zice, casă bună cu creştinismul. Cântecelele respective atrag norocul sau binecuvântarea asupra oamenilor si gospodăriilor, pentru tot anul care urmează. În vechime, colindele erau “specializate” (de preot, de pastor, de fată mare etc.).

go to cuprins

Colindul

Urarea versificată ce se cântă întotdeauna la sărbătorile Crăciunului, după datina, se numeşte colind, colinda sau corinda şi numai rareori urare sau urare la fereastră.

Provenind din cuvântul de origine latină “Kalendae”, derivat la rândul lui, al verbului “calare”, ce avea sensul de “a vesti”, colindele româneşti, cu toate că foarte multe vorbesc despre Naşterea Mântuitorului, sunt cântece de urare, de confirmare a unui nou statut sau de recunoaştere a prestigiului unor persoane importante pentru comunităţile săteşti tradiţionale.

În ”colindele lumeşti”, numite uneori şi “laice”, cercetătorii au detectat nuclee mitice şi religioase precreştine ce s-au păstrat, în pofida unor schimbări de funcţie şi semnificaţie, cel puţin ca substanţă poetică.

Începând cu noaptea de 23 spre 24 decembrie, de la miezul nopţii şi până la revărsatul zorilor, uliţele satelor răsună de glasul colindătorilor. În oraşe, întâlnim colindători o dată cu lăsarea serii şi până în miez de noapte.

„*Cu traista după gât, cu bâta în mână şi căciula pe urechi*”, colindătorii merg din casă-n casă şi strigă la ferestrele luminate:

"*Bună dimineaţa la Moş Ajun,*
Ne daţi ori nu ne daţi"

şi dacă cei din casă întârzie a le deschide uşa, spre a le împărţi *colindeţe*, încep să cânte mai departe:

"Am venit şi noi o dată
La un an cu sănătate,
Şi la anul să venim
Sănătoşi să vă găsim.
Ne daţi, ne daţi,
Ori nu ne daţi"

Cu acest prilej, gazda le împarte *colindeţe*, respectiv covrigi, nuci, mere, colăcei de făină frământaţi şi copţi chiar în acea noapte a Moş Ajunului.

În ajunul Crăciunului, ca şi în ajunul Anului Nou, în toate provinciile româneşti copiii formează grupuri şi pornesc pe la casele gospodarilor, cântând cântece ce au refrenuri ca: "Florile dalbe", "Leru-i ler", "Ziurel de ziuă", ori "Valerim" şi "Veler Doamne".

O categorie importantă de colinde, mai ales cu caracter de rememorare, sunt strict legate de Crăciunul bisericesc, evocând închinarea magilor (*Viflaimul* sau *Vicleimul* – stâlcire a numelui Betleem) sau panica şi viclenia lui Irod (*Irozii*), culminând cu tăierea pruncilor (cei 14000, pe care Biserica îi pomeneşte pe 29 decembrie). Scenariile sunt simple, cuceritoare în naivitatea lor. Cam în acelaşi timp, flăcăii umblă însă şi cu *Capra (Turca, Brezaia)* sau cu *Ursul*, în cete pestriţe şi gălăgioase (că e un obicei păgân receptat ca atare se vede şi din aceea că în unele părţi se zice că astfel de colindători “glumeţi” ar fi părăsiţi vreme de 6 săptămâni de îngerul lor păzitor!). Copiii (băieţi si fete deopotrivă) umbla mai ales cu *Steaua* (*“Cine primeşte steaua cea frumoasă şi luminoasă...”*). *Cântecele de stea* cu care suntem familiarizaţi astăzi (mai ales “Steaua sus răsare...”) sunt de origine cultă, adeseori chiar bisericească. În fine,

Pluguşorul şi *Sorcova* ţin de “înnoirea” anului, neavând nici o legătură cu ciclul religios al Crăciunului. Din păcate, toate par

a fi pe cale de dispariţie, sau in orice caz iremediabil compromise de transformarea lor intr-o formă de cerşetorie ţigănească (extinsă stupid şi penibil cam de pe la Sf. Nicolae şi până pe la Sf. Vasile, în vederea unui “profit” cât mai substanţial).

Noaptea de Crăciun nu este decât un *festum incipium* adică debutul ciclului festiv de douăsprezece zile despre care se crede ca încifrează calitatea anului ce se apropie. ”Bătrânii socoteau vremea după cum era de la Crăciun la Apa-botează. ”Zâceau că de la Crăciun la Apa-botează, doosprezece zile îs doosprezece luni. De Crăciun, îi ianuarie, pe urmă februarie ş-aşa...”

Ajunul Anului Nou este de putină vreme recunoscut drept Revelion, adică acea petrecere familială cu abundentă de mâncăruri şi băutură, cu zgomote, veselie şi spectacole urmărite la televizor. Mai mult, în ţinuturile moldave, acesta este concurat şi astăzi de ample desfăşurări festive la care, cu mic cu mare, participă toata suflarea satului.

Tot ce nu a fost îngăduit un an întreg este îngăduit acum, când ierarhiile se răstoarnă. Fiecare îşi poate ascunde identitatea în trăsăturile hilare sau groteşti ale unei măşti sau ale unui travesti. Eliberaţi pentru putină vreme de orice constrângere, oamenii pot fi altceva şi altcineva şi pot face tot ce le trece prin cap.

Cea dintâi zi a Crăciunului rămâne destinată valenţelor sale creştine prin faptul că “stelarii’ şi “irozii” aduc în casele oamenilor povestea sfântă a Naşterii. Abia în a doua zi, ceata de colindători se reuneşte într-o petrecere numită ”ospăţul feciorilor”, ”ospăţul lui Crăciun”, ”balul turcii” s.a.m.d. “Alesul fetelor” şi “băgatul fetelor în horă” – în satele din Mărginimea Sibiului, “trăgătoriul fetelor” – în aşezările din Alba, “măturatul Crăciunului” – în Banat, “îngroparea Crăciunului” – pe Someşuri, “lăturenitul” – în Munţii Căliman şi Gurghiu amintesc, de pragul trecerii romanilor dintr-un anotimp într-altul.

Înlocuirea lui “*Crăciun*” cu hâtrul “*Moş Gerilă*” urma să arunce în uitare Naşterea Domnului. După substituirea numelui, sosirea lui Moş Gerilă a fost deplasată către sfârşitul anului: în loc de 24-25 decembrie, copiii au fost puşi să-l aştepte pe Moş de Anul Nou. Această «întârziere» urmărea să mute atenţia colectivă de la data de 25 decembrie spre 31 decembrie, Revelionul devenind unică mare sărbătoare de iarnă. Împins în uitare, Iisus dispărea de pe scena oficială, iar cadenţa tradiţiei era retezată

printr-o schimbare a datelor. Între Crăciun, devenit Gerilă şi Naşterea lui Iisus nu se întrezărea nici o legătură.

O parte din colinde care erau prea legate de Crăciun, au fost «uitate». Ele au rămas vii în foarte multe zone din ţară. Nici o clipă «sărăcia» nu a însemnat pierderea identităţii. Postul, purificarea spirituală, bucuria colindelor, mirosul bucatelor specifice, l-au însoţit pe român dându-i speranţe pentru viitor. În fiecare an în zona Sighetului se organizează un festival al datinilor de Crăciun.

Moş Crăciun de astăzi ameninţă să devină o vedetă suprasolicitată a zilelor de iarnă, el ajunge treptat purtătorul de drapel al unui interes strict comercial. Moş Crăciun, unchiaşul bonom şi iubitor de copii, pare să devină ceea ce Moş Gerilă nu reuşise în întregime: o mascotă aureolată de un farmec iernatic aptă să vândă orice oricui, la simpla sa apariţie.

Toiagul şi barba nu i-au lipsit Moşului niciodată, dar sacul plin de daruri, sania trasă de reni şi misterioasă coborâre prin horn în vatra casei sunt adaosuri relativ recente.

Astăzi, peste figura «naţională» a lui Moş Crăciun, s-au suprapus, suverane, trăsăturile unui Santa Claus universal.

Colindele sunt de două feluri: religioase şi laice. Cele religioase au origine literară, iar subiectele lor se referă de cele mai multe ori la Iisus. Colindele profane (sau lumeşti) au un caracter liric şi, de multe ori, sunt adaptate de colindători la situaţia celor în faţa cărora le cântă.

Colindatul cu motive religioase, deşi de origine bisericească, e totuşi format tot după modelul colindatului de tip păgân: având de fapt origine comună cu acesta.
Astfel întâlnim:

- ➢ ***Colindele Domnului*** (În drum spre Viflaim (de fapt o rostire populară a numelui cetăţii Bethleem), Naşterea Domnului, Vestirea Păstorilor, Închinarea Păstorilor, Pornirea Magilor după stea, Închinarea Magilor, Tăierea Pruncilor, Numele Domnului, Patimile Domnului, Vânzarea şi răstignirea, Coborârea de pe Cruce …);
- ➢ ***Colindele Sfinţilor*** (Colindul Crăciunului, Sf. Vasile, Sf. Nicolae, Sf. Ion etc.);
- ➢ ***Colindele Omului*** (Colind de copil

mic, de fată mare, de flăcău, colindul omului bogat şi milostiv, colind de preot, de cioban, de vânător, de pescari, de marinari, colind de viteaz, de familie, de însurăţel etc.)

Creatorii acestor producţii populare sunt diferiţi, după cum diferit este şi felul colindului:

- Pentru cele religioase, de nuanţă creştină, putem socoti că făuritorii sunt preoţii, călugării şi cântăreţii bisericeşti, dascălii şi diecii, fiindcă ei erau cunoscători ai Evangheliilor şi ai Vieţilor Sfinţilor.

- Cât priveşte pe cele profane, ca autori definim pe anonimii creatori talentaţi care au făurit poezia populară. Peste aceasta creaţie iniţială s-a suprapus prelucrarea veac de veac şi an de an în obiceiurile şi datinile strămoşeşti, la marile sărbători de iarnă. Evident, rostul unor asemenea discursuri poetice este acela că, prin cuvântul rostit de colindătorii vestitori ai sărbătorii, înzestraţi cu forţe magice, viitorul oamenilor să fie pus sub semnul împlinirii, al binecuvântării divine pentru gospodarul pios şi vrednic.

De fapt şi colindele aşa –zis ”laice” sunt tot religioase, dar personajele din ele sunt sfinţi sau Iisus, de aceea le vom numi în această lucrare “religioase“ şi ne vom ocupa ca atare numai de acele colinde care fac referire la Naşterea Domnului şi la sfinţii creştini.

Teatrul popular cu subiect religios de care ne vom ocupa, este format dintr-un singur subiect: acela al înfruntării dintre magi veniţi să i se închine pruncului Iisus şi regele Irod. În funcţie de zonă, această piesă poartă denumirea de Vifleim (deformare populară a numelui oraşului Betleem, locul naşterii lui Iisus) sau Irozii (evident, de la numele lui Irod Antipa, omorâtorul pruncilor, în vremea căruia se naşte Iisus).

Colindele religioase trebuiesc diferenţiate de **Cântecele de Stea**, datorită originii lor:

- majoritatea colindelor religioase sunt de *origine populară*, pe când cântecele de Stea sunt de *origine cultă* (,,Steaua sus răsare ...” este de fapt unul dintre Psalmii lui Dosoftei, preluat prin intermediul bisericii, de către popor).

go to cuprins

Originea creştină a Crăciunului

În primele secole ale erei noastre, singura sărbătoare creştină era Sărbătoarea Învierii Domnului sau Paştile; aceasta îngloba întregul mister al lui Cristos Mântuitorul.

Mai întâi Paştile erau celebrate săptămânal în domenica dies (cf. Apoc 1,10), iar apoi anual.

În secolul al IV-lea însă, când perioada Postului Mare era în plină dezvoltare, dar înainte de evidenţierea cu relevanţă istorică a Sărbătorilor Înălţării la Cer şi Rusaliilor, mai multe cauze au concurat la apariţia unei alte celebrări cristologice, care va sta mai apoi, împreună cu Paştile, la baza formării ciclului liturgic anual.

De notat faptul că între timp s-a afirmat în întreaga Biserică, mai întâi în Răsărit, apoi în Africa şi, în sfârşit, la Roma (în a doua jumătate a secolului al III-lea), cultul martirilor. În ziua aniversării morţii lor (ziua lor de naştere în cer), comunitatea creştină se aduna la mormintele martirilor şi le onora memoria, celebrând cu credinţă plină de bucurie Cina euharistică.

Punând aşadar, alături de celebrarea esenţialmente mistică a Paştilor, această nouă expresie liturgică fondată pe "amintire", se va putea înţelege mai uşor originea unei Sărbători care, apărută aproape în acelaşi timp atât în Răsărit cât şi în Apus, şi fixată, în lipsa unor date precise, la o dată sugerată de motive simbolico-ambientale, s-a afirmat în mod decisiv foarte repede în întreaga lume creştină.

Trei cauze ar putea fi analizate în mod special: una cu caracter strict bisericesc, una sociologică şi una politico-religioasă.

Cauza cu caracter bisericesc este erezia ariană, care nega divinitatea lui Cristos, caracterul său etern şi consubstanţialitatea cu Tatăl. Această erezie a mişcat Biserica întreagă. În dorinţa arzătoare de a trece la remedii şi de a reacţiona în mod eficient faţă de erezie, s-a considerat necesară aprofundarea şi prospectarea într-o lumină nouă a tuturor aspectelor care concurau la a reliefa natura şi măreţia Divină a Cuvântului întrupat. Acest lucru s-a făcut chiar cu preţul unei anumite atenuări a unor aspecte care indiscutabil corespundeau din punct de vedere doctrinar şi care ar fi fost chiar foarte fecunde, aspecte care puteau fi însă răstălmăcite în sens arian, aici putând fi inclus aspectul medierii însăşi a lui Cristos Domnul în umanitatea sa glorificată.

Cauza de natură sociologică este legată de cultul soarelui sau heliolatria - promovat mai ales de împăratul Aurelian -, rezultat dintr-un sincretism politico-religios între cultul imperial şi cultul oriental Mitra. Cultul soarelui era înfloritor la Roma între secolele al III-lea şi al IV-lea, şi se prezenta ca ultima formă moştenită de la păgânismul roman. Printr-o mulţime de circumstanţe, nu numai că a fost foarte rapid primit cu deschidere de către popor, dar a fost favorizat şi sprijinit chiar de autorităţile Imperiului. Acelaşi împărat a introdus sărbătoarea Sol Invictus, a cărei celebrare era stabilită pentru 25 decembrie, zi denumită Natalis Invicti. Este de la sine înţeles că un

cult atât de viu penetrat în exprimarea religioasă a poporului implica într-un fel sau altul şi populaţia creştină, al cărei ritm de viaţă nu era şi nu putea să fie diferit de cel al populaţiei păgâne. Biserica şi-a dat seama de acest lucru şi a adoptat încă o dată criteriul său înţelept din totdeauna: nu atât a reacţiona pentru a contrasta, cât mai ales a absorbi pentru a încreştina. Aplicarea acestui criteriu nu era dificilă în cazul concret a heliolatriei, dacă ne gândim nu numai la faptul că lumina şi întunericul - elemente de bază în celebrarea lui Sol Invictus - sunt teme destul de dragi Sfântului Ioan, ca dealtfel întregii tradiţii biblico-creştine, ci şi la acela că însuşi soarele aminteşte paşi biblici bine cunoscuţi (cf. Psalm 18,6; Mal 4,2), folosiţi de mulţi Părinţi cu referire la Cristos. Biserica a absorbit şi încreştinat aşadar celebrările păgâne ale solstiţiului de iarnă, adică momentul în care forţa solară, până atunci descrescătoare, renaşte şi se reface în fiecare an. Astfel, în lipsa unei date suficient de bine dovedite pentru celebrarea naşterii Mântuitorului, 25 decembrie - tocmai ziua solstiţiului de iarnă după calculul de atunci - a devenit din sărbătoarea Natalis (Solis) Invicti solemnitatea Naşterii "Soarelui dreptăţii" (Mal 3,20), Cristos Domnul, învingătorul întunericului păcatului şi al morţii. Aceasta este interpretarea cea mai comună a originii şi datei Sărbătorii Crăciunului.

La favorizarea noii sărbători creştine trebuie să fi contribuit nu puţin şi poziţia sincretistă a lui Constantin. Împreună cu familia sa, împăratul era un fervent cultivator al monoteismului solar. Sol Invictus figura pe monedele sale până în 324. Când a dat legi cu privire la săptămână, pentru a indica duminica a folosit mereu expresia "ziua soarelui". În 7 martie 321, Constantin a dispus să se stabilească sărbătoarea "venerabilei zi a soarelui" (originea odihnei duminicale), şi, mai târziu, tot pentru acea zi a autorizat emanciparea sclavilor. De această sinteză făcută de el între cultul soarelui şi creştinism, împăratul se putea folosi cu uşurinţă pentru întărirea puterii sale; de aici deplinul sprijin pentru iniţiativa celebrării noii Sărbători creştine.

Celor trei circumstanţe, indicate ca favorabile pentru apariţia şi dezvoltarea Crăciunului, li s-ar putea adăuga poate o a patra, pe care am putea-o numi "mistică". După cum este cunoscut, era foarte vie pentru creştinii primelor secole aşteptarea reîntoarcerii glorioase a Domnului. Prin urmare, o sărbătoare precum Crăciunul (şi, în Răsărit, Botezul Domnului), care propunea anual, pe fundalul celebrării "amintirii" naşterii lui Cristos, misterul întoarcerii Sale, corespundea din plin acestui sens al aşteptării şi interpreta în consecinţă unul dintre sentimentele cele mai profunde ale poporului creştin.

Iată aşadar cum, deja în jurul anului 330 - data se deduce dintr-o atentă examinare a cronografului sau calendarului filocalian din 354 -, Sărbătoarea Crăciunului, chiar dacă la momentul respectiv localizată în cartierul Vatican, unde se desfăşurau cu predilecţie practicile de heliolatrie, se adaugă celebrării săptămânale a duminicii şi a celei anuale a Paştilor, pentru a comemora la început naşterea lui Cristos, şi probabil nunta din Cana. A pătruns în Răsărit în 380, când a fost celebrată de Grigore de Nazianz (sau Grigore Teologul cum mai este numit) la Constantinopol şi de Grigore de Nisa la Capadochia. Ioan Gură de Aur a celebrat Sărbătoarea pentru prima dată la Antiohia în anul 386, Asteriu de Amasea la Pont în 380-400, Pavel de Emesa la Alexandria în 432, iar Iuvenal la Ierusalim în 439. În acest interval de timp, Sărbătoarea a devenit, în accepţiune universală, aniversarea naşterii lui Cristos.

Cuvântul "Christmas" înseamna "Misa lui Christos," prescurtată mai târziu la "Christ-Mass." Forma şi mai scurta "Xmas" - folosită prima data în Europa în anii 1500 - derivă de la alfabetul grecesc, în care X este prima litera a numelui lui Christos: Xristos, de unde "X-Mass".

Astăzi se ştie că Christos nu a fost născut pe 25 decembrie. Data a fost aleasă pentru a coincide cu sărbătorile păgâne romane în onoarea lui Saturn (zeul recoltelor) şi Mithras (zeul antic al luminii), o formă a venerării Soarelui. Aceste sărbători cădeau de Solstiţiu de iarna sau imediat după acesta, cea mai scurta zi a anului în emisfera nordică, pentru a anunţa că iarna nu este veşnică, că viaţa continuă, şi o invitaţie de a rămâne într-o bună dispoziţie.

go to cuprins

*

Cântecele de Stea

Cu toţii am văzut în serile de la Crăciun până la Bobotează, trecând seara pe stradă grupe de copii cu steaua, *un obicei vechi ce se întâlneşte la toate popoarele creştine*, şi invitând lumea să-i cheme:

"Cine primeşte steaua frumoasă

Şi luminoasă

Cu colţuri multe şi mărunte

De la naşterea lui Hristos dăruite?”

Intrând în casă, ei intonează diferite cântece. Acest obicei vrea să amintească *Steaua* care a vestit naşterea lui Iisus şi i-a călăuzit pe cei trei magi.

go to cuprins

STEAUA **se confecţionează dintr-o veşcă sau cerc văcălie (cerc) de coajă de tei, ori chiar dintr-o sită în care se înfig şase, opt sau 12 coarne triunghiulare făcute din beţe sau speteze de brad, prin unele regiuni, cornul de deasupra, numit *"turu"*, fiind mai mare. Toată Steaua se îmbracă în hârtie de diferite culori, colţurile razelor se termină cu ciucuri colorați şi clopoţei. Razele sunt legate între ele cu sfoară pe care se lipeşte hârtie colorată mărunt tăiată, unele stele având două rânduri de astfel de hârtii. Pe *"turu"* este zugrăvită scena amăgirii lui Adam şi a Evei de către şarpe, iar pe celelalte îngeri, Luna, Soarele şi stele.**

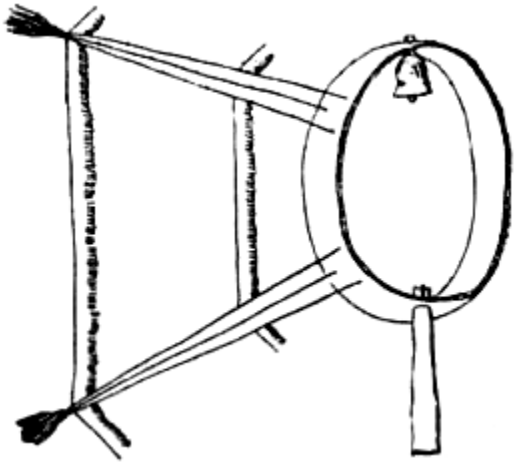

Alcătuirea unei stele

În mijlocul *Stelei*, figurează ieslea cu Maica Domnului, pruncul Iisus, Iosif, pastorul şi cei trei magi. Această scena este luminata pe dinăuntru de un felinăraş sau lanternă, pentru a lumina atunci când, în unele părţi, copiii umblă cu *Steaua* şi după ce s-a înnoptat.

Stea fără picior

go to cuprins

Cântecele de stea **încep a fi cântate în noaptea de 24-25 decembrie şi continuă în zilele de Crăciun (25, 26, 27 decembrie). Prin unele locuri ele mai continuă a fi cântate până chiar la Bobotează, când practic se încheie perioada (ciclul) sărbătorilor de iarnă.**

Copiii, câte doi-trei, merg cu *Steaua* în satul lor dar şi în alte sate. Când se întâlnesc două grupe de *"stelari"* atunci când sunt doi sau *"crai" atunci când sunt trei*, există obiceiul ca cei mai mărunţi sau străini de acel loc, să *"închine" Steaua,* să îngenuncheze în faţa celeilalte şi să aplece *Steaua* grupului sau de trei ori, uşor, cu cornul din vârf spre pământ. După aceea, se despart, *Steaua* care a primit închină-ciunea pleacă prima încotro voieşte, cealaltă trebuind să se îndrepte în direcţia opusă.

Prin unele locuri steaua merge alături cu *Irozii* sau *Vicleimul.*

În satul lor, copii se adună seara pe la casele lor, împart ceea ce au câştigat, şi a doua zi pornesc iarăşi.

Dacă merg în alt sat, rămân noaptea pe la neamuri, şi dacă nu au unde sa rămână, se roagă de oameni ca să-i primească peste noapte, lucru pe care gospodarii îl fac cu mare bucurie, mai ales cei care nu au copii.

Ajunşi la destinaţia aleasă, *"stelarii"* intră pe poartă şi, dacă nu sunt opriţi din vreme, intră în casă şi cântă. Prin unele părţi, mai întâi întreabă, cântând de pe afară:

"*Cine primeşte Steaua cea frumoasă*
Şi luminoasă?"

sau:

“Stea frumoasă,
Luminoasă,
De la Dumnezeu trimeasa?"

sau:

"*Cine primeşte Steaua cea frumoasă*
Şi luminoasă
Cu colţuri multe
Şi mărunte,
De la naşterea lui Hristos dăruite?”

Iar după aceasta, încep să spună troparul naşterii Mântuitorului, aidoma rostit de preot sau de cei care umblă cu icoana în ziua de Ajun: *“Naşterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii*...” În unele părţi acest tropar doar se rosteşte. Prin Bucovina se cântă chiar.

În afara de tropar, colindul *Stelei* cuprinde trei părţi: prima este o oraţie către gazdele casei, a doua, colindul propriu-zis, în care se istoriseşte despre *Naşterea lui Iisus*, *Craii de la Răsărit*, *Irod* etc., iar cea de-a treia este binecunoscutul colind:

“Steaua sus răsare
Ca o taină mare,
Steaua luminează
Şi adeverează
Că astăzi curata
Prea-nevinovata
Fecioara Maria
Naşte pe Mesia
În ţara vestită
Bethleem numită”

go to cuprins

După tropaz începe **oraţia**.

Din anul 1747 a rămas tipărită pe un catavasier din Râmnic (Rm.Vâlcea) această oraţie:

<<Dumneavoastră, cinstiţi boiari, aciasta iaste steoa, de care au prorocit nainte verhorvnicul Vaalsmu, zicând că va rasari o strea din Iacov, şi să va rădica un împărat din israileteani şi va sfărâma pe toţi domnii Moaviteanilor, care stea fost-au povăţuiţi

acei trei crai şi de lumină purtători filosofi, şi dupre raza ei mergând până la Vithleaem, găsât-au pre Hs. Prunc mic, înfaşat, şi cu bucurie au zis: „Veniţi sa ne închinăm împaratului nostru Dumnezeu ţiind şi daruri în mâini: aur, smirnă şi tămâe oce (sic) sau învrednici (sic) înalta înţelepciune şi spre cea deplin norocire şi desfătare şi atât bunătate şi placeare dumnezeiască întru toţi veacii”>>

Îndată apoi:

<<Oraţie cătră ai casii în carea vei merge:

Cinstite jupâne, oblăduitoirule al casei aceştiia, de vreame ce-ai ajuns a prăznui o taină foarte mare ca aceasta, cu credinţă te închină celui ce au răsărit din pantecele Fecioarei Marii şi noao celora ce şădeam întru întunearec şi în umbra morţii s-au arătat şi din calduroasă inimă să mulţămeşti cu toţi ai casei dumitale pentru multa şi nemăsurata milă ce au facut cu noi milostivul Dumnezeu au înnoit firea noastră cea căzută cu naştera căruia şi eu ma rog, ca unuia născut fiiu lui D-zeu şi D-zeu adevărat să daruiască pace, sănătate prealuminatului nosrtu Domn şi viiaţă noracită şi bună întemeiare intru cinstit şi luminat scaun mărirei sale şi împreună cu toată curtea măriii sale şi împreună cu dumneata, cinstite jupâne şi (sau) preacinstite parinte, şi cu norodul creştinesc ca împreună de-a purure să priimit (sic) bucuria aceasta în mulţi ani cu veselie, cu toate cele bune şi de folos>>.

Întâia oraţie vom întâlni-o şi în cele ce urmează.

Prin Bucovina se mai rostesc, fără cântare, şi aceste versuri:

„Iată-l vine cel dorit,
Iată-l vine umilit
Către ai săi ucenici,
Cel mai mare peste mici,
Mişcaţi buzele spre bine,
S-arătăm de învăţătură.
Vom începe câteşidoi,
Versuind cântări din gură;”

sau, alteori, şi tot prin Bucovina, când, judecând după cele ce aflăm scrise, pe lângă cei trei crai, mai este şi un înger şi când, înainte de cântarea cântecului de stea, urmează acest tipic:

Îngerul:

„Eu sunt îngerul lui Dumnezeu,

Ascultaţi ce va spun eu:
Ştiţi ca sfinţii prooroci,
Pe pământ s-au pogorât,
Şi câte au proorocit,
Toate ca s-au împlinit.
Aşadar, spre neuitare,
A neamului ce-a urât
Hristos de la început,
Vă vin cu aceşti trei crai,
Cari prin versuri frumoase
Şi cântări melodioase,
Vor arăta adevărat
După cum s-a întâmplat.
De nu mă credeţi pe mine,
Iată steaua care vine!

Craiul I zice:

Bună seara, cinstiţi şi onoraţi boieri,
Iată vă vin şi eu cu aceşti trei crai.
De lume luminători
De Dumnezeu binecuvântători.
Şi orice s-ar întâmpla,
Eu voi răspunde.

Craiul II:

- *Prin ce?*

Craiul III:

- *Prin cântare*.

Partea a doua, miezul cântării de stea, se referă la căutarea şi aflarea pruncului Isus Hristos de către cei trei magi sau crai, la alte minuni ale Mântuitorului, obişnuit: nunta din Cana Galileii, sau este înlocuită prin nişte oraţiuni filozofico-religioase asupra vieţii pământeşti, cari de obicei slujesc ca a treia parte, ca încheiere.

Cântecele de stea proriu-zise sau oraţiunile versificate, pot înlocui şi înlocuiesc cântecele de stea ce le vom prezenta ulterior.

În cele ce urmează prezentăm oraţii, care prin Oltenia se numesc la singular proorocea, art. prooroceaua.

O varianta a oraţiilor din Oltenia, se aude prin jud. Vâlcea şi se aseamănă mult cu oraţia din anul 1747.

<<Ascultaţi, ascultaţi dumneavoastră, cinstiţi boieri, la povăţuitori, trei crai filozofi, mergând prin lume, au găsit pe Hristos, prunc mic, înfăşat, în iesle culcat, cu mare bucurie au strigat: „Ascultaţi dumneavoastră cinstiţi boieri mari, c-aceasta este steaua care s-a proorocit mai nainte de varoomnicul Varlam, de aceşti trei crai filozofi, de lumină purtători, zicând că va răsări o stea dintre israiliteni, care va sfărăma pe toţi domnii movilteni. Mergând ei după rază până în Vitleem, acolo au găsit pe Hristos în ieslea vitelor culcat şi cu bucurie au strigat. Adusu-i-s-a daruri: aur, smirnă şi tămâie. În cea naltă norocire dumnezeească, El ni s-a născut pentru toţi vecii, Amin!>>

O altă variantă de oraţie se aude prin jud. Dolj:

<<Fecioară, Fecioară cea mai spre o fiinţă, în pământul peşterii, cu magii grăiesc, grai filozofesc, că pentru noi s-a născut un cocon, cel mai de veci.

Seara de astă-seară la mulţi ani cu sănătate!>>

Cu unele adăugări noi, o urare veche sună astfel, având asemănările ei cu cele de mai sus:

<<Cinstiţi gospodari! De vreme ce-am ajuns să prăznuim o taină ca aceasta , cu credinţa sa ne închinăm Celui ce a răsărit din pântecele Feciorei Maria, şi nouă celora ce şedem întru întuneric şi în umbra morţii, s-a aratat; şi din călduroase inimi să mulţumim pentru multa nemasurata mila ce a avut cu noi Milostivul Dumnezeu; a înnoit firea noastră cea cazută cu naşterea sa, - căruia să ne rugăm ca unuia născut, fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, adevărat, să dăruiască pace şi sănătate prealuminatului nostru Rege şi vieaţa norocită şi bună întemeiere întru cinstit şi luminat scaunul Mariei Sale, şi împreună cu toată curtea şi oştirea şi dimpreună şi cu dumneavoastră, cinstiţi gospodari, şi cu tot neamul nostru cel românesc, ca laolaltă de-a pururea să primim bucuria aceasta la mulţi ani cu veselie, cu toate cele bune şi de folos.>>

Încheierea cântărilor se poate face si cu aceste versuri:

Să va fie bine
La mic şi la mare,
La toţi câţi se află
L-astă adunare;
Poftim sănătate
La toţi totodată,
Inima
întreagă,
Dragoste curată,

Care la Anton Pann se întregesc (completează) cu aceste:

Cine ce doreşte ca să-i împlinească
Fără-ntârziere pronia cerească,
Vivat, să trăiască toţi câţi sunt în casă,
Şi se ospătează la această masă!

"Cântecele de stea" provin din surse diferite: unele din literatura bizantină ortodoxă, altele din literatura latină medievală a Bisericii Catolice, câteva din literatura de nuanţă Calvina şi multe din ele, chiar din tradiţiile locale.

Cântecele de stea se găsesc la toate popoarele creştine, atât la cele romanice cât şi la cele germanice, precum şi la slavi şi la greci. Ale noastre se aseamănă mai mult cu cele slave. Ele fac astăzi parte din literatura poporană nescrisă (poporanismism, curent social-politic care susţinea cã principala forţă a dezvoltării sociale este ţărănimea. Curent literar care milita pentru o literaturã realistã, democraticã), dar, după cercetările făcute, mai ales de M. Gaster, rezultă că au mai mult origine literară decât poporană, au fost, adică, introduse prin scris.

Prima dată au fost consemnate în scris de Anton Pann, publicând prima broşură de *cântece de stea* în 1822, a doua ediţie apărând in 1825 (ediţiile nu se mai află în bibliotecile noastre ceea ce ridică un semn de întrebarea asupra însăşi a existenţei lor).

Anton Pann a publicat în numeroase ediţii colecţii de cântece de acestea, pe de o parte versificând cântecele auzite de el, pe de altă copiind şi modificând versuri din manuscrise anterioare şi însoţindu-le cu note muzicale. Motivaţia modificărilor făcute de el este aceea că unele texte din manuscrise deveniseră de neînţeles, recurgând astfel la mici intervenţii pe “ici-colo” cum mărturiseşte chiar el (de unde şi reproşul că nu a fost folclorist”).

Sursele din care şi-a cules materialul au fost manuscrisele vechi, circulaţia orală şi ceea ce ştia el însuşi.

Cântecele de stea înfăţişează un element dramatic mai precis decât oraţiile; ele se cântă în cor. Şi corul, născut în teatrul grec, dispare la romani, pentru a reapărea iarăşi în Evul mediu în serviciul religios creştin, cu care se leagă de aproape literatura poetică şi muzicală a Stelei.

Cântecele de stea sunt de origine cultă (bisericească) fiind preluate de către popor ("Steaua sus răsare…" este un psalm a lui Dozoftei) prin intermediul bisericii.

Elementele principale din care se compun cântecele de stea sunt trei:

1) 1) Cântece despre persoane şi evenimente biblice, de exemplu: Versul lui Adam, Trei crai de la răsărit;
2) 2) Psalmi versificaţi;
3) 3) Cântece numite eshatologice, despre moarte, iad, rai etc. Acestea din urmă sunt mai noi şi introducerea lor între cântecele de stea se explică prin legătura stabilită de religii între păcatul originar al lui Adam şi între Hristos, care vine în lume ca s-o mântuiască şi să-i asigure un trai bun după moarte.

Cele trei părţi definesc şi motivele pe care le tratează cântecele de stea:

- • subiecte neotestamentare (religioase la naşterea lui Iisus, la regii magi, la Irod si la uciderea pruncilor)
- • subiecte neterotestamentare (Moise, Iosif si fraţii săi etc.)
- • subiecte referitoare la viaţă şi moarte, cum este: - viaţa
  - raiul şi iadul
  - urări de petrecere

Cântecele de stea împreună cu versurile la morţi, reprezintă până la un punct ceea ce s-ar putea nunii gesunkenes Kulturgut în folclorul nostru, cu deosebirea că autorii celor mai multe sunt preoţi şi călugări rămaşi necunoscuţi. Doar câteva provin din Psaltirea Iui Dosoftei şi au circulat mai mult integrate în teatrul irozilor (vicleiul). De asemenea, ele au fost difuzate sistematic prin şcoala patronată de biserică. Originea cărturărească a cîntecelor de stea este confirmată de tematica biblică, de data aceasta autentică, dovadă că autorii erau cunoscători familiarizaţi cu textele biblice. În ele nu apare nici o excrescenţă care să fie în contradicţie cu textul sacru. Dovada cea mai sigură este factura lor stilistică, versurile utilizând cuvinte inexistente în lexicul popular, dar mai cu seamă întorsături care distonează evident de fluenţa firească a

versului popular. Doar câteva cântece de stea: *Steaua sus răsare*, *Trei pastori se întâlniră*, *Ce vedere minunată* şi *În oraşul Viflaim*, prin circulaţie orală îndelungă, au fost adânc şlefuite şi turnate în albia stilistică populară, cu versuri curgătoare şi imagini mai apropiate de categoria reprezentărilor populare. În celelalte, construcţiile livreşti, topica nefirească abundă, oferind mostre de poezie greoaie şi adesea confuză. În unele pot fi semnalate retorisme cu totul străine de creaţia folclorică:

„O! amar şi grea durere,
Jale făr de mângâiere!
Şi o! plângeri necurmate,
Lacrămi, pâraie-nfocate ...”

sau enumerări livreşti tipice:

„Să pricepem, să-nţelegem - Să cunoaştem, să alegem.”

Epitete nefireşti, forţate în contextul respectiv, cum nu întrebuinţează niciodată poporul:

„Pe noi ne răscumpăraşi
Din strămoşii *răsfăţaţi...*”
„Ispitindu-i, vru *setos*
Să afle despre Hristos...”
„Şi cu graiu *adăogat*
Foarte lor li s-a rugat...”

Chiar când alegerea acestora e potrivită, se cade în retorisme prin înşiruire abuzivă:

„Ah, lume *nesocotită*,
Ah, inimă *îndrăcită*,
Ah, ambiţie *lumească*
Şi zavistie *domnească*.”

Adesea, versul este fragmentat de propoziţii incidente, după modelul versificaţiei culte:

„Şi-au mers, *după cum cetim*
Până la Ierusalim...”
„Magilor, *călătoriţi*
Pe Mesia să-l găsiţi...”
„Iar verhovnicii, *dacă văzură*,
Câteşitrei spre stea călătoriră...”

„Cei trei crai *înc-au sosit*,
După cum au fost cetit...”
„Când coboară la izvoare,
Ca să bea, *să se-nvioare*,
Apă rece de izvoare...”

Uneori, versul este întrerupt de inserarea unor *verba dicendi*, adesea numai sub constrângerea rimei:

„Unde s-a născut, *zicând*
Un crai mare de curând?...”
„Un luceafăr de-mpărat
El va zice: *să trăiţi*...”
„*Zicând*: - mergeţi de aflaţi
Şi veniţi, mă înştiinţaţi...”

Abundă de asemenea construcţiile forţate în plăsmuirea versurilor, formulări străine graiului popular:

„Dumnezeu fiind din fire,
Ai luat *chip de-omenire*...”
„Adusu-i-au daruri scumpe,
Trei lucuri *din ce nu-s multe*...”
„Aur, smirnă şi tămâie
Şi luară bucurie!...”
„Tu eşti o mare putere,
Ca să ne *scapi din durere*...”
„'N ieslea dobitoacelor
Şi-n paza îngerilor,
Ce se spune-n nume sfânt,
Toate-au fost pre pământ...”
„Mai apoi în Palestina,
Unde-a strălucit lumina
Ce din gure îi cânta
Şi-n chinare *ei ti da*...”
„În *partea pământului*,
La pomul Edenului...”

„*Cel ce dă lumii viaţă*
Îl ţinea Fecioara-n braţe...”

Nu sînt tocmai rare versurile cu *enjambement*:

„Dar a răsărit lumina,
Sfânta lege, *rădăcina*
Sădită de Dumnezeu
Prin cel fiu iubit al său...”

Se întâlnesc însă şi adevărate orori poetice, exprimări forţate şi confuze. Unele par a proveni de la poeţi care nu cunoşteau bine limba română, într-atâta licenţele poetice desfigurează bietele versuri cu care atâtea generaţii de şcolari au fost silite să-şi pocească memoria, fără să poată prinde firul ideii exprimate:

„Eu sunt înger serafim
Să-ţi trimet un Vifleim,
Îngerul marelui sfat
Să taie la Foi [?] mânat
Ca să spuie într-ai voşti...”
„Vino la grădina sa,
Ca o floare rodia
Din ce drept a îndrăsnit
Mai frumos a înflorit...”
„Unde este-acolo om
Precum a fost Solomon
Să-i cântăm aleluia
Din cântarea-aceluia...”
„Să ne-nveţe acest grai
Care-i calea către rai,
Ce-i bine strămoşesc
Pe lângă cela ceresc...”

Mai dizgraţioase apar cele puse în lumină de rima forţată:

„O, ticălosul de *eu*,
Cum scârbii pe Dumnezeu !...”
„Ali-Aliluia
Lui Dumnezeu *unuia*...”

Pe alocuri, versurile greoaie au fost eliminate prin contaminare tematică. Influenţa puternică a versurilor populare a izbutit să schimbe fizionomia Câ*ntecului pustiei* inspirat din *Varlaam şi Ioasaf*, în această variantă din Vâlcea:

„O, prea frumoasă pustie
De acum până-n vecie !
De mulţi ani pustelnicesc,
N-am cui să mă jeluiesc.
Jelui-m-aş munţilor
De dorul părinţilor;
M-aş jelui brazilor,
De dorul fârtaţilor...”

Repetiţia paralelistică apare sporadic şi în alte cântece de stea, pasajul înviorându-se dintr-o dată prin asemenea plămadă poetică:

„...Şi te-ai dat în chip de rob,
Ca sa scapi lumea din foc;
Şi te-ai dat în chip de-argat,
Să scoţi lumea din păcat...”

„Din scaunul luminat,
Te trânteşte moartea-n pat;
Din scaunul zugrăvit,
Te trânteşte în pământ...”

O vreme, s-a crezut că aceste cântece de stea ar fi cam tot atât de vechi cât şi creştinismul la români. Lipsa de atestări documentare, dar mai cu seamă factura lor stilistică arată că în fapt sînt creaţii relativ recente. Cea mai veche atestare apare în 1747, pe un Catavasier tipărit în Rîmnicu-Vîlcea, unde este publicată *„Steaoa de sus răsare - Ca o taină mare*...”. Unele par a fi mai târzii chiar, în vreme ce la unele li se cunoaşte autorul, Atanasie Marinescu, *„Ah, ce nebunie - Şi ce tiranie*”, care din scena irozilor a trecut în cântecele de stea ale copiilor şcolari, cum atestă colecţia Drăgoi. Nu sunt clare raporturile dintre cântecele de stea şi teatrul irozilor (vicleiul); unele par a fi fost alcătuite anume pentru scena dramatică - *Trei crai de la răsărit* - ulterior trecând şi în repertoriul stelarilor, în timp ce altele par a fi fost preluate din acesta pentru a segmenta cu aceste cântece reprezentarea dramatică. Se pare că modelul acestor cântece de stea au fost cântecele calvine propagate printre românii transilvăneni în

secolul al XVII-lea pentru a-i câştiga la noua confesiune. Prezenţa masivă a *verşurilor la mort* (joltare) în Transilvania, de aceeaşi factură tematica şi stilistică, indică oarecum patria acestor cântece, unde repertoriul se arată de asemeni mult mai întins decât în sudul Carpaţilor. Strânsa înrudire tematică şi stilistică dintre cele două specii indică nu numai o apropiere genetică, ci explică şi schimburile de repertorii: *Verşul lui Adam* e atât cântec de stea cât şi vers la morţi, se pare şi *O amar si grea durere*, aceasta de tonalitate funebră evidentă. Cântecele de stea oferă şi o bază temeinică de studiere a raporturilor **oral** şi **livresc.**

go to cuprins

Steaua sus răsare

Steaua sus răsare
Ca o taină mare
Steaua luminează
Şi adeverează.
Steaua străluceşte
Şi lumii vesteşte
Ca astăzi curată
Preanevinovata
Fecioara Maria
Naşte pe Mesia,
În ţara vestită
Vifleem numită.
Magii cum zăriră
Steaua şi porniră
Mergând după rază
Pe Hristos să-l vază.
Şi dacă sosiră
Îndată-l găsiră
La dansul intrară
Si-I se închinară.

Cu daruri gătite
Lui Hristos menite
Luând fiecare
Bucurie mare.
Care bucurie
Şi aicea să fie
De la tinereţe
Până la bătrâneţe.

go to cuprins

Trei crai de la răsărit

Trei crai de la răsărit
Spre stea au călătorit
Şi-au mers după cum citim
Până la Ierusalim.
Acolo, cum au ajuns
Steaua-n nori li s-a ascuns
Si le-au fost a se plimba
Şi prin oraş a întreba:
“Unde s-a născut” zicând
“Un crai mare de curând?”
Iară Irod împărat,
Auzind s-a tulburat
Pe crai în grabă a chemat
Şi în taină, i-a întrebat
Ispitindu-i, vreun setos
Să afle despre Hristos
Şi cu grai adăugat
Foarte lor li s-arătat,
Zicând: - “Mergeţi de aflaţi
Şi vrând, mă înştiinţaţi,
Să merg să mă-nchin si eu,
Ca unuia Dumnezeu.”

Craii dacă au plecat,
Steaua iar s-a arătat.
Şi-au mers, până-a străbătut
Unde era pruncul născut.
Şi cu toţi s-au bucurat,
Pe Hristos dacă-au aflat.
Cu daruri s-au închinat
Ca la un mare-mpărat.
Şi-napoi dacă au purces,
Pe altă cale au mers.
Precum le-a fost lor şi zis,
Îngerul, noaptea in vis.
Iară Irod împărat
Văzând că s-a înşelat
Foarte rău s-a necăjit
Oaste mare a pornit,
Şi în Vitleem a intrat
Mulţi coconi mici a tăiat.
Până la paisprezece mii,
Toţi prunci, mărunţei copii
De doi ani şi mai in jos
Ca să taie pe Hristos.
Muri în blestem de norod
Nefiind el bucuros
De naşterea lui Hristos

go to cuprins

În oraşul Vitleem

În oraşul Vitleem
Veniţi boieri să vedem
Că astăzi ni s-a umplut
Proorocirea de demult;
Că se va naşte Hristos

Mesia cap luminos,
Din fecioara Maria
Din neamul lui Avraam
Din sămânţa lui David
Din duhul sfânt zămislit.
Trei crai de la răsărit
La închinare au venit
Daruri scumpe aducând,
Şi către Hristos cântând:
Culcă-te-mpărat ceresc!
În sălaş dobitocesc,
Te culca pe fân uscat,
Craii te vor lăuda
Şi mărire iţi vor da;
Slava întru cei de sus
Şi pace pân-la apus

go to cuprins

La nunta ce s-a întâmplat

La nunta ce sa-ntâmplat
În Cana-Galileei;
Fost-a şi Iisus chemat,
În Cana-Galileei;
Şi vrând trişti a nu-i lăsa
A venit cu maica-sa.
Şezând la masa şi bând,
Băutura neajungând,
Şi din câţi la masa sta
În tăcere se uita
Necutezând a-ntreba,
De mai este vin sau ba;
Iară mama lui Iisus
Văzând ca n-au vin d-ajuns,

Zise: Fiul meu iubit!
Vinul ni s-a isprăvit.
Iară Iisus s-a sculat
Şi slugile a chemat,
Şase vase apa a pus
Şi le-a umplut până sus.
Hristos le-a binecuvântat
Apa în vin s-a schimbat.
S-a zis să-i dea-ntâi la nun
Să guste vinul de-i bun.
Iar nunul dac-a gustat
Cu glas mare a strigat:
Ceia ce fac mese mari
Dau-ntâiu vinuri mai tari,
Şi dacă se înveselesc
Şi de cel prost primesc,
Iar noi cel prost băut
Si pe cel bun am ţinut.
Atunci toţi au cunoscut
Cum Hristos s-a născut.

go to cuprins

**

Colindul religios propriu-zis

În noaptea de Craciun, 24-25 Decembrie, *ceata de feciori* (fetele sunt de obicei excluse de la manifestările de Crăciun, fie ele coline, cântece de stea ori teatru), strabate satul de la un capăt la altul, colindând la fiecare casă pentru trecerea cu bine în noul an şi pentru asigurarea fertilităţii şi belşugului acestuia.

go to cuprins

Colindatul

Astăzi, în chip curent neiniţiaţii consideră colindatul ca o practică legată numai de Crăciun. Aceasta a fost în fapt marea ambiţie a bisericii de a integra datina străveche, cu mult anterioară creştinismului, referitoare la întâmpinarea Anului nou, în cadrul creştin al sărbătoririi naşterii lui Iisus. Asimilarea a fost mai mult de suprafaţă, dovadă în primul rând desele atacuri ale bisericii împotriva unor forme populare, ancestrale, ale colindatului. Acestea s-au repetat chiar în vremurile mai noi pe teritoriul ţării noastre. G. Heltai se plângea, în 1552, „că în Ardeal îndată după ziua naşterii Domnului nostru Iisus Hristos se începe marele praznic al diavolului «Regelo ket» (săptămîna colindării)". Peste un secol, pastorul Andreas Mathesius din Cergău Mic-Alba e revoltat la culme că enoriaşii săi bulgari, trecuţi la luteranism, practică acest colindat desfrânat, mâncând şi bând, precum şi cântând româneşte colindele lor nelegiuite („ihre Gotteslesterliche Kolinden vaJa-chisch singen") mai ales că înainte de Crăciun nu au altă grijă mai mare decât aceea de a se întruni şi a învăţa „cântecele drăceşti", adică colindele. Cu toată opoziţia bisericii, amestecul de elemente precreştine şi creştine va dăinui nestingherit, ajungându-se la o sinteză atât de organică, încât cele două componente se vor influenţa reciproc, mărind în chipul acesta confuzia dintre ele, spre disperarea clericilor şi nedumerirea cercetătorilor. Doar formele extreme de colindat, cel cu măşti pe de o parte, apoi cel modern cu cântece de stea şi teatru religios pe de alta, mai păstrează caracterul neambiguu, cel dinţii al colindatului străvechi, precreştin, iar celălalt al doctrinei creştine autentice, deşi pe alocuri cu mici infiltraţii eterogene.

go to cuprins

Colindatul propriu-zis

Locul proeminent în sărbătorile de iarnă îl deţine colindatul cetei de flăcăi (şi maturi), într-un cadru mult mai complex, cu ierarhizări tradiţionale a căror semnificaţie s-a pierdut în bună parte. De data aceasta, urările de început de an se desfăşoară pe mai multe planuri, de la anumite practici şi gesturi până la cântarea colindelor şi dansurile propiţiatoare, total subordonate acestei funcţii.

Festivitatea urării este preluată de un grup, emanaţie de anumit grad a colectivităţii, care se investeşte în virtutea unor norme străvechi cu aceste prerogative sacrale şi laice. Datele foarte firave asupra cetelor de colindători lasă sa se întrevadă cum obiceiul a pierdut mult din coeziunea de odinioară, fiind practicat în forme din ce în ce mai laxe până la totala extincţie. S-a păstrat mai bine în Transilvania propriu-zisă, mai cu seamă în sud şi pe Câmpie, apoi în ţinutul învecinat Ţara Loviştei, pe care colindatul o arată a fi o prelungire fidelă a ţinutului Sibiu-Făgăraş.

Ceata de colindători poartă felurite denumiri, unele punând în lumină tocmai anumite trăsături distinctive în organizarea ei. Cea mai răspândită e *„ceată de colindători”* sau, mai simplu, *„colindători”*, arătând că grupul urează prin colinde cântate, alături de *„ceata de feciori”*, aceasta frecventă mai ales în Transilvania, în ţinutul Sibiu-Făgăraş e folosită mai ales denumirea *„ceată de juni”* (sau *„juni”*, *„junime”*), arătând că e alcătuită numai din flăcăi. În ţinutul dintre Olt şi Târnave, ceata se numeşte *„bute*" (sau *„butea feciorilor”*), după obiceiul de a aduna încă din postul Crăciunului vinul necesar petrecerii finale într-o bute depozitată la gazda cetei. În Câmpia Transilvaniei şi Năsăud, ceata se numeşte *„bere*", după obiceiul de odinioară de a pregăti berea necesară petrecerii de la sfârşit, fiecare flăcău contribuind cu cotă de orz. În Hunedoara vestică şi ţinutul Hălmagiu - Beiuş, ceata se numeşte *„cu doba”* (sau *„dubaşi*"), după doba confecţionată de ei, pe care o folosesc mergând pe drum, precum şi în casă. În unele momente ceremoniale, în Ţara Loviştei, ceata se numeşte *„preucă”*, termen care desemna odinioară *„grup de călăreţi”*, evoluând spre cel de *„grup de colindători”*. Prin Ţara Bârsei, ceata e numită *„zoritori”* (sau *„cu zoritul”*), după colinda din zorii zilei, pe alocuri singura în repertoriul ei. Sporadic mai apar şi alte denumiri: *„vătăşie”*, *„ferdelă”*, *„oleghină”* (*„olăhină*"), *„hadă”* (în părţile Zalăului), iar prin zona dintre Sibiu - Strei şi *„ceată de căluşeri”*, întrucât colindătorii urează şi prin jocul cu acest nume. Componenţa şi sistemul de organizare variază în chip neaşteptat, adesea chiar de la un sat la altul, ca şi cum ar năzui ca nici unul să nu semene cu cele vecine, instituind norme diferite acolo unde nu s-ar aştepta nimeni, mai ales cercetătorul înclinat să niveleze ariile folclorice minuscule. Ţinând seamă de elementele definitorii, se pot distinge în linii mari trei categorii de cete de colindători:

- ➢ în sud-vestul Transilvaniei, la apus de linia Strei - Brad - culmea Bihării, apare ceata mai numeroasă, emanaţie a întregii colectivităţi: de la fiecare casă se cuvine să intre cineva în ceată, flăcău sau bărbat însurat cam până pe la 40 de ani, dar adesea

şi de 60 de ani dacă e un bun cunoscător al repertoriului, în consecinţă, ceata e destul de numeroasă, fiind alcătuită din 30—40 de inşi, uneori chiar până la o sută.

- ➢ în sudul Transilvaniei, la răsărit de linia amintită, apoi în Câmpia Transilvaniei (între Someş şi Mureş), precum şi în Ţara Loviştei, se întâlneşte ceata mai restrânsă, de data aceasta emanaţie numai a tineretului, adică a adolescenţilor şi tinerilor necăsătoriţi.
- ➢ al treilea tip de ceată, întâlnit în nordul Transilvaniei apoi prin Moldova şi Muntenia, se caracterizează printr-o coeziune cu totul firavă şi prin atribuţii mai reduse. Ceata de flăcăi are ca ţel doar urarea cu colinde, pe când petrecerea de Crăciun (Anul nou) e organizată de alţii, cu totul excepţional prin unele puncte din Muntenia (valea Ialomiţei, Argeş), flăcăii colindători încropesc o petrecere mai largă cu participarea sătenilor sau a tineretului.

Ceata alege un conducător, numit felurit (vătaf, primar, jude, birău, primaş, morcotan, iar mai nou, chiar şef), ales dintre cei care ştiu mai bine colindele sau mai cu autoritate, iar pe alocuri prin Ţara Loviştei, prin licitaţie.

Cel mai răspândit e colindatul în noaptea de Crăciun (Anul nou), de obicei cu începerea serii, terminându-se în zorii zilei. Pe alocuri, se continuă şi în ziua de Crăciun, cu eventuală pauză, rareori colindatul sfârşind în a doua zi de Crăciun. Când satul e prea mare pentru a fi străbătut de o singură ceată, se organizează două cete similare, rareori mai multe, iar pe alocuri, ceata se subdivide în două subgrupe care colindă independent câte o parte a satului, după ce mai întâi au colindat împreună pe notabilii satului. Căci în genere, colindatul începe cu aceştia (preot, învăţător, primar, notar), întâietatea variind de la un sat la altul, în concordanţă cu norma tradiţională. Pe alocuri, chiar ceata obişnuia să-i dăruiască, de obicei cu vin, după ce au primit darurile cuvenite. Apoi colindatul se desfăşoară într-o anumită ordine dinainte ştiută, începând de obicei de la un capăt al satului, de la o casă la alta. Ocolirea vreuneia e semn de desconsiderare, care poate avea urmări neplăcute. Chiar cei nevoiaşi sînt colindaţi, anume *„ca să-i facă bucurie: nici nu le trăbuie de-acolo”* daruri, dimpotrivă, ceata îi cinstea cu colaci şi *„pecie*", după unele mărturii din sudul Transilvaniei.

go to cuprins

Colindul popular religios

De la Atanasie Marienescu încoace, colindele au fost clasificate după tematica lor în două grupe mari, religioase şi lumeşti (profane, sociale), adică fără elemente creştine în urzeala lor. Distincţia are valoare relativă, în primul rând pentru că există regional numeroase oscilări, cu variante creştine şi necreştine ale aceluiaşi tip. De multă vreme, colecţiile au scos la iveală asemenea „dublete", cum ar fi: tipul despre „boierul bătrân" la masa cu mărul de aur, paharul ritual, ciobanul (sau Dumnezeu, Sântion) îmbătrânit la oi, maica bătrână (Maica Domnului) ce-şi caută fiul, pescarii prinzând puiul vidrei, ca vidra să le arate locurile cu peşte bogat (puiul Iudei, care prezice sfârşitul lumii), maica ce se metamorfozează să-şi caute fiul la oaste (Maica Domnului ce se preface porumb, iederă si ceaţă să-1 caute pe Iisus), doi vulturi care fură faşă copilului (faşă lui Iisus), gazdele cotropite de flori în pat (Dumnezeu cotropit de flori şi ierni) etc. Unele teme de obârşie străveche au primit coloratură creştină, pentru ca apoi să fie din nou laicizate parţial, atât cât permitea fabulaţia colindei. Astfel, prădarea raiului de către Iuda, una dintre cele mai răspândite colinde în toate provinciile româneşti, e de fapt o preluare a temei atît de frecvente în basmele fantastice despre furarea constelaţiilor de către zmeii locului (mai rar de o babă vrăjitoare), care aduce cu sine întunericul pe pământ, după cum se subliniază şi în colindă:

„*Mîndru raiu-i-ntunecos - Scârnav iadu-i luminos*”,

colindele adăugind de obicei şi furtul însemnelor creştine capitale: cheile raiului, scaunul de judeţ, găleata de botez, uneori veşmântul lui Dumnezeu. Spre a fi readuse, e trimis Sântilie cu tunetul şi fulgerul, mai rar Sâmpetru, dar în variantele din Moldova răsăriteană totdeauna eliberatorul celor furate şi duse la iad este flăcăul colindat care primeşte ca arme „tunurli şi fulgerile" cu care:

„*Di diparte-o fuljeratu - Da de-aproape-o di tunatu*”.

Procesul de relaicizare parţială a colindei a fost surprins izolat şi în Vâlcele—Covasna, unde eliberatoarea constelaţiilor furate e Ruja ajutată de Sântilie, încât formula finală de urare sună adecvat:

„*Să-mi fii, Rujă, sănătoasă - Rujă ş-a lui Dumnezeu*”.

Uneori, oscilaţiile creştin-necreştin se întâlnesc în aceeaşi variantă. În varianta bănăţeană a tipului despre maica plecată în căutarea fiului, în calea colindătorilor:

„*Iese-o maică cam bătrână - Cu-o cupă de vin în mână*”,

deci fără vreun însemn religios, pentru ca să-i întrebe totuşi pe colindători:

„*- N-aţi văzut pe fiul sfânt?*”

Atare oscilaţii persistă viguros în acest tip chiar acolo unde de la început se subliniază că Maica Domnului e cea plecată în căutarea fiului, întrucât variantele subtipului celui mai răspândit îl arată în chip de războinic victorios:

„Sus la Rusalin
Steaguri împărţin
De ale mai mări
Dedea la husari...”

iar alt subtip înfăţişându-l pe Iisus:

„'N târg la Rusalin
Înt-on joc jucând,
După el era
Sora soarelui”

Abia al treilea subtip se încadrează tradiţiei biblice, arătându-l răstignit pe cruce, cu o seamă de detalii apocrife, de provenienţă populară, ca şi cunoscutul său portret, descris spre a fi recunoscut de colindători, întru totul identic cu cel al ciobanului mioritic. Chiar colinde funciar „laice" pot primi alteori creştine în sensul dorit de tradiţia locală mai receptivă la elemente biblice. Colinda despre patul minunat aflat sub umbră de măr, în care doarme gazda sau altcineva, într-o variantă bihoreana primeşte un conţinut creştin:

„...Da la poala pomului
Scrisu-i patu Domnului...
Că-i culcat un fiu curat
Dă Maica sflntă-i lăsat.”

O variantă maramureşană a tipului despre fata în leagănul aşezat în coarnele bourului ce înoată prin mare, arată că în leagăn e culcat „Fiu maicii-nfăşurat", iar craii veniţi anunţă:

„S-au născut fiul cel sfânt.”

Alte exemple similare arată că orice colindă „laică" poate primi elemente creştine, după cum şi colindele religioase pot suferi laicizări mai adânci sau superficiale. În fapt, elementele creştine sînt asimilate în aceeaşi grupă mare a mitologiei populare, în consecinţă supuse unor reelaborări continue, iar elementele mitice populare redimensionate prin altoiri sau prelungiri creştine, în cadrul aceluiaşi ferment general cu coordonate miticizante: între ele funcţionează continuu o punte comodă de trecere.

Cam jumătate din tipurile colindelor sînt „laice", iar celelalte cu tematică biblică, proporţia variind regional după întinderea repertoriului şi puritatea colindatului, în nordul Transilvaniei - îndeosebi Maramureş, Oaş - domină cu evidenţă cele religioase, pe când în Muntenia sînt mai numeroase cele „lumeşti", cu toate că pe alocuri repertoriul cetelor de colindători se arată îmbogăţit de cântece de stea.

Tematica creştină a colindelor poartă o pecete atât de ţărănească, încât se distinge fundamental de izvorul biblic, cel mai adesea venind în contradicţie cu acesta. Fabulaţia biblică este supusă unei prelucrări intense pentru a fi ajustată pe măsura viziunii populare dintr-un ţinut anumit.

go to cuprins

Colindele religioase propriu-zise

Colondele religioase au funcţia magică de a asigura trecerea cu bine în noul an şi a asigurării fertilităţii şi bogăţiei în casa celui colindat.

Spre deosebire de colindele laice, colindele religioase au ca personaje pe Iisus, Dumnezeu, Maica Domnului şi mulţi alţi sfinţi, cel mai frecvent fiind Sf. Ion. Originea lor este sigur populară şi se consideră ca unele dintre ele (cele în care apar sfinţii şi Dumnezeu scăldându-se ori cele în care apare Sf. Ion sărind) sunt nişte supraviţuiri ale credinţelor precreştine.

Ca motive, subiect, tematica lor este variată.

· în unele se prezintă naşterea lui Iisus, Sfânta Maria fiind ajutată de Crăciunească, soţia lui Crăciun, care este un fel de opozant a lui Iisus; Crăciun îi taie mâinile Crăciunesei pentru ca a ajutat la naştere, dar Fecioara i le lipeşte la loc, facându-le din aur; vazând asta, Crăciun se converteşe şi devine “primul creştin”.

· altele au ca temă înfruntare Dumnezeu - Crăciun ca să se vadă cine este mai mare (puternic).

„Mai la vale de el
Scaldă-se şi Moş Craciun,
Dară Dumnezeu ce-mi grăia:
- Măi, tu cui te-mpotriveşti?
- Ţie că mă-mpotrivesc,
De mă scald, de mă-mbăiez,
C-am fost tânăr, şi-am putut,
Fapt-am casă lângă drum,

Ospătat-am flămângioşii,
Încălzit-am friguroşii...”

· altă temă Dumnezeu şi sfinţii se scaldă, iar în aval de ei se scaldă şi gospodarul căruia i se colindă (scăldatul este văzut ca o practică magică cu rol de asigurare a belşugului în casa celui colindat).

Din al nouă-lea cer, cad nouă picaturi din cele nouă lumânări:

„La vârfuri de nouă metrii
Ardu-mi noua lumânări,
Sus îmi arde, jos îmi pică.
Pică una, pică două,
Picătura cea de-a noua
Pică-n apă limpegioară.”

Prima picatură cade într-un râu pe care îl transformă şi în care se scaldă Dumnezeu, Craciun, Sf. Ion şi toţi sfinţii (referinţa este *taina botezului*):

„Picătura cea dintâi,
Faptu-mi-s-a râu de vin,
Râu de vin
Şi lac de mir,
Râu de apă limpejoară.
Scaldă-şi bunul Dumnezeu,
Se scălda
Şi se-mbăia,
Cu bun mir se miruia,
`n veşmânt alb se primenea.
Mai de-a rând cu Dumnezeu,
Se scaldă şi Moş Craciun,
Moş Craciun
Sfântul Bătrân,
....
Mai de-a rând cu dumnealor,
Scaldă-şi toţi sfinţii părinţi,
....
Mai de-a rând cu dumnealor,
Scăldă-şi Ion Sfânt Ion,...”

Tot în acel râu se scaldă şi gazda, *jupânul Constantin*:

„Mai de-a rând cu dumnealor,
Scaldă-şi icea-n cest domn bun,
Domn bun
Jupân Constantin,...”

Dumnezeu îl întreabă cui se potriveşte, cui se aseamănă de se scaldă în acelaş râu, încercându-i înţelepciunea răaspunsului:

„...Grăi bunul Dumnezeu:
- Constantine, fătul meu,
Dar tu cui te potriveşti:
De te scalzi, de te-mbăiezi,
Ori mie, ori sfinţilor,
Ori lui Crăciun, sfânt bătrân,
Ori lui Ion, sfânt Ion?”

În unele variante răspunsul gazdei este:

„- Alei Doamne Hristoase,
Dar eu cui mă potrivesc,
De mă scald, de mă-mbăiez?
Nici ţie, nici sfinţilor,
Nici lui Crăciun, sfânt bătrân
Nici lui Ion, sfânt Ion;
Mă potrivesc faptelor,
Ce mai fapt
Doamne, am fapt!
Am fost tânăr, şi-am putut,
Fapt-am casă lângă drum,
Ospătat-am flămângioşii,
Încălzit-am friguroşii...”

· o altă temă: Sf. Ion sare în sus şi în jos, pentru a fecunda şi fertiliza natura.

go to cuprins

***

Vifleimul (Vicleimul) sau Irozii

În unele locuri în noaptea Crăciunului (şi până la Bobotează chiar) întâlnim şi cântarea religioasă cunoscuta sub numele de Vifleimul sau Irozii. Cu acesta ne aflăm pe deplin în genul dramatic, căci sub numele de *Vicleim* (Betleem) se înţelege o reprezentaţie dramatică în toată forma. Această dramă religioasă ne înfăţişează misterul Naşterii Domnului în toate fazele sale, în care, adesea

după scenarii şi costume influenţate de realităţile autohtone, se înfăţişează scena din istoria naşterii lui Hristos şi a creştinismului, cum şi din şirul persecuţiilor îndurate de primii creştini. Acest nume se dă şi totalităţii actorilor care joacă şi care merg pe stradă cântând.

Inspirat din literatura bisericească creată pe marginea textelor biblice, Vicleimul păstrează urme din colindatul cu măşti. La noi cântecele acestea au venit pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea pe două căi:

- ➢ prin Bizanţ, adică prin originale slavone prelucrate după bizantine, reprezentând tradiţia orientală şi care au trecut din literatura scrisă în cea nescrisă;
- ➢ prin saşi, adică saşii din Transilvania au introdus la ei o dată cu protestantismul şi "Irozii" după texte germane din sec. XVI, prelucrate după texte latine mai vechi şi reprezentând tradiţia occidentală, apoi prin secolul trecut de la saşi le-am luat şi noi. Înainte nu existau şi dovadă e faptul că în lucrarea lui Cantemir (*Descrierea Moldovei*) nu aflăm nimic relativ la aceste producţii.

Din prima formă a Vicleimului, prezentarea magilor şi dialogul lor, s-au dezvoltat pe rând, prin activitatea micilor cărturari, trei tipuri principale, în cele trei mari ţinuturi: Muntenia, Moldova şi Ardeal.

În vremea celui de-al doilea război mondial se mai juca încă, în zilele Crăciunului, pe întreg teritoriul românesc. *Vitleemul,* piesa de teatru popular. *Irodul* este numit după loc: *Steaua, Craii, Viflaimul* sau *Vicleimul.*

În vremea lui Kogălniceanu, piesa era jucată în oraşe, la “case mari” de către cântăreţii de la biserica. Însă şi “irodarii” ţărani ajungeau, în primele decenii ale secolului nostru, până în marile oraşe fiind primiţi cu bucurie de toata lumea. Astăzi aria de răspândire a *Irodului* s-a restrâns.

Răspândit mai ales în Oltenia, *Vicleimul* adaugă *Irodului* un teatru de păpuşi o sceneta cu conţinut profan. Scena lui este înlocuită cu o lada (cutie) purtata de doi băieţi în interiorul căreia se afla decorul şi evoluează marionetele, mânuite din afara, care dau naştere la o serie de scene care satirizează întâmplări şi obiceiuri prin care sunt ridiculizaţi hoţii, fricoşii ori femeile ce se sulemenesc. Vechi de tot, teatrul păpuşilor a fost o petrecere plăcuta chiar în palatele Domnitorilor tarii.

Aşadar, alături de partea religioasă a Irozilor, s-a dezvoltat mult timp, poate chiar şi astăzi, partea profană, jocul păpuşilor.

Probabil că aceasta a avut o existenţă separată, pentru că Sulzer nu vorbeşte despre Irozi, dar pomeneşte jocul păpuşilor.

Partea religioasă este o acţiune în care intră ca persoane principale: Irod şi ceata sa de Vicleim, un ofiţer şi soldaţi îmbrăcaţi în portul ostaşilor romani, trei crai sau magi: Melchior, Baltazar şi Gaspar, un cioban, un prunc şi în unele parţi o paiaţa.

go to cuprins

Istoricul vifleimului

De timpuriu a început să se serbeze în biserica din Galia şi Egipt, naşterea Mântuitorului, care serbare s-a adoptat de către întreaga biserică occidentală şi orientală. După aceea s-au introdus şi ceremonii alegorice.

Se ştie că religiile păgâne ale grecilor şi romanilor aveau în ele un foarte însemnat element dramatic. Creştinismul îl atacă cu cea mai mare violenţă şi Sf. Părinţi spun că jocurile şi reprezentaţiile cuprind idolatria şi superstiţia. Când a devenit creştinismul religie de stat, toate ideile sale au fost puse în aplicare şi deci teatrul a fost uitat şi dispreţuit.

Nu a trecut multă vreme şi chiar preoţii încep să simtă cât de necesare sunt formele externe, pompoase, pentru răspândirea credinţei şi se văzură nevoiţi să recurgă la mijloacele dărâmate ale păgânismului. Un ritual bogat, veşminte împodobite, cruci, icoane, obiecte de artă, procesiuni cu diferite prilejuri se introduc încetul în cultul creştin.

De aci nu a fost decât un pas până la *reprezentarea* în biserică a naşterii Domnului. Se punea o iesle înaintea căreia veneau cei trei crai de la Răsărit de se închinau şi aduceau darurile lor. Din antifoanele şi ,,răsponsoriele” ce se pomenesc deja în secolul al VI-lea s-a dezvoltat cu încetul dialogul, însoţit de cântece, ce se aseamănă cu cântecele noastre de stea, între păstori şi îngerul, păstorii şi îngerii şi aşa mai departe. Abia mai târziu s-a introdus regele Irod în aceste ,,mistere”.

Textele cele mai vechi, latine din sec. al XI-lea, sunt originare din Galia; de aici s-au introdus de timpuriu aceste reprezentaţii în Germania şi s-au răspândit mai departe şi în alte ţări. În special du Meril, Weinhold şi Schoer au studiat originea şi dezvoltarea acestor reprezentaţii dramatice relative la naşterea Domnului. În toate textele, cele vechi, anterioare mijlocului sec. al XIII-lea, lipseşte numele celor trei crai, ci se numesc simplu: regele cel dintâi, regele al doilea şi regele al treilea. Abia după acea vreme apar

numirile de Balthasar, Gaspar şi Melchilor, care au fost apoi adoptate de către întreaga creştinătate. Interesant este că *Întrebările şi răspunsurile* din copia de la 1809 n-au aceste numiri căci, fiind traducere după originale bizantino-slave, reprezintă tradiţia orientală, deosebită de acea occidentală, care „porecleşte” pe cei trei crai cu numirile pomenite. Iată pasajul respectiv, destul de introductiv:

Întrebare: *„Cum au fost numele celor trei crai ce au adus daruri la naşterea lui Hristos?”*

Răspuns: *„Elemeh, Eleor, Elav.”*

Întrebare: *„Dar dacă au mers acolo, ce au zis?”*

Răspuns: *„Elemeh au Zis: veniţi să ne închinăm împăratului nostru, Dumnezeu, iproci şi ceilalţi.”*

Acele texte latine, a căror forme cele mai vechi au fost publicate de Weinhold şi Hartmann, au fost dezvoltate şi prelucrate în Germania, unde au căpătat o formă fixată prin poeţii germani din perioada Reformei. Însuşi Hans Sachs a compus un astfel de *Weihnachtspiel.*

Împreună cu protestanţii au venit apoi *Irozii* în Ungaria şi Transilvania, unde s-au păstrat până în ziua de astăzi şi au fost studiate pe o scară foarte întinsă de către Schroer, care ajunge la concluzia ca textul *Irozilo*r ce se obişnuieşte la saşii din Transilvania se trage de la un text fixat în Germania, în secolul al XVI-lea. Schuller a publicat un astfel de text, însoţindu-l cu oarecare observaţii. De aici, adică de la saşii din Transilvania, au venit Irozii şi la noi, cel mult în secolul trecut. Nici Cantemir, nici Sulzer nu pomenesc de Irozi, ci cel din urmă numai jucăriile de păpuşe. Dar din momentul introduceri, s-au bucurat de o mare reputaţie la români, dar care în zilele noastre a început să scadă. Iată ce ne spune d. Kogălniceanu: ,,Dascălii şi diacii, întocmai ca în Franţa *les clercs de la Bazoche*, erau învăţători, erau zugravi, erau cântăreţi, erau chiar actori reprezentând misterele religioase ce pretudindenea au fost începutul teatrului modern şi din care rămăşiţele ni sunt păstrate încă prin *Irodul* sau *Betleemul* nostru cari, din ziua de crăciun şi până în lăsatul secului, parcurg stradele oraşelor noastre şi care se reprezintă mai cu deosebire de cântăreţii de la biserici. La începutul încă al acestui secul, irozii erau ţinuţi în onoare mai mare, fiii boierilor celor mai înalţi, îmbrăcaţi în haine de stofă aurite, mergeau la curtea domnească şi la casele boiereşti cele mai însemnate de reprezentau scenele religioase. Aici este loc să esprim

un regret că încă cât este timpul nu ne îngrijim să păstrăm ultimile rămăşiţe ale irozilor, cari seculi întregi, cu păpuşele, au fost teatrul nostru popular”.

Acest text este numai pe jumătate justificat, căci posedăm texte din *Irozi*, chiar în mai multe redacţii, dar din jocul cu păpuşele nu se găseşte nimica scris, nici tipărit. Textul cel mai vechi se află într-un manuscript de la 1821, cuprinzând patru pagini şi este mai mult un dialog, amestecat cu cântece între Irod împăratul şi trei filozofi de la Răsărit, care aici se numesc Valtuzar, Irimie şi Melhior. Acest text din *Irozi* se potriveşte mai mult cu următorul text scurtat, care se află în cântecele de stea ale lui Anton Pann, intitulat *Întrebarea lui Irod şi răspunsul* magilor:

Irod: *Cine sîntiţi voi? De unde veniţi şi unde vă călătoriţi?*

Melhior: *Eu sînt craiul Melhior de la Răsărit şi după steaua ce s-au arătat, cunoscând că s-au născut împărat mare pre pământ, merg până la Vitleem să mă închin lui.*

Baltazar: *Eu sunt Baltazar de la Persia, care prin steaua ce s-au arătat şi prin prooroci înţelegând că s-au născut împărat Christos, merg ca să mă închin şi eu lui.*

Gaspar: *Eu sunt Gaspar de la Răsărit şi, văzând steaua ce s-au arătat pe cer, am ispitit proorocii şi scripturile ş-am cunoscut că s-au născut Christos, domnul domnilor, craiul crailor şi împăratul împăraţilor şi merg până la Vitleem ca să mă închin şi eu lui.*

Dar tu, ce mare împărat eşti?

Irod: *eu sunt Irod împărat, care pre cal am încălecat, sabia în mână am luat, în Vilteem am intrat, patrusprezece mii coconi mici am tăiat şi tot pământul s-a cutremurat.*

Anacronismul cu tăierea pruncilor de care se laudă Irod înaintea celor trei crai, nu supără deloc pe poporul, ba din contra, ar simţi o lipsă esenţială dacă acest moment de groază nu s-ar afla în *Vicleim*. Un text întreg a apărut la Braşov sub titlul *Cântece de Irozi,* care a ajuns şi la a doua ediţie. Editorul anonim al acestui text este d. Hinţescu, care ne-a comunicat că a cules acel text din gura copiilor români din Scheii Braşovului. Aici este deja o piesă teatrală dezvoltată, care are ca personaje pe: Irod, regele iudeilor, Valtazar, Gaşpar şi Melhior, regi de la Orient, îngerul, călugărul, tălmăcitorul lui Irod, ciobanul şi doi soldaţi. Şi cuprinsul este mai dezvoltat, căci se spune şi buna-vestire, şi întâlnirea crailor cu Irod, şi porunca acestuia de a omorî pe toţi pruncii din Vitleem. Acest text s-a reprodus întocmai în ediţiile ulterioare de cântece de stea, din Craiova şi din Bucureşti, care conţin atât varianta cea scurtă după Anton Pann, cât şi cea

dezvoltată, după Hinţescu. Această publicare complectă a dat impuls şi lui Băncilă de a publica astfel de texte; dar autorul singur ne zice: ,,Producţiunea prezentă este o imitaţiune locală pe care, parte o am mai îndreptat şi, pe alocurea, parte o am compus din nou", prin care ,,îndreptare" şi ,,compunere din nou" a mişcat în mod esenţial valoarea publicaţiei sale care, de altfel, ar fi fost foarte merituoasă. Această colecţie a lui Băncilă cuprinde două texte de *Irozi* sau, precum îi numeşte Băncilă, *Colindele crăciunului*, una în patru acte şi cealaltă într-un act. Afară de aceea, mai cuprinde şi unicul text ce-l cunoaştem până acuma de un ,,mistere de la passion" intitulat *Colindele paştilor* care, după aserţiunea autorului, se obişnuieşte pe alocuri în Transilvania . Mai pomenim în sfârşit scurta dar precisa dare de seamă despre Vicleimul, cum este utilizat în România, făcută de dl. Teodorescu. Păcat că dl. Teodorescu s-a mărginit numai la această scurtă dare de seamă; totuşi, se poate cunoaşte că partea întâi se potriveşte cu textul cel vechi manuscript şi din Anton Pann, iar partea a doua se deosebeşte puţin de celelalte texte de *Irozi.*

Reprezentaţiile publice au înrâurit într-un exemplu curios asupra poporului şi i-au îmbogăţit limba cu un cuvânt nou. *Gaşpăr* însemnă acuma *ţigan* în graiul popular, ceea ce se explică numai printr-aceea că unul din cei trei crai, adică Gaspar, se reprezintă ca un arap căci, după legendă, era împăratul Arapiei, precum îl şi însemnează Băncilă. Cu această ocazie, când se juca şi se reprezenta scena biblică ,,naşterea Domnului", **singurul teatru popular**, au intrat şi subiecte profane în cercul reprezentărilor, jocuri de păpuşe şi altele. De aceste jocuri nu posedăm nici un text. Numai atât ştim, cât reiese din cântecelul comic *Ion Păpuşariul* al lui Vasile Alecsandri care, precum arată şi numele, este însuşi un astfel de jucător de păpuşi. El însă le aruncă una câte una în coşciugul uitări, fiind persecutat de gustul modern, rafinat, care aruncă între morţi rămăşiţele puţin considerate ale obiceiurilor şi jocurilor strămoşeşti.

Mersul acţiunii e următorul: Irod primeşte de la ofiţeri veşti din împărăţie. I se raportează că s-au prins trei oameni străini, care se aduc înaintea lui şi la întrebările făcute, răspund că sunt trei crai: Gaspar, Melhior şi Baltazar, care au plecat, călăuziţi de o stea, să caute pe împărat. După aceea Irod le spune cunoscutele versuri despre tăierea celor 14 000 de prunci:

„Toţi prunci, mărunţei copii
De doi ani şi mai în jos
Împreună cu Hristos."

După o mică sfadă împăratul porunceşte să-i ducă la închisoare, dar, speriat de blestemele lor, le dă drumul şi ei pleacă să se închine lui Hristos. Aici se sfârşeşte actul I. În actul II se aduce un copil, care profetizează împăratului tot ce are să se întâmple lui Hristos: botez, răstignire, înviere, înălţare. Reprezentaţia se sfârşeşte cu mărturisirea lui Irod că nu are nici o putere faţă de Hristos.

Partea profană este *jocul păpuşilor.* Într-o cutie mare pe care o poartă doi băieţi, este înfăţişată grădina palatului lui Irod. Moş Ionică, îngrijitorul curţii, şi Paiaţa stau tot timpul în scenă şi pe acolo defilează diferite tipuri, care dau naştere la o serie de scene în care se satirizează deosebite întâmplări sau obiceiuri din localitatea de unde e culeasă varianta. Aşa vedem o bătălie între un iaurgiu şi un bragagiu, privelişte ce se întâlneşte des prin Bucureşti, vedem o satiră la adresa vieţii orăşeneşti din timpul trecerii ruşilor; vedem satira contra ţiganilor hoţi, contra evreilor fricoşi, contra popilor şi dascălilor care nu-şi îndeplinesc bine datoria, contra groparului beat, contra femeilor ce se sulimenesc etc.

Neapărat, satira nu e niciodată fină. Acele glume nerafinate, dar lipsite şi de obscenitate, sunt caracteristice spiritului poporan, nu numai la români, dar la toate popoarele, pentru că aproape identică cu a noastră este originea teatrului poporan la celelalte naţiuni. Să vedem deci originea.

Să ne optim puţin asupra câtorva (texte ale acestei *reprezentaţiuni* nu sunt prea numeroase), din care reiese confruntarea dintre magi şi Irod sau răutatea acestuia.

Primul, care se crede a fi cel mai vechi, stă în capul unei „colecţiuni” numeroase de cântece de stea, de pe la 1821. Este foarte scurt şi cuprinde întreaga ţesătură neversificată. Ca personaje are numai pe Irod şi pe Cei trei crai de la Răsărit.

go to cuprins

În lipsa unui text inedit, îl reproducem în rândurile următoare:

« Irod:

Bună vreme! bună vreme la dv., cinstiţi boieri!

Iată am venit cu aceşti trii crai, filosofi, de Dumnăzău luminători, şi de mine purtători; şi voi ca să-i întreb undi merg şi undi călătoresc şi cu aceşti sămi, cui să arată, şi cui să închină?

Valtuzar răspunde:

Pre aceşti trii crai filosofi, de Dumnezeu luminători, ce va fi pentru dânşii, eu voi răspunde.

Irod zice:

Prin ci?

Valtuzar răspunde:

Prin cântări.

Irod zice:

Cântă!

Valtuzar cântă cântare „*Tu, Doamne, slăvită! (!) şi mare*” pănă în trii ori.

Irod iarăşi zice:

Cari eşti aciala? şi cari?

Valtuzar răspunde:

Gările ti pomineşti pre tine, totdeauna să ti pomenească; prin cetul (?). Şi cel ci ştii vra să înciapă.

Iară Irod începi:

Ci vra şi cielanţi crai?

Cântă după dânsul; iară după ce au sfârşit di cântat, apoi începi aciasta Irod:

Eu v-am numit pre voi feciori di împăraţi mari, dar voi ci căutaţi pi loc străin, fără armi, fără tărie; sau vreun agiutori de la mine poftiţi?

Răspunde al meu frate, Irimie!

Apoi zice toţi pre rând, ciniş filosofie:

Eu sunt filosoful Irimie, dispre răsărit merg, ca să întreb di iaslile dobitoacelor spre împăratul jidovilor, căruie i se închină lui luna şi stelele, şi toate păsările ceriului, şi să bucură di naşterea lui; merg ca să mă închin şi eu lui.

Iară Irod zice:

Dară tu ce filosof eşti?

Eu sunt filosoful Melhiiur, adică ci esti scris prin proorocii: „şi tot (cit. tu) pământul Vifleim, cu cât eşti mai mic între domnii tăi iudei, că din tine va să nască povăţuitoriul pre norodul meu Israil", am venit să mă închin şi eu lui.

Iară Irod aciasta [auzind, zice:?]

Dv. filosofi! mergeţi şi întrebaţi cu de dinsul şi di-ţi afla pruncul născut, în iesli culcat, şi la întumare dumnealorvoastră să viniţi ca să-mi daţi şi mii de ştire, ca să merg sa mă închin şi eu lui. Dar tu ci filosof eşti?

Eu sunt filosoful Valtuzar di la împărăţie Persi. Am auzit că s-au născut Hristos în Vifleim, am venit ca să mă închin şi eu lui.

Iară Valtuzar zice:

Dar tu ci împărat eşti?

Iară Irod grăieşti aşa:

Cum poţi, un filosof ca tine, să întrebi un împărat ca mine; ci împărat sunt eu, şi ci împărat vra să nască mai mare dicât mine? Au nu stii tu că eu sunt Irod împărat, care pe cal am încălecat, şi când cu piciorul în pământ au dat, tot pământul di frica me s-au cutremurat? Dar un filosof ca tine să nu să tiamă di un împărat ca mine?

Iar Valtuzar zice aşa:

Un filosof ca mine nu să va temi di un împărat ca tine; că ceea ce am auzit voi răspunde şi cărţile voi deschide şi voi arăta.

Irod zice:

Mergi di arată!

Valtuzar răspunde:

Voi arăta.

Irod iarăşi zice:

Mergi di arată!

Valtuzar răspunde:

Voi arăta.

Iarăşi Irod zice:

Mergi di arată ceea ci ai văzut, să să videzi (sic).

Apoi craii încep: *„Naştirea ta”*... Apoi zici Irod auraţie (sic) aciasta:

Omule, omule, creştinule,
Părăsăşti-te di păcate,
Şi fă iscusiţi fapti;
Că la ciasul cel di moarte
A ti găti nu să poate.
Strâns-ai pre lumi

Şi nu ştii cui rămâne.
Cine ştii cum să va întâmpla,
Ti va pomeni feciorii ori ba!
Dar mai bine să-ţi fii făclie gata.
Când să va dişchide poarta
Să mergem la rai.
Să mergem cântând şi dănţuind.
Şi pre Domnul lăudând.
Că la vreme ce di apoi
O vre să ni cheme şi pre noi;
Să ni dăm sama pre rând
Câte am făcut pre pământ,
Nu mai multe, numai toate,
Numai câte sunt scrisă la izvoadi.
Veniţi ali meli gloati,
Să vă întind în ceri cort[ul],
Să vă dăruiesc raiul cu totul.
Amin. »

Textul lui Anton Pann ne dă aceste persoane: Irod - Regele iudeilor şi viceîmpărat; Baltazar, Gaspar, Melhior - Regi de la Orient (magii); Călugărul - tălmăcitorul lui Irod; Ciobanul, Soldatul I, Soldatul II.

Întâiul text din G. Dem. Teodorescu, are ca personaje pe: Irod, Ofiţerul, cei trei Crai, Pruncul şi doi elini.

Al doilea text din G. Dem. Teodorescu îi are ca personaje pe: Irod, doi îngeri, Stratiode (ofiţerul), craiul Irodesc, cei trei Crai, şi un cioban.

La amândouă textele se mai adaugă persoanele menite să facă partea glumeaţă: Paiaţa, Moşul şi Harapul, care, după unii autori, sunt decât o transformare a caprei, adaptată gusturilor unor târgoveţi veseli («păpuşile cu perdea») sau unor «cheflii trecuţi cu dedeochiul» («păpuşile fără perdea, pe uliţa mare»).

Un text bucovinean are pe: Irod-împăratul, îngerul, Tratiod, Ciobanul, Craii, cei trei, Ostaşul şi nelipsitul Cioban.

În Basarabia, tacâmul Irozilor se alcătuieşte din Irod împărat şi Cei trei rai de la răsărit: Baltazar, Melihor şi Ilimiu

« În Valahia din Moravia, cei trei crai de la răsărit, Gaspar, Melihor şi Baltazar, merg de colindează pe la case, cu prilejul sărbătorilor de Crăciun. Gaspar, întrebat că cine este el, răspunde:

„Eu sunt craiul Gaspar, care aduce tămâie şi smirnă în semn de vecinicâ stăpânire”

Melihor asemene spune că:

„aduc aur, tămâie şi smirnă în semn de vccinică stăpânire”.

Baltazar răspunde şi el:

„Eu sunt craiu negru din ţara Arapilor, care am văzut steaua călătorind şi după dânsa mă grăbesc a mă duce în Vitleim”.

Aceşti trei crai sunt îmbrăcaţi în camaşe albe, încinşi cu brâie roşii şi de altă coloare, în mâni având buzdugane cu capetele poleite cu aur şi argint. »

Îndeobşte portul celor ce alcătuiesc Vicleiemul este felurit; în unele texte se descrie chiar portul fiecărei persoane, se înţelege, fără a stabili vreo legătură între haine şi datină. Craii vor avea haine lungi, orientale. Irod va fi într-armat; măscăricii vor fi îmbrăcaţi cât se poate de caraghios.

« Prin unele părţi, Irozii poartă cu dânşii un chivot; acesta e «înalt de un metru şi lung de unul şi jumătate, are înfăţişarea unei biserici făcute din speteze de scânduri lipite cu hârtie unsă cu untdelemn, ca să fie străvezie, şi împodobită cu zugrăveli, arătând deosebite vederi din Betleem şi anume: Grădina palatului lui Irod şi parte din piaţa oraşului, în fiind se văd case, iar în grădina palatului stă Irod pe tron, încunjurat de ostaşi. Chivotul se luminează cu capete de lumânări de stearină, puse în tuburi de tinichea. »

De multe ori, cu Vicleiemul se alipesc şi stelarii cu steaua.

Prin 1907 umbla seara o ceată de patru-cinci flăcăi îmbrăcaţi cu „ilice şi fustanele albe”, cu măşti de pânză, în care se află loc pentru gură. Pe lângă aceştia mai era un unchiaş îmbrăcat cu cojoc miţos, pe dos şi cu un băţ în mână, un jidan perciunat, ghebos, şi o femeie, însoţiţi de un lăutar ce le cântă din trişcă. După un brâu sau o horă, joacă un irod cu fata, faţă-n faţă, cu paşi la dreapta şi la stânga şi răsucire pe călcâie, îmbrăţişându-se şi întorcându-se spre dreapta şi stânga. Tot astfel joacă şi jidanul. Unchiaşul o pisează multă vreme singur, izbind băţul dintr-o mână într-alta şi sărind din când în când în sus. În urmă joacă şi cu femeia. La urmă încheie un joc „al tuturora”.

După cum vom vedea, aceşti Irozi de seară nu-s altceva decât tot o înfăţişare a caprei.

Poporului nu-i prea place să primească Irozii, zicând că aceştia se răstesc cu suliţele spre icoanele din casă, ceea ce este un mare păcat. Despre cei ce se fac irozi, se crede că îngerul păzitor nu se apropie 40 de zile.

Astăzi această datină aproape s-a uitat cu totul prin cele mai multe părţi. Unul dintre motivele cele mai nebinecuvântate pentru îndepărtarea nu numai a Irozilor, dar îndeobşte şi a tuturor cetelor de colindători, - este şi obiceiul tinerilor de *a se agăţa* de lucrurile oamenilor pe unde umblă, şi care lucruri *„nu-s puse bine*”.

go to cuprins

****

Concluzii

„Colindele sunt fără îndoială gradul cel mai înalt de desăvârşire artistică la care a ajuns poezia românească înainte de a fi scrisă.”

Obiceiurile de iarnă îşi au originea în aceeaşi concepţie a sociatăţilor tradiţionale precreştine cu privire la spaţiu şi timp, concepţie în care timpul nu era omogen şi continuu, existând perioade sacre (ale sărbătorilor) şi spaţii profane în care se efectuau diferite munci agricole.

Obiceiurile legate de anumite sărbători din ciclul anual al muncii sau de evenimente deosebite din viaţa oamenilor sunt un domeniu important al culturii populare româneşti.

În sistemul obiceiurilor tradiţionale, obiceiurile calendaristice sau „de peste an” cum se mai numesc, ocupă un loc important. În societatea rurală tradiţională, fiecare sezon era însoţit de ritualuri şi rituri privind fertilitatea şi prosperitatea, constituind un

adevărat calendar. În satele cu viaţă tradiţională intensă obiceiurile au avut un caracter general, prin participarea întregii comunităţi.

Sărbătorile de iarnă se desfăşoară pe durata mai multor zile, de la 25 decembrie până la 8 ianuarie. Desfăşurate pe parcursul a 12 zile, obiceiurile din această perioadă reflectă concepţia străveche conform căreia, în pragul trecerii într-un an nou „omul poate influenţa, prin anumite procedee, desfăşurarea ciclului naturii pentru a şi-l face favorabil: era perioada deciderii dorinţelor râvnite, când omul devenea oarecum stăpânul cosmosului, întrucât îi dicta împlinirea unui şir de fapte dorite” (Ovidiu Bârlea).

Crăciunul şi Anul Nou sunt elementele centrale ale obiceiurilor de iarnă. Termenul de „Crăciun” provine din latinescul creatio – naştere sau calatio – convocare. La romani funcţiona tradiţia convocării (calatio) de către preoţi, la începutul lumii (zi-ntâi) a enoriaşilor, pentru comunicarea zilelor festive ale lunii în curs.

În ciclul obiceiurilor de peste an, obiceiurile de iarnă ocupă locul central, fiind foarte bine închegate şi supravieţuind, în multiple forme, până în momentul actual. Sunt obiceiuri cu vitalitate maximă.

Sărbătoarea naşterii Domnului a născut în timp multe legende. Una dintre cele mai interesante este cea a lui Crăciun, culeasă de folcloristul Simion Florea Marian la începutul secolului al XX-lea, în peste 20 de variante regionale şi apărută în cartea “Legendele Maicii Domnului”. Crăciun, care trăia demult, într-un sat, împreună cu soţia sa, Crăciuneasa, era un om mânios şi beţiv. Pe când soţul Crăciunesei era plecat de acasă, la poarta lor s-a abătut Fecioara Maria care i-a cerut găzduire căci îi venise sorocul să nască. Cu gândul la bărbatul care îi inspira teamă dar milostivă din fire, Crăciunesa o găzduieşte pe Fecioara Maria în grajd. După ce se naşte pruncul Isus, Crăciun se întoarce acasă, descoperă ce s-a întâmplat, se-nfurie şi-i taie Crăciunesei mâinile cu toporul. Maica Domnului o linişteşte pe femeia îngrozită şi o pune pe aceasta să-şi bage mâinile în apa în care fusese îmbăiat pruncul Iisus. Mâinile Crăciunesei cresc la loc, Crăciun nu poate contesta minunea şi are mustrări de conştiinţă. Există credinţa că el este primul om trecut la creştinism. Aceasta legenda este rezultatul fuzionării cu o alta legenda romană. Şi la romani, ca la multe alte popoare, bătrânii s-au bucurat de multa stimă şi respect, mai ales în vechime. Respectul faţă de aceştia s-a păstrat şi după moartea lor, într-o asemenea măsura încât unii dintre ei au devenit un fel de semizei a căror amintire a rămas neştearsă în memoria colectivă. Un astfel de personaj celebru

este si Crăciun, pastorul mitic, a cărui legenda a fuzionat foarte frumos cu mitul Naşterii Domnului aşa cum s-a văzut.

Colindul este o urarea versificată ce se cântă întotdeauna la sărbătorile Crăciunului, după datină, având funcţia magică de asigura trecerea cu bine în noul an şi de asigurarea fertilităţii şi bogăţiei în noul an în casa celor care au fost colindaţi şi au primit colindul.

Colindele îmbracă mai multe forme artistice şi sunt adresate fie copiilor fie cetelor de feciori, sunt cântate, rostite sau jucate.

Colindele sunt de două feluri: religioase şi laice. Cele religioase au origine literară, iar subiectele lor se referă de cele mai multe ori la Iisus. Colindele profane (sau lumeşti) au un caracter liric şi, de multe ori, sunt adaptate de colindători la situaţia celor în faţa cărora le cântă.

Colindatul cu motive religioase, deşi de origine bisericească, e totuşi format tot după modelul colindatului de tip păgân: având de fapt origine comună cu acesta.

Creatorii acestor producţii populare sunt diferiţi, după cum diferit este şi felul colindului:

- Pentru cele religioase, de nuanţă creştină, putem socoti că făuritorii sunt preoţii, călugării şi cântăreţii bisericeşti, dascălii şi diecii, fiindcă ei erau cunoscători ai Evangheliilor şi ai Vieţilor Sfinţilor.

- Cât priveşte pe cele profane, ca autori definim pe anonimii creatori talentaţi care au făurit poezia populară. Peste aceasta creaţie iniţială s-a suprapus prelucrarea veac de veac şi an de an în obiceiurile şi datinile strămoşeşti, la marile sărbători de iarnă. Evident, rostul unor asemenea discursuri poetice este acela că, prin cuvântul rostit de colindătorii vestitori ai sărbătorii, înzestraţi cu forţe magice, viitorul oamenilor să fie pus sub semnul împlinirii, al binecuvântării divine pentru gospodarul pios şi vrednic.

Distinct de colindul religios, care are o origine populară, în cadrul sărbătorilor de iarnă un loc aparte îl au cântecele de stea. Cântecele de stea sunt de origine cultă (bisericească) fiind preluate de către popor (“Steaua sus răsare…” este un psalm a lui Dozoftei) prin intermediul bisericii.

Uneori alături de „Stelari” umblă şi „Irozii”, alteori aceştia merg separat.

Irozii, Vifleimul sau Vicleimul cum se mai numeşte, are ca sursa de inspiraţie literatura bisericească creată pe marginea textelor biblice. Vicleimul păstrează urme

din colindatul cu măşti. La noi cântecele acestea au venit pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea fiind **singurul teatru popular**. Alături de Irozi s-a dezvoltat partea laică, păgână: teatrul de păpuşi. Astăzi această datină aproape s-a uitat cu totul prin cele mai multe părţi. Unul dintre motivele cele mai nebinecuvântate pentru îndepărtarea nu numai a Irozilor, dar îndeobşte şi a tuturor cetelor de colindători, - este şi obiceiul tinerilor de *a se agăţa* de lucrurile oamenilor pe unde umblă, şi care lucruri *„nu-s puse bine*”.

În prezent obiceiurile de iarnă devin tot mai denaturate şi uitate mai ales în mediul urban, unde colindul are un scop preponderent material.

go to cuprins

… … …

Bibliografie

1. 1. PAMFILE Tudor – „Sărbătorile la romani”, Studiu etnografic, colecţia Mythos, Ed. SEACOLUM I.O., 1997

2. 2. POP Mihai, RUXĂNDROIU Pavel – „Folclor literar românesc”, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1991

3. 3. BÂRLEA Ovidiu – „Folclorul românesc”, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977

4. 4. HERSENI Traian – „Forme străvechi de cultură populară românească”, Ed. Minerva, Bucureşti, 1981

5. 5. GASTER M. – „Literatura Populară Română”- Ed. Minerva, Bucureşti, 1983

6. 6. VULPESCU Mihai – „Cântecul Popular Românesc”, Tiparul Olteniţa, str. Imperială Nr.3, 1930

7. 7. PAMFILE Tudor – „Sărbătorile La Români – CRĂCIUNUL”, Academia Română, Bucureşti, 1914

8. 8. DOBRE Alexandru – „Etnografie şi Folclor Românesc”. Sinteze, Ed. Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 2001

9. 9. ENCIU C. – „Colinde”, Tipografia de ,”Artă” Dumitru Miricescu, Ploieşti, 1946

10. 10. PANN Anton – „Cântece de Stea”, Colecţia „Restituiri”, Bucureşti, 2001

11. 11. BREAZU G. – „Colinde” –Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1993

http://cornel.nistea.com/scrieri/memorii/craciunul-primiti-colindatori.htm

Craciunul - Primiti colindatori?

Odată cu terminarea muncilor agricole de bază, aducerea acasă din munte a animalelor şi intrarea în iarnă, în valea în care m-am născut şi am copilărit începeau pregătirile pentru întâmpinarea Crăciunului, a marii sărbători a Naşterii Mântuitorului. Mai întâi era postul, care se ţinea cu sfinţenie, primenire a trupului şi sufletului, stare de reflecţie şi sporire a rugăciunii. De acum momentele vesele din şezători se împuţinau, ba chiar dispăreau, lor luându-le locul discuţiile serioase despre muncă şi familie, dar şi colindatul. Căci în serile lungi de iarnă, o parte a obştii se adună într-o casă primitoare în şezătoare, de obicei în jurul unei vetre de foc, unde pe o plită se prăjesc sâmburi de bostan sau fierbe o oală cu boabe de porumb din care vor ciuguli mai apoi cei prezenţi. Aici, în şezătoare, după ce se povestesc întâmplări şi se discută diferite aspecte din viaţa obştii, cineva spune: „Acum hai să colindăm”. Era totdeauna acolo cineva care avea voce bună, ştia bine colindele şi care trebuia să înceapă, de obicei o femeie ce purta harul cântecului sau un moş din casă, care ziceau una sau două colinde, după care colinda întreaga obşte prezentă. Colindatul, evocarea naşterii Pruncului Prealuminat, crea o atmosferă magică cuceritoare, de însufleţire şi evlavie, uneori colinda căpătând valenţe de rugăciune. Mi-aduc aminte primii fiori ai copilului ce eram pe când începusem să desluşesc sensurile lucrurilor mai ales în cazul unor colinde care evocau nu doar naşterea, ci şi pătimirile lui Iisus pe când din coasta lui „sfânt sânge şi ap-au curs”. Dacă această atmosferă sacră se petrecea într-o şezătoare a torsului, unde munca se prelungea până spre zori, în fiecare familie se colinda, cei mici fiind iniţiaţi în cântecul sacru de către cei mari.

Pregătirile în vederea colindatului din Ajunul Crăciunului se făceau în funcţie de vârstă. Copiii mici, care mergeau cu steaua, se asociau câte 2-3, maxim 4, după rudenie şi vecinătăţi sau prietenii; era apoi grupul copiilor mai mari din pragul adolescenţei, care formau echipa melo-dramatică a Irozilor sau Crailor, şi-apoi era ceata mare, a feciorilor încă necăsătoriţi. Aceştia din urmă învăţau colindele, le repetau într-o casă anumită în care se afla o autoritate în materie de colindat şi ritual, un om mai vârstnic care asigura păstrarea riguroasă, nealterată a colindei şi colindatului, dar şi a obiceiului. O atenţie deosebită se acorda colindatului pe grupuri în cazul colindelor mai grele, când un grup trebuia să preia şi să ducă mai departe colinda şi asta nu oricum, ci cu acele inflexiuni şi modulaţii melodice menite să transmită fiorul momentului. Erau adevărate performanţe ale

interpretării specifice pe care se punea mare accent în satul nostru şi, cred, pretutindeni la români în vederea îndeplinirii ritualului sacru.

Cu o săptămână sau două înaintea Crăciunului, băieţii cei mici, ajutaţi de părinţi, îşi împodobeau steaua cu hârtie colorată strălucitoare, cu steluţe argintii pentru a evoca în rostirea ei Steaua de la Răsărit. Copiii mai mari exersează piesa lor şi-şi pregătesc coifurile de crai şi săbiile pentru confruntarea cu Irod, pentru că, în rest, costumul lor e cel tradiţional, cu brâu şi panglici tricolore încrucişate peste piept; feciorii mari, după îndelungi repetiţii, îşi arvunesc ceteraş şi-şi aleg ursul, care să joace şi să facă giumbuşlucuri pentru înveselirea gospodarilor, desigur o reminiscenţă a mitului, a arhaicului, dar îşi angajează şi un rob care să ducă desagii cu colaci şi alte daruri ce le primeau din casele colindate. În tot acest timp, al colindelor, în casă se desfăşurau, mai ales de către femei, tot felul de activităţi, o muncă asiduă, ele trebuind nu doar să primenească şi să împodobească casa, ci lucrau zi şi noapte la confecţionarea hainelor de sărbători ce se puteau face în casă: cămăşi, pulovere, ciorapi groşi de lână, cioareci, covoare, restul de haine groase, pieptare, sumane şi cojoace, încălţările de iarnă fiind făcute de meşteşugari specializaţi sau se cumpărau făcute gata din târguri pe banii obţinuţi din vânzarea unor animale. Bărbaţii aveau grijă de vite, făceau aprovizionarea cu lemne, reparau sălaşe, curăţau preajma. Pregătirile de Crăciun culminau desigur cu tăiatul porcului şi prepararea acestuia în fiecare familie şi cu facerea colacilor împletiţi de diferite mărimi, care se dau colindătorilor în funcţie de vârstă.

De obicei în preajma Crăciunului în munte se instala o iarnă geroasă cu multă zăpadă, mai rar se întâmpla să fie mai puţin frig şi să plouă. Acum bărbaţii în putere decojeau rude groase de răchită pe care seara le stropeau cu apă, iar dimineaţa le găseau îngheţate. De pe aceste rude strujeau acum cu cuţitoaia lungi fâşii încârlionţate ce în final constituiau un buchet ce putea sugera părul unei fiinţe magice sau coada unui cal fabulos, ori suflul lui Gerilă. Aceste buchete-panglici, numite colinde, se puneau în grinzile caselor sau pe la blidare, expresie a purităţii sacre, putând sugera prin fâşiile-spirală şi condiţia unor destine dar şi a desăvârşirii şi plenitudinii. Astfel, în seara Ajunului totul era pregătit, iar copiii cei mici porneau cu colindatul de cum apunea soarele. Fiecare familie, până şi cea mai modestă, trebuia colindată. Diferenţierile sociale însă nu treceau neobservate. Copilul care intra să colinde pentru prima dată într-o casă rămânea toată viaţa cu acea primă impresie a familiei vizitate, păstrată în minte până la bătrâneţe, ca şi imaginea colacului primit şi a gospodinei, a celorlalţi membri ai familiei. Apoi, pentru copii, umblatul prin întunericul nopţii, constituia o adevărată încercare, mai ales că trebuiau să treacă locuri cu prăpăstii în care puteau sălăşlui necuratul. Copiii dispuneau totuşi de câteva modalităţi de a-şi învinge frica: aveau steaua cu cruce şi-apoi rosteau unele cuvinte magice: Un *Duru behehe!* şi scuturarea din clopoţei, la care răspundeau grupuri de copii de pe alte versante şi dealuri, aveau darul să alunge duhurile rele şi să-i ajute să-şi depăşească frica.

Dar atmosfera magică a colindatului se desăvârşea prin prezenţa colindătorilor mari, care făcuseră pregătiri asidue pentru evocarea momentului Naşterii Mântuitorului. La noi, aceşti colindători soseau târziu, mult după miezul nopţii, iar grija mea cea mai mare, copil fiind, era să nu adorm sau, dacă adormeam, să fiu trezit să văd şi să ascult colindătorii, care, în sfârşit, soseau. Ei îşi făceau simţită prezenţa nu prin hăulituri, cum făceau cu alte prilejuri tinerii, ci prin colinda de la fereastră *Sara Mare*: „Asta-i sara, sara mare, / Doamne Domnului nostru, / Că-i sara născutului, / Doamne Domnului nostru, / Că s-a născut un Domn tânăr, / Domn tânăr ca Dumnezeu...”. Se aprindea lampa în casă, toţi ieşeam din aşternuturi, ne îmbrăcam să primim colindătorii după cuviinţă. Apoi colindătorii, după ce-şi vor fi terminat colinda de început, care anunţa naşterea „Domnului tânăr”, erau primiţi în casă. Ceata, frumos îmbrăcată, în haine groase de sărbătoare, cu căciuli de piele de miel pe cap, cu cununi de suseu, părea venită de pe alte tărâmuri de unde aducea *vestea cea minunată*. Feciorii colindători se aşezau pe cele 3-4 grupuri pe scaunele şi laviţele din jurul mesei şi colindau alte colinde: *Ce te-ai, domn bun, veselitu*, *Ceai Doamnă, Sfântă Mărie* şi altele. Ritualul colindatului avea un vârf maxim, când, adunaţi în jurul mesei pe care se afla colacul şi băutura, simboluri ale rodului de peste an, feciorii colindau *Prorocitele*. Colinda, eminamente religioasă, nu ca altele cu inserţii din ritualul păgân al rodului, e un fel de *credo* prin care se exprimă condiţia creştină a casei şi colectivităţii: „Acum cele prorocite / Se văd toate împlinite, / Căci astăzi ni s-a născut / Domnul Cel făr de-nceput, / Astăzi s-a născut Mesia, / Precum zice Isaia, / Din Fecioară Preacurată, / De Domn bun şi lăudată”... În casa, devenită sanctuar, împodobită cu icoane, blide, căncee şi cu ştergare brodate, colinda creează, prin cuvinte şi melodie, prin interpretarea ceremonioasă o atmosferă magică tulburătoare, evocarea transformându-l pe „atunci” în „astăzi” şi „acum”, membrii familiei devenind martorii unei noi naşteri virtuale. După urările din final ale colindătorilor, gazda le mulţumeşte şi-i invită să ia loc la masă, să cinstească din bucate şi băutură din rodul anului, timp în care femeia gospodină oferă colindătorilor colacii, preluaţi de către cărăuş. În vreme ce se închină şi se ciocnesc paharele cu ţuică fiartă, se fac alte urări de bine şi an bun. Ţuica rămasă în sticlă se ia de colindători pentru petrecerea de a doua zi. Totodată ceteraşii îşi acordează instrumentele şi începe curând jocul femeilor din casă, şi el cu rol magic, iniţiatic, mai ales unde sunt fete de măritat în casă.

Întâmplarea minunată a Naşterii Mântuitorului e evocată mai apoi, în ziua de Crăciun, în slujba religioasă de la biserică. Sătenii vin acum cu mic cu mare la Liturghie, mai curaţi şi mai încrezători în viaţă, convinşi că se află sub protecţia Divinităţii invocate în colinde şi imnele religioase.

După slujbă urmează *Prânzul Crăciunului*. În sobă duduie focul, iar familia se împărtăşeşte din bucatele special pregătite pentru această zi, de obicei friptura de purcel, însoţită de păhăruţul de jinars făcut în casă şi de felia de colac făcut din făină albă cu ouă şi mirodenii. Astfel, ziua capătă plenitudine, datorată iubirii şi bunătăţii lui Dumnezeu, a harului Fiului Său Iisus Hristos.

Spre seară, grupul de colindători se adună într-o casă ospitalieră pentru a petrece. Vine uneori aici aproape tot satul pentru a fi martor la manifestarea până dincolo de margini a trăirii şi bucuriei...

Colinde din Valea Largă, comuna Sălciua

Sara mare
[se colindă la fereastră]

Asta-i sara, sara mare,
Refren: Domnului, Domnului nostru
[se repetă după fiecare vers]
Că-i sara născutului,
Că s-a născut un Domn tânăr,
Domnul tânăr ca Dumnezeu.
Da nu ştim und' s-a născutu,
În ce lume, din ce ţară
Şi-n ce margine de hotară,
Poate-al meu că se născuse
Ici, ai sus pe vârf salin
În curţi dalbe-a lui Crăciun,
În iesle de boi născând;
- Da la iesle ce pari sânt?
- Sunt toţi pari d-auriţi.
- Da printre pari ce nuiele?
- Sunt nuiele de arginţele.
Legănaş de păltiniş,
Scutecaş de bumbăcaş,
Faşă dalbă de mătasă;
Şi tot plânge, stare n-are,
Maica Sa din grai grăiare:
Taci, Tu Şiu, da nu mai plângeare
Că, ia, ţie-ţi mai dare
Două mere, două pere,
Două ţâţe dalbe-ale mele.
Bate o boare, să-nsenină
Şi Şiul tot nu se-alină.
Taci, Tu Şiu, de a plângeare
Că io ţâie ţ-oi mai da
Trei râuri în trei chipuri,
Unu-i râu de lapte dalb
Şi altu-i râu de vin roşiu
Şi altu-i de mi-l botez;
Lapte dalb-apleca-te-om,
Vin roşiu scălda-te-om,
Mi-l botez boteza-te-om,
La Tata trimite-te-om,
Du-i şi Domnul cerului,
Cerul pământului
Fii-mi gazdă veseloasă,
Sara bună a lui Crăciun

Iam scoală-te, hăi Domn bun
[se colindă la fereastră]

Iam scoală-te, hăi Domn bun,
Că nu-i vreme de dormit,
Că nici noi că n-am dormit,
De aseară, de alaltăseară,
Din sara d-ajunului
Până-ntr-a Crăciunului

Şi-l căutăm, şi-l aflăm
Ici ai sus pe vârf salin,
În curţi dalbe a lui Crăciun.
Şi ne lasă gazda-n casă
Că afară plouă de varsă,
Şi-n tindă ninge de frige,
De nu, rămâi gazdă sănătoasă
De la noi cu o colindă
De la Tatăl c-o izbândă.

Ce te-ai, Domn bun, veselit

Ce te-ai, Domn bun, veselitu,

Florile-s dalbe
Bendea-i măru,
[refrenul se repetă după 2 versuri]

Mândră masă ai podobitu,
Mândră masă de mătasă,
Peste masă grâu răvarsă,
Peste grâu colaci de grâu,
Şi printre colacii de grâu,
Pusu-ţ-ai vedrici cu vin.
Şi printre vedrici cu vin,
Pusu-ţ-ai pahare pline,
Şi printre pahare pline,
Făclii dalbe ţ-ai d-aprinsu,
De lumină lumea toată
Ca soarele cu razele,
Şi ca luna cu lumina,
Sus de acesta avem toate,
D’ avem ş-alte bucurii
Că v-aşteaptă Tatăl Sfânt,
Să pogoare pe pământ
Cu doi, tri sfinţii lângă Dânsul,
Da care-s aceştea Sfinţi?
Îi Iuăn şi Sântiuăn,
Şi-ncă Petru cu Sâmpetru,
Să prânzâm, să ajunăm.
Trecem să-i petrecem
În trei zile şi-n trei nopţi
Pă faţa pământului,
Sus la poarta raiului,
De-a dreapta Tatălui.
Şi acolo să-i hodinească
Pe cei buni să-i pomenească,
Să-mi şiţi, gazdă, veselos,
Pân la anul tot voios.

Ceai doamnă, Sfântă Mărie

Ceai doamnă, Sfântă Mărie,
Domnului Doamne *[refren]*
Face-n sus şi face-n jos,
Face-n ieslea cailor.
Staţi voi cai de-a roaderea

Vestea bună ce voi spune
Că aici în ieslea voastră
Am să nasc un Şiu Sfânt.
Caii răi n-o ascultară,
Mai tare se-mbărbătară,
Maica Sfântă-i blestemare:
Şire-aţi voi, cai, blestemaţi
De mine, de Dumnezeu,
Mai tare de Şiul Meu,
Şi voi staţi, să n-aveţi stare
Până-n ziua lui Ispas,
Şi-atunci numa un ceas.
Ceai doamnă, Sfântă Mărie,
Face-n sus şi face-n jos,
Face-n ieslea boilor.
Staţi voi, boi, de-a roaderea
Căci aicea-n ieslea voastră
Vrea Şiu Sfânt să să nască.
Boii blânzi o ascultară,
Lângă iesle se culcară,
Ieslea-n coarne o răzâmare
Şi boii o încălzare
Şi suflară de-ajutară.
Maica Sfântă îi alduiare:
Şire-aţi voi, boi, alduiţi
De mine, de Dumnezeu,
Mai tare de Şiul Meu
Şi voi veţi aveare
De trei ori pe zi mâncare,
Brazdă neagră răsturnând,
Şi pe brazdă rumegând,
Şi grâu roşu revărsând,
Faină holdă răsărind,
Şi la pai cam trestioară,
Şi la spic cam cuvioasă
Şi-mi şiţi, gazdă, veselos,
Noapte bună lui Crăciun.

Prorocitele

Acum cele prorocite
Se văd astăzi împlinite,
Căci astăzi ni s-a născut
Domnul cel făr de-nceput.

Astăzi s-a născut Mesia
Precum spune Isaia,
Din Fecioară Preacurată,
De neam bun şi lăudată.

Şi de neam împărătesc,
Precum prorocii vestesc,
S-a născut Emanuel,
Precum spune Daniel.

Nu s-a născut în palat
Îngerul Marelui Sfat,
Ci într-o iesle e culcat,
În scutec înfăşat,

Prunc frumos şi minunat,
Domnul păcii-adevărat,
Precum Biserica spune,
Fecioara-n iesle îl pune.

Şi acea Sfântă Fecioriţă
Îl sărută şi-i dă ţâţă;
Pe Cel ce ne-a dat viaţă
Îl ţine Fecioara-n braţe.

Îngerii în ceruri cântă
Mărirea Domnului Sfântă,
Oamenii pe pământ jos
Măresc pe Domnul Hristos,

Cel ce ridică norii,
Precum fluieră păstorii,
Craii de la răsărit
Precum în cărţi au citit.

Iată că s-a împlinit
Ceea ce a fost prorocit:
Steaua lui Iisus Hristos
Strălucea foarte frumos.

Craii văzând strălucirea
Care-a luminat şi firea,
Ei se suiră pe cale
Să vadă-Împărat mare.

Călătorind ei frumos
Până la Domnul Hristos,
Craii tare s-au mirat
De acest prunc preaminunat,

Înţelegând că-i Hristos,
S-au închinat până jos,
Daruri i-au adus frumos
Şi-n ţara lor s-au întors.

O, Doamne, naşterea Ta
Lumea-ntreag-o aştepta,
Ştiind că ai s-o mântuieşti
De păcatul strămoşesc.

Te-ai născut din ce-ai scăpat
Lumea de acest păcat
Şi-n veci fie pomenit
Cel ce-n lume Te-a trimis.

Ce sară-i da-i astă sară

Ce sară-i da-i astă sară,
Dă-i Domnului, dă-i Doamne *[refren]*
Asta-i sara, sară mare
Dă-i Domnului, dă-i Doamne
Sara Sfântă de Ajun
Dă-i Domnului, dă-i Doamne

Dinspre noaptea de Crăciun
Dă-i Domnului, dă-i Doamne
Când Iisus, Şiu cel Sfânt
Dă-i Domnului, dă-i Doamne
A venit pe acestă pământ
Dă-i Domnului, dă-i Doamne
Pe noi să ne mântuiască
Dă-i Domnului, dă-i Doamne
De greşeala strămoşească
Dă-i Domnului, dă-i Doamne
De păcatul lui Adam
Dă-i Domnului, dă-i Doamne
La care părtaşi eram.

În oraşul Viflaim

În oraşul Viflaim (bis)
Veniţi creştini să vedem,
Căci astăzi ni s-a împlinit (bis)
Ceea ce-a fost prorocit.
Că se va naşte Hristos (bis)
Mesia chip luminos,
Din Fecioara Maria (bis)
Şi din neamul lui Aavram.
Trei crai de la răsărit (bis)
Să se-nchine au venit,
Daruri scumpe aducând (bis)
Şi lui Iisus tot cântând:
Culcă-te, Împărat ceresc, (bis)
În sălaş dobitocesc,
Te culcă pe fân uscat (bis)
De îngeri înconjurat.
Şi de acum până-n vecie (bis)
Tuturora să vă fie
Naşterea-ntru bucurie (bis)
Amin, Doamne, slava Ţie.

Colo sus şi mai în sus

Colo sus şi mai în susu
Este-o masă rotilată.
Dar la masă cine şede?
Şede, şede Maica Sfântă
C-un pahar galbin în mână
Tot închină şi suspină
Şi la îngeri se închină,
Vin îngerii şi o-ntreabă
De ce plângi, măicuţă dragă,
Dară cum n-oi suspina
Că sunt oameni pe pământ
Când se scoală nu se spală,
Dar se duc la făgădău
Şi-njură pe Dumnezău.

Colinde "laice" din Pâclisa (judetul Alba)

Soare, soare, domn cel

Colo jos si mai in josu,
Sub o tufa de smolin
Joaca doua faclii dalbe.
Si-asa joaca de frumos,
De se-ntoarce duios.
Nime-n lume nu le vedeare,
Numa sora soarelui.
- Soare, soare, Domn cel mare,
Tu n-ai vaz`t ce-am vaz`t eu;
Soare, soare, Domn cel mare,
Nu te poti apropiare
De mugitu boilor,
De ragitu vacilor,
De zbieratu oilor,
De cantatu cocosilor,
De zvonu albinelor.

Dintr-un fir de busuioc,
S-aveti, gazda, noroc,
Dintr-un fir de iarba creata
S-aveti, gazda, lunga viata.

Joi al mic

Joi al mic mare-o vinit
Si de mare, margini n-are,
Printre brazi printre smolini
Vine lin, vine spre lin,
Vine boul sur`notan,
`-Noata,-noata, -noata.
- Da-n coarne ce poarta?
- Legaior de panhior.
- Da in leagan cine sade?
- Da Lenuta, fata dalba,
Ca-i cuminte si desteapta;
Tot croieste, tindeseste
Chischinaie mari domnesti;
Si-si mai trage-un firicel
Si-si mai cant-un canticel;
Nime-n lume nu-si aude,
Numa dalba-mparateasa.
Pe-o zabruica de fereasta.
- Ce canti, fat,-asa frumos,
Doar nu canti`paratului,
Ca-mparatu nu-i acasa,
Ca-mparatu-i la vanat,
Sus la codru la puscat
Si-i aproape de-nturnat.
- Eu nu-i `paratului,
Ca io cant a muntilor,
De doru parintilor;
Si io cant a florilor,
De dragu surorilor;
Si io cant a rujelor,
De dragu matusilor;
Si io cant a linelor,
De dragu vecinelor.

Cam pe langa mare

Cam pe langa mare,
Pe drumu al mare –
Cete de ficiori,
Dragi colindatori.
- Gazda, buna gazda,
Ce-ti mai trebuieste?
- Doi boi stratiori
Cu coarnele-ntoarse
Prin zoari le revarsa.
- Gazda, buna gazda,
Ce-ti mai trebuieste?
- Un miel sugarel
Sa fie-aplecat
La doua miori
In noua primaveri.
- Gazda,buna gazda,
Ce-ti mai trebuieste?
- Laies bucalaies
Tat cu late crete,
Late de argint
Razama-n pamant;
Dunarea opreare,
Oile porneare
Pe picior de munte
Mii si sute.
Unde iarba creste
Si turma sporeste.
In cimci o-mpleteste
Si te-n veseleste.

Pe campu verde-nverz

Pe campu verde-nverzi
Este-un pom mare-nflorit,
Da nu-i inflorit de flori,
`I-nflorit de dalbe oi.
- La oi cine-i pastor?
- Soarele cu sora lui.
Soarele c-o adormit,
Oile ca or pornit.
Grai draga sora lui:
- Scoala, soare, nu dormi,
Ca de cand aiadormit,
Oile c-or si pornit:
De cu sara
Prin sacara,
Dis de noapte
In grane coapte,
De zuori
In camp cu flori.
Grai soare catre sora:
- Du-te, sora, si le-ntoarna
Si le fa tot ciuporele
Si le las-n strungurele;
Mulge doua, lasa noua,
Ca vin doi nori de ploaie
Da aia nu-s nori de ploaie,
Ca is petitorii tai.

Mare esti,
Putin pricepi.;
Vin la mini,
Te cer pe tine
Si cer mult pe langa tine:
 Cer o turma de oi,
Pacurarii amandoi,
Cer si-o ciurda de vaci
Si ciurdarii,doi ortaci.

Colinda fetelo

Pe coastele modrului
Grele ploi c-or plouat
Si coastele le-o spalat,
Rosii flori ca si-or dat,
Fetele o alergat,
Florile le-o adunat,
Jutarii le-or cugetat.
- Juta jutareii mei,
 Tu ne leaga in dreptate
Si ne spune-n bunatate:
Ce ni-i fata rosioara
Si cosita galbioara?

Rosu soare-o rasarit,
Drept in fata ne-o lovit
Si fata ne-o rumenit,
Cosita ne-o galbenit.

- Doua raze unde-n raza?
- 'Raz-n crucea din fereastra,
Sa vedem boierii din casa
Ce ne-or pune pe masa

http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/reviste_teologie/nr2_2005/pagini/4adam.htm

Colindul românesc
– ancestralitate, cultură, tradiţie –

Pr. lect. dr. Domin Adam

La chanson de Noël représente dans son essence le type de chant religieux le plus représentatif chez les Roumains. Bien qu'ils ne soient pas liturgiques, ces chants se trouvent dans la proximité de la spiritualité orthodoxe et ils constituent un genre très aimé par tous les Roumains.

Une analyse profonde de ces chants relève des éléments importants de la culture du peuple roumain. Si dans le domaine de la culture matérielle les recherches ont fait ressortir à la lumière du jour des preuves certes, dans celui de la culture spirituelle il est plus difficile à présenter des arguments crédibles, exacts, à cause de l'oralité de celle-ci. Il est pourtant sûr et certain que l'ancienneté du chant de Noël ne peut pas être remise en question et qu'elle représente l'ethos roumain même.

Colindul românesc reprezintă în esenţa sa tipul de cântare religioasă cel mai reprezentativ. Chiar dacă aceste cântări nu sunt liturgice, ele se află în imediata apropiere a spiritualităţii ortodoxe şi constituie un gen de cântări foarte iubite de întreaga suflare românească.

O analiză profundă a acestui gen de cântare scoate în relief elemente importante ale culturii poporului român. Dacă în domeniul culturii materiale, cercetările au scos la iveală dovezi certe, în domeniul culturii spirituale este mai greu de adus argumente credibile - exacte din cauza oralităţii acesteia. Cert este că vechimea colindei nu poate fi pusă la îndoială şi că ea reprezintă ethosul românesc.

Noţiunea de etnografie este interpretată ca însemnând descrierea popoarelor. Termenul de „ethnos" provine din limba greacă veche şi înseamnă popor, iar noţiunea de „graphein" înseamnă a descrie. În definirea conceptului şi a domeniului de etnografie şi mai ales de investigare a acestuia, până azi nu s-a ajuns la un consens, specialiştii în domeniu abordând domeniul diferit. "*Problema cea mai mare o constituie folosirea mai multor termeni: etnografie, etnologie şi antropologie ce au fost folosiţi ca identici sau reprezentând etape distincte ale aceluiaşi demers ştiinţific*".[1]

În general etnografia este înţeleasă ca parte a disciplinei ce corespunde primelor stadii ale cercetării: observaţia în teren, în timp ce etnologia este considerată ca o fază superioară de analiză, comparare şi sistematizare a cercetării etnografice.[2]

Occidentalii optează mai mult pentru folosirea termenului de antropologie socială sau culturală.[3] Antropologia culturală este consacrată studiului genezei, structurii funcţiunii şi dinamicii culturii în perspectiva istoriei umane, pe când antropologia socială are ca obiect studiul structurii, funcţiunii şi tipologiei instituţiilor sociale. În ultima vreme aceste terminologii se confundă.

Unii specialişti, ca savantul francez Claude Lévi-Strauss, afirmă că etnografia, etnologia şi antropologia nu sunt discipline diferite, ci trei etape ale aceleiaşi cercetări:

- etnografiei îi aparţin primele stadii de cercetare (observaţia şi descrierea);

- etnologiei îi aparţine primul pas spre sinteză;

- antropologiei sociale şi culturale îi aparţine concluzia etnografiei şi etnologiei.

Aceşti termeni arată doar tipul de cercetare etnografică ce constă în observarea şi analiza grupurilor umane (metode şi tehnici de cercetare în teren, clasificare şi analiza formelor culturale), pe când etnologia compară materialele cercetării etnografice.

În ţara noastră noţiunea de etnografie are înţelesul de ştiinţă ce parcurge etapele investigaţiei, cuprinzând şi etapele considerate de unii ca aparţinând etnologiei.

Primele observaţii etnografice se găsesc în scrierile lui Herodot, Strabo şi alţii. Aceste observaţii au apărut din necesitatea cunoaşterii modului de viaţă al popoarelor antice[4], însă etnografia apare ca ştiinţă în secolul al XIX-lea. Iniţial etnografia s-a dezvoltat în strânsă legătură cu alte discipline ca: geografia, filologia şi istoria.

La începutul secolului al XIX-lea etnografia se ocupa cu genealogia şi clasificarea popoarelor.[5] Pe la mijlocul secolului al XIX-lea etnografia devine o ştiinţă ce se ocupă cu descrierea popoarelor izolate cu scopul de a descrie caracterele fizice şi de limbă, cercetarea

extinzându-se asupra elementelor caracteristice din viaţa popoarelor: port, credinţe, obiceiuri şi **cântece**. Astfel evoluţia etnografică este în strânsă legătură cu apariţia termenului de etnologie introdus din nevoia de a depăşi caracterul dominant al descrierii şi a trece la stadiul comparativ al popoarelor.[6]

Când vorbim de etnografie trebuie să înţelegem că este vorba de cultura materială (civilizaţie) şi cultura spirituală.

Cultura spirituală privită din perspectiva istoriei se referă la fondul arhaic în care intră credinţe, obiceiuri şi **cântece**.[7] Dacă în domeniul culturii materiale cercetările au scos la iveală dovezi certe, în domeniul culturii spirituale este mai greu de adus un argument credibil din cauza circulaţiei acesteia pe cale orală.[8]

Dacă mergem până în timpuri imemorabile găsim dorinţele, temerile, bucuriile şi durerile[9] în manifestările (uneori complexe) şi obiceiurile fie versificate, fie **cântate** şi care au fost şi sunt cercetate de specialiştii din domeniile folclorului **literar şi muzical.** "*În practica cercetării, **literatura, muzica şi dansul** au rămas apanajul folclorului, unitatea domeniului fiind ciuntată de caracterul lor dominant oral şi mai cu seamă de existenţa lor sincretică, cele trei arte îmbinându-se neaşteptat de organic şi condiţionându-se reciproc nu numai în prilejurile de manifestare, ci chiar în modalităţile de structurare care aşteaptă să fie puse în lumină.*"[10]

Manifestările **muzicale** cu diferite ocazii au primit un caracter sărbătoresc.[11] În ciclul sărbătorilor de iarnă pe lângă **colindele bătrâneşti** (cu caracter laic) apar **colindele religioase**. În creaţiile şi manifestările populare profanul este strâns legat de sacru[12], în locul zeilor în ciclul calendaristic creştin sunt aşezaţi sfinţii şi Praznicele Împărăteşti a căror semnificaţie o găsim în literatura cărţilor de cult. O mare parte din **cântările** acestor sărbători fixate în scris au indicaţii **muzicale**, fiind cântate pe cele 8 ehuri,[13] dar au existat şi alte **cântări religioase** care s-au cântat în biserică şi care s-au transmis pe cale orală. În ambianţa mistică a slujbelor, în **cântări** de mare destindere sufletească, obiceiurile poporului român s-au păstrat secole la rând.

Pe lângă **cântările** fixate în scris existau şi **cântece** care erau legate în special de sărbătorile de iarnă[14] şi care circulau pe cale orală[15] şi anume **colindele**[16] de Crăciun şi urările de Anul Nou, primele cu tematică religioasă legate de Naşterea Domnului, iar celelalte cu o tematică agrară însoţită în final de urări de belşug şi de mulţi ani. Ciclul colindelor începea în Ajunul Crăciunului şi se încheia la Bobotează, obicei rămas până astăzi.

În Ajunul de Crăciun se umbla cu "Moş-Ajunul"[17] şi cu "Piţăratul"[18] (obicei întâlnit în special în zona Munţilor Apuseni)[19]. Copii adunaţi în grupuri de câte trei sau mai mulţi (uneori chiar cete) umblau din casă în casă aducând vestea Naşterii Domnului[20]. Tot în Ajunul de Crăciun dimineaţa (în unele zone din ţară) copii umblau cu icoana.[21] **Colindele** din seara de Ajun se împart în două categorii: religioase (evenimente din viaţa Mântuitorului: naşterea, minunile, povestiri biblice etc) şi lumeşti[22], **colindă** de gazdă, flăcău, fată, păstor, plugar etc.[23]

Cântecele de stea[24] sunt cântecele pe care copii le cântă din Ajunul de Crăciun până la Bobotează. Aceste **cântece** sunt asemănătoare **colindelor** şi au aceeaşi tematică religioasă.[25]

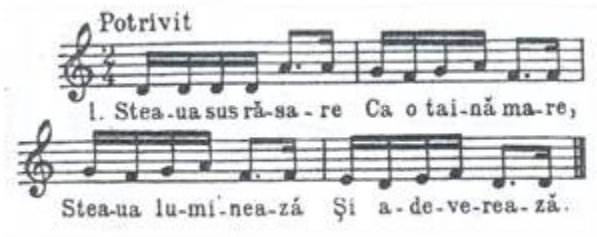

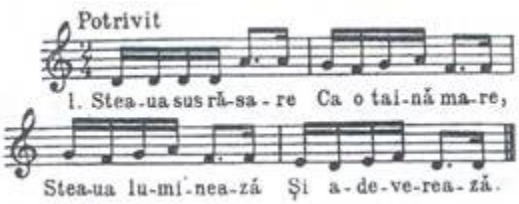

Irozii sau Vicleimul este o piesă populară religioasă în care sunt cuprinse (scene) fapte, adică întâmplări petrecute în vremea când s-a născut Domnul nostru Iisus Hristos.[26] Din aceste piese se poate vedea diferenţa dintre păgânii care nu credeau în Hristos şi cei care credeau în El (regele Irod şi cei trei Crai <magi-regi>). În general această piesă este jucată de flăcăii satelor în casele oamenilor de la Crăciun până la Bobotează.[27]

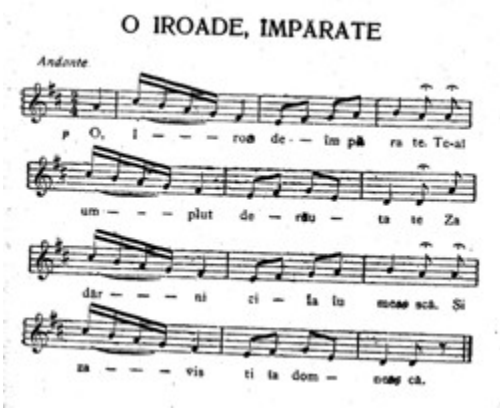

Pluguşorul este o poezie populară recitată cu tematică agrară în care se urează belşug şi sănătate, la finalul fiecărei strofe sunt folosite clopote, pocnituri din bici şi sunete emise de buhai. Rostirea textului este făcută de o singură persoană şi este întreruptă periodic: „Ia mai mânaţi măi. Hăi, hăi, hăi!” strigat de toţi în cor. Cu pluguşorul se umblă în Ajunul de Anul Nou de dimineaţa până seara (în unele zone numai seara).[28]

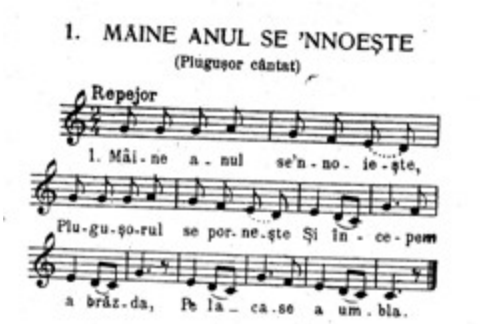

Sorcova este obiceiul cu care umblă copiii în ziua de Anul Nou dimineaţa.[29] Ei ating uşor cu creanga împodobită pe cei pe care-i sorcovesc, urându-le sănătate şi tot ce-şi doresc în noul an. De obicei Sorcova nu este o cântare propriu-zisă ci o îmbinare între recitativ şi incantaţie[30], se foloseşte de obicei un interval muzical simplu cu valori de note combinate în general optimi şi pătrimi în măsuri binare pe care-l repetă până se încheie sorcova, apoi în final urează tradiţionalul “La mulţi ani!”.

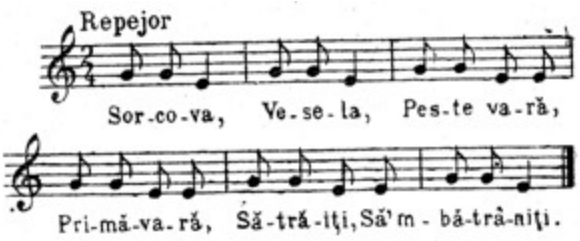

Pe lângă **colindele tradiţionale** religioase sau laice mai există şi alte **colinde** ce se cântă la diferite ocazii, altele decât cele arătate, şi anume: Vasilca, Colinde de Bobotează, Colinde de Sf. Ion, Salcia, Lăzărelul, Colinde de Florii şi de Paşti. Aceste **colinde** nu sunt răspândite peste tot, nici intrate adânc în obiceiurile românilor şi nici suficient de numeroase.[31]

Cu Vasilca nu umblă decât ţiganii[32] începând din ziua de Crăciun şi până la Bobotează, sau în unele zone de la Anul Nou până la Bobotează. **Colindul** cu Vasilca se practică astfel: grupuri cu câte doi-trei ţigani poartă pe o tavă un cap de porc[33] împodobit cu tot felul de flori de hârtie colorată, ramuri de brad, cercei, mărgele şi cântă Vasilca ce adesea este însoţită de dansuri, precum şi alte **cântece** populare de petrecere etc.[34]

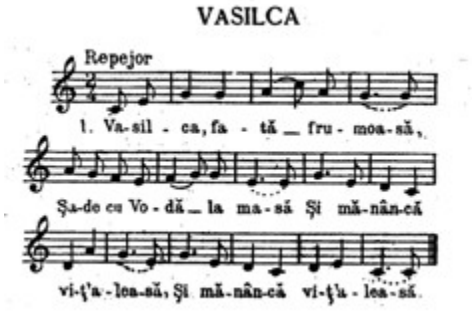

Colindele de Bobotează sunt mai răspândite în Muntenia şi Transilvania şi se cântă în ziua de Bobotează, tematica lor este legată de Botezul Domnului (Aghios, La marginea râului etc). În decursul timpului multe din aceste **colinde** s-au pierdut în negura vremurilor.[35]

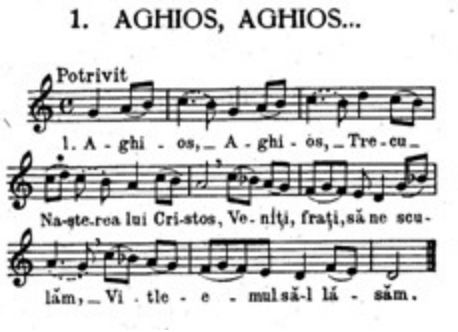

Mai există şi alte obiceiuri[36]: capra, turca şi brezaia, care sunt legate tot de sărbătorile de iarnă.[37] Cu aceste obiceiuri merg flăcăii satelor, iar numele acestor obiceiuri este purtat de flăcăul mascat.

Turca este un cap de oaie cu piele de iepure pe barbă, cu urechi de iepure şi coarne de lemn împodobite cu panglici şi zurgălăi. Botul se închide şi se deschide clănţănind din el pentru că are o aţă de care se trage. Omul nu se vede, i se văd numai picioarele, pentru că este acoperit cu o pânză multicoloră. Doi colindători pornesc înaintea turcaşilor care-i colindă mai întâi pe oamenii de vază ai satului, apoi trec pe la toată comunitatea.[38] Atât turca, cât şi

brezaia şi capra sunt obiceiuri populare laice cu un substrat păgân şi diferă de la o zonă la alta.

Cât priveşte **genul muzical** de colinde putem spune că el nu este numai specific sărbătorilor iernii[39], el este un ceremonial mai complex, organizat de o ceată constituită special ce transmite prin texte cântate un anumit mesaj religios sau laic.[40] Unele cete de colindători în special cele ale feciorilor sunt active tot timpul anului nu numai la sărbătorile de iarnă.

Cetele, în special cele care poartă o mască cu ele sunt însoţite de muzică interpretată la diferite instrumente. Textele colindelor de regulă sunt cântate de membrii cetei de colindători, aclamate (pluguşor, sorcovă) sau strigate etc. Colindatul se încheie cu primirea darului.

O analiză atentă a **colindei** şi o confruntare a acesteia cu obiceiul, cu documentaţia din teren şi cu toate datele deţinute, "baza etnografică a numeroase imagini devine evidentă"[41]. Putem chiar afirma că presiunea exercitată de schema versificaţiei şi de tiparul melodic[42] în textul **colindei** s-a menţinut în mare parte intact faţă de obicei, care s-a diluat sau chiar pierdut. În general **colinda** se cântă, doar formele finale de urare se recită[43]. Cu unele mici excepţii se poate afirma că textul fuzionează deplin cu **melodia.** În încercările de a obţine de la colindători dictarea textului colindei, specialiştii se lovesc de dificultăţile "izolării celor două limbaje indisolubil legate prin tradiţie"[44].

Executarea **colindelor** diferă de la o zonă la alta. În general ea se cântă de un singur grup, însă acolo unde există obiceiuri de a cânta antifonic (două cete de colindători) aduce discrepanţă de nuanţă interpretativă faţă de colindul firav al copiilor şi al celorlalţi colindători. Colindele tradiţionale de grup sunt cântate pe o singură voce şi sunt pline de energie vocală.

Colindatul cu întregul său complex de manifestări oscilează ca durată şi dată. La fel el se exercită prin intermediul unui grup numit "ceată" sau simplu "colindători" şi care după organizare este alcătuit de persoane cu statut social şi vârstă diferită.[45]

Analiza **colindelor religioase** ne pune în postura arheologului care descoperă în materialul de construcţie al vechilor basilici piatra templului păgân. Impunându-se ca religie universală, creştinismul a contribuit la stabilirea unor contacte între culturi populare diferite. Prezenţa unor elemente din folclorul bazinului Mării Mediterane şi al Asiei Mici în diferite puncte de pe glob se datorează creştinismului cu rolul său de vehicul al unor credinţe (şi legende) originare din centrul său de iradiaţie[46]. De pildă în **colinda** atât de răspândită, este înfăţişată Maica Domnului ostenită, înfăţişare ce derivă dintr-o veche legendă creştină impregnată în atmosfera Orientului[47].

Elemente de folclor preluate de **colindă** din scrierile apocrife pot fi atribuite zonelor în care creştinismul la începuturile sale s-a propagat "pe etape şi la nivele diferite, miraculosul creştin s-a întrepătruns cu elemente proprii culturilor populare în care s-a implantat[48]. Acest proces creează dificultăţi în încercările de a distinge în repertoriul **colindei** stratul creştin de fondul mitologiei locale.[49] Folosirea acestei terminologii impune un examen critic: **colindele laice** mai păstrează prin componentele lor mitologice legătura cu planul sacru, iar pentru a circumscrie **colindele creştine** sfera religiosului este mult mai largă. Chiar dacă ne referim la termenii care definesc caracterul **colindei** găsim unele inadvertenţe. Nu trebuie uitate textele apocrife ce au influenţat **colinda** prin latura de fabulos care provine din infiltrarea unor elemente folclorice în stratul creştin.

Se presupune că primele forme de adaptare a **colindei** la creştinism au constat în introducerea unor formule finale şi a unor refrene. Ca să emitem o asemenea ipoteză ne bazăm pe faptul că am putut urmări îndeaproape un proces asemănător în creaţia populară

contemporană. S-a constatat că substituirile de termeni şi adaosurile intervin la începutul şi încheierea unor **cântece**, însă în esenţa lor ele păstrează vechile motive tradiţionale.[50]

Cel mai vechi dintre refrenele creştine inserate **colindei** se pare că este cuvântul "haleluia" devenit prin deformare "Leru-i Ler."[51] Generalizarea acestui refren şi întâlnirea lui atât în **colindele laice** cât şi **religioase** ne determină să credem că arhetipul "Leru-i Ler"[52] a intrat de foarte mult timp în **colinde**.[53]

Gazdele şi colindătorii constituie o primă categorie de personaje. Acestora, pentru că apar cu predilecţie în categoria protocolară a **colindelor,** le revine rolul de a întruchipa modele ale competenţei ceremoniale.

O altă categorie de personaje ale **colindei** sunt sfinţii, mai ales cei care polarizează în jurul unor legende şi care în ochii poporului au un rol însemnat. Astfel, alături de Mântuitorul şi Maica Domnului întâlnim în colinde pe Sf. Petru, Sf. Ioan, pe bătrânul Crăciun, Iuda şi alţii.

Alte refrene arată etapele, adresanţii sau actele ceremoniale constituind sub acest raport un pandant. Unele refrene specifică momentul execuţiei: "Dimineaţa lui Crăciun", "Ziurel de zi", "Sara-i bun-a lui Crăciun" etc.

O categorie de refrene au pătruns în colindele religioase arătând locul: "Domn din cer", "Gana Galileii" etc. Ce trebuie reţinut însă, este faptul că nu toate refrenele creştine au păstrat legătura de sens cu sursa lor. De pildă refrenul "Leru-i Ler" s-a desprins de multă vreme de rădăcina sa creştină şi a devenit în contextul colindei purtătorul unor sensuri ceremoniale, fiind asociat adesea cu referinţă la adresanţii colindatului sau la practici adiacente acestuia: "Ler d-oi Ler", "Ler flori dalbe, flori de măr".

Începuturile de **colindă** variază în funcţie de clasa de texte sau de tipul pe care-l introduc. La unele colinde incipit-urile se axează pe actul colindatului, pe relaţiile şi prescripţiile ceremoniale: "Noi umblăm şi colindăm", "Sculaţi gazde nu dormiţi", "Asta-i sara de Ajun".[54]

Multe **colinde** încep cu precizarea unei locaţii a acţiunii: "La marginea râului", "Colo sus pe lângă lună" etc. Acestea creează impresia distanţei, a neobişnuitului, faptele petrecându-se undeva departe.

Urările din finalurile de colinde sunt numeroase, cele mai multe fiind adresate gazdelor: "O-nchinăm cu sănătate", "Tot de bine s-aveţi parte", "Rămâi gazdă sănătoasă" etc.

Din punct de vedere literar nu trebuie uitate desele metafore, alegorii şi hiperbole utilizate. Stilul colindei şi al folclorului uzează în general repetiţii şi tautologii.

Stilistic vorbind **colinda** nu are un aspect omogen în toată ţara. În Ardeal, de pildă, **colinda** este mai scurtă, pe când în Muntenia este mai lungă. Ca orice text popular, textul **colindei** desprins din **melodia** pe care **se cântă** este de formă nestrofică, adică se prezintă ca o continuă înşirare de versuri de la început până la sfârşit.[55]

Pe plan muzical versului îi corespunde rândul melodic, silabei- unitatea ritmică, iar piciorului metric-celula ritmică. Combinarea dintre text şi **melodie** atrage consecinţe multiple. De exemplu, pentru a pune de acord un vers plin cu un rând melodic catalectic (cu 5 sau 7 unităţi ritmice) se elidează silaba finală[56]:

Dar/ la/ me/ se/ ci/ ne-mi/ şa/ de/

Dar/ la/ me/ se/ ci/ ne-mi/ şad'/[57]

În contextul tradiţiei populare româneşti **colindul** reprezintă un vechi sediment cultural pentru că sub forma **colindei** ni s-au transmis mituri cosmogonice şi fragmenturi de rituri preistorice. Deci am putea vorbi din acest punct de vedere despre **colinde** ca despre o posesoare de valori documentare. Unele **colinde** chiar dacă sunt cunoscute cu variante poetice aproape identice, au fost înveşmântate diferit din punct de vedere **muzical**.[58] În

ambele cazuri însă ele constituie un fond educativ şi formativ spiritual.[59] Chiar dacă aceste **cântăr**i nu sunt liturgice, ele se află în imediata apropiere a spiritualităţii ortodoxe şi constituie un gen de **cântări** foarte iubit de întreaga suflare românească. Caracterul de ritual cu **funcţii de natură liturgică** pe care îl are **colindatul** în istoria noastră poate fi sesizat în ceremonialul răsplătirii colindătorilor.[60]

Fondul primar creştin al colindelor trebuie raportat la vremea iniţierii noastre în creştinism. În structura narativă a acestora găsim ideea convertirii şi asumarea unei noi spiritualităţi care veneau să se altoiască pe tradiţii vechi de origine precreştină. Astfel putem afirma că prin **colinde** s-a evanghelizat neamul românesc

Fondul narativ al colindelor se constituie într-un sistem complex de formare şi pedagogie creştină. **Colinda** este, dacă vrem, cea mai veche relicvă spirituală prin care datinile au avut continuitate. În **colindă** au fost strânse vorbele bune şi nădejdea celui cu suflet credincios. Colindele Crăciunului au fost prima Evaghelie a neamului românesc. Ele sunt legate de învăţătura Bisericii şi constituie învăţătura creştină formatoare. Colinda mărturiseşte credinţa strămoşilor,[61] în noaptea de Crăciun când depărtarea dintre cer şi pământ este anulată, arătându-ne că avem şansa cea mai concretă, de maximă apropiere de Dumnezeu. Nu trebuie omise de asemenea elementele vieţii liturgice din colinde: lumânarea, tămâia, ceara, busuiocul, veşmântul şi mănăstirea şi în mod deosebit cele legate de lucrarea harismatică a Tainelor de iniţiere a Bisericii: apa, untdelemnul, mirul, grâul şi vinul.

Popularitatea acestor **cântări** i-a determinat pe mulţi specialişti ai folclorului muzical să intreprindă o amplă acţiune de culegere şi notare a acestora. Dintre aceştia merită amintiţi, în perioada interbelică, Sabin Drăgoi[62], George Breazul[63], George Dima, Augustin Bena şi alţii. În perioada comunistă au apărut alte culegeri[64], iar în ultimii 15 ani această îndeletnicire a adus la lumină alte volume.[65]

Colinda se impune la noi ca o mărturie a încreştinării românilor şi ca o devenire a noastră ca popor în istorie. Colindatul reprezintă o dovadă a continuităţii româneşti într-un spaţiu geografic bine determinat.

Numărul mare de **colinde de Crăciun** în toate regiunile româneşti poate constitui un poem al istoriei şi credinţei noastre. Prin ele ne împrospătăm memoria şi încercăm să devenim fii adevăraţi ai lui Dumnezeu, plămădiţi din bunătate.

Arhaicul din **colindele româneşti de Crăciun** nu anulează caracterul creştin al acestora, ci împlineşte funcţia unor mijloace de exprimare pentru conţinutul Evangheliei ori pentru sentimente sau trăiri care ţin de fondul originar al omului.

Ca o concluzie se poate spune că având o funcţie de iniţiere în credinţa creştină, **colindele** au ajutat la înţelegerea Evangheliei. Secole la rând ele au fost străjerul credinţei, din această cauză destinul **colindei** s-a împletit în istorie cu destinul neamului. Când nădejdea părea spulberată, colinda era lumânarea ce licărea şi-i chema spre Lumină pe toţi. Când s-a încercat oprirea acestor datini[66], creştinii au argumentat că sunt strămoşeşti şi că ele reprezintă o parte din patrimoniul naţional,[67] deci au continuitate tradiţională şi cultică. Fondul lor de bază este al unei **teologii populare** fără nici o abatere de la dreapta credinţă.

---

[1] Ioan Prahoveanu, *Etnografia poporului român*, Bucureşti, Ed. „Paralela 45”, 2001, p.13.
[2] *Ibidem*.
[3] Americanii optează pentru utilizarea termenului de antropologie culturală, în timp ce în Anglia este folosit termenul de antropologie socială.
[4] Ioan Prahoveanu, *op. cit.*, p. 15.
[5] Cu ajutorul filologiei comparate, etnografia arată elementele de înrudire între popoare.
[6] Ioan Prahoveanu, *op. cit.*, p. 16.

[7] Valer Butură, *Cultura spirituală românească*, Bucureşti, Ed. “Minerva”, 1992, p. 18.
[8] În cele mai multe cazuri sunt simple supoziţii.
[9] Valer Butură, *op. cit.*, p. 26.
[10] Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, vol. I, Bucureşti, 1981, p. 18.
[11] Cum sunt cele din ciclul sărbătorilor de iarnă: colinda, pluguşorul, sorcova etc.
[12] Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 44.
[13] Cărţile de cult: Minee, Octoih, Triod, Penticostar etc.
[14] Ulterior şi acestea s-au fixat în scris.
[15] Pr. Vasile Grăjdean, *Oralitatea cântării bisericeşti din Ardeal*, Sibiu, Ed. Universitară “L. Blaga”, 2004, p. 15.
[16] Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*, Bucureşti, Ed. “Saeculum I. O.”, 1997, p. 298.
[17] *Ibidem*, p.271.
[18] Piţăra este o bucată de lemn de salcie tăiată pe măsura fiecărui copil curăţată de scoarţă de pe care se rad în sensul invers al fibrelor lemnului, bucle de lemn cât mai bogate; în unele zone este numită colinduţă.
[19] Pr. lect. dr. Domin Adam, *Colinde şi tradiţii de pe Valea Arieşului*, în „Credinţa Ortodoxă”, VIII, nr.2, Alba Iulia, 2003, p. 296
[20] Ilie I. Miclea, *Carte cu colinde şi cântece de stea, pluguşoare, vicleime şi sorcove*, Bucureşti, Ed. “Cugetarea”, 1940, p. 18.
[21] Prin unele părţi cu icoana merg cântăreţii bisericeşti, iar în unele sate merg grupuri de flăcăi ce cântă **troparul Naşterii Dmnului.**
[22] Petru Caraman, *Colindatul la români, slavi şi la alte popoare*, Bucureşti, Ed. “Minerva”, 1983, p. 15.
[23] *Ibidem*, p. 20.
[24] Tudor Pamfile, *op. cit.*, p. 344.
[25] Petru Caraman, *op. cit.,* p. 50.
[26] Tudor Pamfile, *op. cit.,* p. 364.
[27] Ilie I. Miclea, *op. cit.*, p.67.
[28] I*bidem*, p.106.
[29] Sorcovă se numeşte o crenguţă de brad sau o nuia bogată în ramuri împodobită cu flori făcute din hârtie colorată sau uneori cu panglici de mătase colorată.
[30] Ilie I. Miclea, *op. cit.*, p.125.
[31] *Ibidem*, p. 133.
[32] *Ibidem*, p. 134.
[33] În credinţa populară se spune că porcul este aducător de noroc şi câştig.
[34] Ilie I. Miclea, *op. cit.*, p.134.
[35] Grigore Tocilescu, *Cuvânt înainte,* la *Materiale folclorice, apud* Barbu Lăzăreanu, *Folclo*r, vol I, Bucureşti, Ed. “Cultura românească”, 1936, p. 12.
[36] Acestea diferă de zone, vezi Domin Adam, *art. cit.*, p. 295.
[37] Tudor Pamfile, *op. cit.,* p.368.
[38] *Ibidem*.
[39] Ion Ghinoiu, *Sărbători şi obiceiuri româneşti*, Bucureşti, Ed. “Elion”, 2003, p. 150.
[40] *Caracteristicile colindelor descrise de muzicologi şi folclorişti sunt următoarele: sunete puţine (oligocordii) organizate în scări modale formate din 3-4, până la 7-8 sunete cu ancadrament precis în modurile populare fie majore, fie minore;* vezi Emilia Comişel, Bucureşti, *Folclorul în România*, vol IX, 1973, p. 325.
[41] Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Bucureşti, Ed. “Minerva”, 1981, p. 19.
[42] *Ibidem.*
[43] *Ibidem*, p.20.
[44] Când colindătorul este pus să rostească textul spune că-i este mai greu să-l rostească decât să-l cânte.
[45] Monica Brătulescu, *op. cit.*, p. 21.
[46] *Ibidem*, p. 58.
[47] *Ibidem*, p. 59.
[48] *Ibidem*, p. 58.
[49] Colindele laice sau profane sunt numite uneori păgâne.
[50] Descântecele s-au dovedit permeabile la influenţa exercitată de creştinism doar în formulistica finalurilor.
[51] Monica Brătulescu, *op. cit.*, p. 61.
[52] Alte refrene se referă direct la actul colindării care numit şi repetat capătă relief: ”corinde”, “daicorinde”, “haicorinde”; Monica Brătulescu, *op. cit.*, p.87.

[53] Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor*, p. 34 spune că în acea vreme refrenul "Leru-i Ler" exista.
[54] Grigore G. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, vol I, Bucureşti, Ed. "Tiparul corpului didactic", 1908, p. 148.
[55] Monica Brătulescu, *op. cit.*, p. 97.
[56] Nicolae Râşteiu, *Folclor din Ţara Moţilor*, în "Ţara Moţilor" (studii, articole, comunicări), vol IV, Cluj-Napoca, Ed. "Clusium", 1992, p. 140.
[57] Sabin Drăgoi, *303 colinde*, Craiova, Ed. "Scrisul românesc, 1925, p. 250.
[58] Viorel Munteanu, Viorel Bârleanu, *Strop de ler*, vol I, Iaşi, Ed. "Mitropoliei Moldovei", 2000, p. 6.
[59] *Ibidem*, p. 7.
[60] Arhid. Prof. Ioan Brie, *Colinde*, Cluj-Napoca, Ed. "Patmos", 2000, p. 9, prefaţă semnată de pr. dr. Ioan Bizău.
[61] Colinda poate fi numită Catehism sau Dogmatică populară.
[62] Sabin Drăgoi, *op. cit.*
[63] George Breazul, *Culegere de colinde*, Craiova, Ed. "Scrisul românesc S. A.", 1938- retipărită de Ed. Fundaţia culturală română Bucureşti, 1993.
[64] Pr. Ion Brie, *73 de colinde*, Cluj-Napoca, 1980.
[65] Pr. prof. dr. Nicu Moldoveanu, *Antologie de colinde pentru cor mixt*, Bucureşti, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1999.
[66] George Breazul, *Patrium Carmen - Contribuţii la studiul muzicii româneşti*, Craiova, Ed. "Scrisul românesc", 1941, pp. 32-34 (este vorba de pastorul Andreas Mathesius din Cergăul Mic, jud. Alba, care spunea despre colindele româneşti ortodoxe, dimpreună cu obiceiurile sărbătorilor de iarnă că sunt nelegiuite, însă credincioşii ortodoxi spuneau că ei le au de la moşii şi strămoşii lor).
[67] David Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol II, Bucureşti, Ed. "Ştiinţifică şi enciclopedică", 1984, p. 619 (el spune în această carte că în timpul lui Horea autorităţile Principatului Transilvănean au interzis colindele).

Colinda romaneasca

Originea colindelor :

- Cuvântului "colind" sau "colindă" provine din latinescul "Calendae", nume ce se da vechilor sărbători păgâne de Anul Nou, cînd era obiceiul să se facă urări de fericire şi noroc pentru anul ce începe.

Deci noi punem cuvântul "colind" sau "colindă" în legătură cu sărbătoarea păgână "Calendae Ianuarii" şi cu urările ce se făceau pentru Anul Nou, cum şi cu împărţirea darurilor, de unde avem şi noi obiceiuri de a se împărţi copiilor colindători: colăcei, cunoscut sub numele de colindeţe sau bolindeţe în unele părţi , fiid făcuţi din grâu curat, măcinat proaspăt. Românescul "colindă" nu vine direct din latinescul "Calendae", ci prin intermediul cuvîntului bulgar "Koleda",

- Colindele **religioase** sînt de origine bisericească, deci slavă.

Colindatul este obiceiul cel mai bine păstrat. Rezistenţa acestei datini se datorează împrejurărilor că românii conlocuiesc cu ucrainenii şi ruşii la care această datină este foarte însemnată. Cu colindatul umblă copiii, flăcăii (în unele sate şi bărbaţi însuraţi). Seara, până nu a asfinţit soarele, umblă copiii; după asfinţitul soarelui, băieţii, iar mai târziu, după miezul nopţii, umblă flăcăii. Tipul colindatului cu motive pur **religioase** în legătură cu naşterea lui Iisus Hristos - deşi de origine bisericească, e totuşi format tot după modelul colindatului de tipul păgîn , deci avem de fapt aceeaşi datină.
Astfel întîlnim:

- **Colindele Domnului** (În drum spre Betleem, Naştertea Domnului, Vestirea păstorilor, Sfătuirea păstorilor, Închinarea păstorilor, Pornirea magilor după stea,

Închinarea magilor, Tăierea pruncilor, Numele Domnului, Patimile Domnului, Vânzarea şi Răstignirea, Coborârea de pe Cruce).

- **Colindele Sfinţilor** (Colindul Crăciunului, Sf. Vasile, Sf. Nicolae , Sf. Ion etc.).

Colindele poartă prin veacuri cuvântul tainic al Naşterii Sfinte. Ele sunt o sinteză a spiritului creator şi religios al poporului nostru.

Creştinilor, noi astăzi

Creştinilor, noi astăzi
Un praznic mare avem.
Ca să-l putem cunoaşte
Veniţi la Viflaim!

Că a născut în lume
Pe-acel ce-l asteptăm
Maria, Maica sfântă.
Veniţi ca să- vedem!

Pe paie întreite
Iisus este străin
Să-i ducem ăi noi daruri
Veniţi la Viflaim!

Creştinilor, noi astăzi
Degrabă s-alergăm,
Spre-a noastra mântuire
Veniţi la Viflaim!

http://hymnology.ro/arhiva/lucrari/2006/papana_ro.php

FENOMENUL RELIGIOS OGLINDIT ÎN COLINDUL TRADIŢIONAL ROMÂNESC.

Dr. Papană Ovidiu

Colindatul este una din cele mai complexe manifestări artistice întâlnite în cultura noastră orală. Existenţa colindului se pierde în negura vremurilor, el fiind practicat (ca mai toate manifestările cu substrat ceremonial) încă din perioada primitivă de existenţă a omenirii. Din acest motiv, colindul, ca gen, nu se justifică decât în forma sa de prezentare sincretică în care muzica, versul, invocarea magică şi cadrul ambiental sunt integrate într-o manifestare cu un pronunţat caracter spectacular, având reguli şi funcţii bine determinate.

Pe parcursul timpului, colindul a suferit o serie de metamorfozări care l-au făcut să ajungă până în zilele noastre sub diverse forme de prezentare. Diferenţierile sunt legate de tematică, mijloace de expresie poetico-muzicale, formă arhitectonică, structuri sonore sau chiar de raportul care se stabileşte între text şi muzică, în cadrul repertoriului general. Există de asemenea şi forme diverse de prezentare a colindului în teren (cu sau fără instrumente tradiţionale) la care se adaugă şi o recuzită diferenţiată zonal.

Colindatul, în momentul de faţă, este considerat a fi o manifestare culturală amplă inclusă în cadrul obiceiurilor de iarnă. El este practicat de un grup de tineri (de obicei bărbaţi, care pot fi colindători până la vârsta căsătoriei). Perioada colindatului are ca repere calendaristice cele două date importante ale anotimpului hibernal: Crăciunul şi Anul Nou. Iniţial, colindatul a apărut ca o practică precreştină legată de cultul vegetal. În timp, el a primit şi o serie de conotaţii religioase, odată cu consolidarea creştinismului ca religie oficială. Nu întâmplător cele două date calendaristice sunt considerate ca repere ideatice supreme în cultura populară. Anul nou reprezintă punctul de demarcaţie al unui nou ciclu vital (în care elementul primordial este considerat a fi de factură vegetal-agricolă). El reprezintă momentul simbolic al renaşterii perpetue a naturii în care omul este integrat organic. În acelaşi context, Crăciunul pentru creştini reprezintă o altă formă de renaştere – cea spirituală, sărbătorită ciclic prin data naşterii Domnului Isus Cristos.

Una din principalele caracteristici ale colindului este faptul că în toate ipostazele sale tematice, el este o expresie a sacrului. Invocarea de factură magică, urarea simbolică, făcută la finalul manifestării (indiferent de conţinutul tematicii literare prezentate în cadrul colindului propriu-zis) este principalul argument care ne îndreptăţeşte să susţinem această idee. Putem spune că datorită şlefuirii sale în timp, colindul ca gen, a sintetizat într-o formă unică întreaga concepţie umană legată de relaţia: bine – rău; om – divinitate (sau supranatural); real – imaginar.

O sistematizare atotcuprinzătoare a tematicii colindului tradiţional este foarte greu de făcut datorită formelor diferite în care această tematică se regăseşte în plan zonal. Spicuind diversele lucrări de specialitate care abordează acest gen am întâlnit de cele mai multe ori următoarele teme principale:
- colinde protocolare;
- colinde legate de ocupaţiile profesionale;
- colinde de peţit;
- colinde familiale;
- colinde de supărare şi necaz;
- colinde de cătănie şi război
- colinde cosmogonice;
- colinde religioase şi apocrife;

De asemenea, în practica interpretativă, sub aspectul construcţiei pieselor, mai există şi alte forme poetico-muzicale intermediare, care se abat de la tipul iniţial de colindă: colindă-cântec, colindă-baladă etc.
Colindul cu tematică religioasă nu se deosebeşte de formele laice ale colindului tradiţional decât prin subiectele abordate. Prezentarea lui este integrată organic în cadrul obiceiului propriu-zis. Astfel, în timpul manifestărilor tradiţionale nu s-au semnalat forme ale colindatului care să conţină delimitări tematice.
În cadrul obiceiului se mai întâlneşte însă şi o altă formă de expunere a subiectului religios (înrudită cu colindul, dar apărută mult mai recent) denumită „Cântec de stea”. Cântecul de stea a fost introdus în cultura orală prin intermediul bisericii oficiale fiind interpretat la început de preoţi sau de cantori ai bisericilor. Mai târziu el a fost promovat şi în şcoli prin intermediul învăţământului religios. Cântecul de stea se deosebeşte de colindul tradiţional sub aspectul construcţiei şi organizării poetico-muzicale precum şi al modului în care este prezentat subiectul religios. Forma practică de execuţie a acestui gen artistic este şi ea oarecum diferită (colindătorii au ca recuzită o stea simbolică, mai mult sau mai puţin ornamentată). La Cântecul de stea, tematica biblică este prezentată oarecum doctrinar, ea respectând mult mai fidel limbajul folosit în scrierile bisericeşti. Aici, spre deosebire de colindul tradiţional, versurile sunt încadrate în strofe bine conturate, ele nefiind însoţite de refren. Sistemele sonore folosite la Cântecul de stea sunt de factură apuseană (la fel şi modul de alcătuire al liniilor melodice), ritmul pieselor este divizionar iar forma arhitectonică este mult mai amplă, respectând structurile întâlnite în muzica de factură cultă a Europei apusene.
Pentru o persoană care nu este familiarizată cu specificul creaţiilor orale, colindul cu tematică religioasă pare a fi greu de înţeles. Nu întâmplător în cadrul prezentărilor tematice s-a făcut menţiunea existenţei a două tipuri de colinde: cele cu subiect religios şi cele apocrife (inspirate din scrierile religioase nerecunoscute de biserică). Colindul este o interpretare a fenomenului religios la nivelul mentalităţilor patriarhale şi nu o replică aproape identică a acestui fenomen (prezentată spectacular), aşa cum este cazul teatrului religios. Pe de altă parte, forma de transmitere orală a acestor producţii artistice îşi lasă puternic amprenta chiar asupra creaţiei în sine. Cultura orală nu cunoaşte modalităţi de exprimare imuabile, aici actul creator este transmis de la o generaţie la alta, el fiind supus unui proces de metamorfozare lentă, dar continuă. Varianta (elementul generator esenţial al creaţiei de factură orală) se impune şi în acest caz determinând în mod hotărâtor evoluţia sau schimbarea treptată a actului cultural. Oralitatea a oferit şansa ca producţiile folclorice să fie în deplină concordanţă cu perioadele istorice de timp pe care le parcurg. Datorită acestui fapt, colindul cu tematică religioasă are un specific aparte. El se detaşează mult de producţiile cu acelaşi subiect din creaţia scrisă, cât şi de formele oficiale în care este întâlnit fenomenul religios propriu-zis.
Aparent naivă, tematica literară a colindului cu subiect religios a sintetizat în timp o concepţie filozofică de factură creştină, marcată de o gândire echilibrată si în acelaşi timp deosebit de profundă.
Iată câteva din trăsăturile caracteristice ale colindului cu tematică religioasă.

1. în toate formele de prezentare ale subiectului religios din cadrul colindului, accentul principal este pus pe ***morala*** creştină şi nu pe ***dogma*** propriu-zisă;
2. cadrul de prezentare al acestor subiecte este plasat în lumea reală (de obicei a satului) ele fiind raportate la mentalităţile respective;
3. deseori prezentarea subiectelor pendulează între concret şi fantastic (în cel de al doilea caz, acţiunile sunt descrise după modelul basmelor tradiţionale);
4. personajele biblice sunt prezentate într-o formă umanizată: Dumnezeu este însoţit de unul dintre sfinţi (de obicei este menţionat Sfântul Petru sau Sfântul Ion); prezenţa lor în lumea patriarhală este justificată prin faptul că au menirea de a verifica sau de a corecta (într-o formă mai mult sau mai puţin severă) mentalitatea oamenilor în raport cu valorile creştine;
5. limbajul folosit în prezentarea subiectelor colindelor este ancorat în viaţa de zi cu zi a omului de rând, această formă directă de comunicare neavând nici o tangenţă cu exprimarea rigidă folosită în practicile religioase oficiale;
6. elementele primordiale de factură magică ale vechiului cult vegetal nu sunt excluse din colindul cu subiect religios, ele se întrepătrund, convieţuiesc cu practicile creştine;
7. în plan ideatic există o contopire a celor două forme de celebrare a renaşterii: cea fizică şi cea spirituală.

În acest sens, voi comenta câteva texte ale unor colinde, la care se pot observa în mod pregnant caracteristicile tematice expuse anterior.
Colindul „Pogorât-au pogorâtu” (Ovidiu Papană, „Colinda din Mehala O restituire necesară”, piesa Nr. 8).
În partea de început a colindului, venirea Domnului Isus Cristos cu Sfântul Petru este prezentată sub aspect literar după modelul basmelor tradiţionale (personajele biblice coboară pe o scară de ceară, care se topeşte odată cu venirea luminii). Scopul lor este de a poposi la „casa bogatului”, apoi la „casa săracului”, pentru a observa cinstea şi omenia unor persoane care provin din clase sociale diferite. De remarcat este prezenţa refrenului „Zorile-s d’albe, Florile-s d’albe”. Acesta nu are nici o tangenţă cu subiectul colindului iniţial, el fiind o reminiscenţă a manifestărilor magice din cultul precreştin.

Pogorât-au pogorâtu
Zorile-s d’albe, florile-s d’albe
Cine mi s-au coborâtu
Pe-o scară ’naltă de ceară?
Dumnezeu şi Sfântu’ Petru.
Sfântu’ soare când răsare,
Scara ’naltă mi-o topiare.
- Haida Petre să plecăm
În mijlocul satului,
La casa bogatului.
Acolo când ajungea,
Cu bâtu-n poartă bătea,
Bogatu’ afară ieşea.
Dumnezeu din grai grăia:
- Gata-i cina să cinăm?
- Cina noastră nu-i de voi,
Ci de bogătaşi ca noi.
- Haida Petre să plecăm
La casa săracului.
Acolo când ajungea,
Cu bâtu-n poartă bătea.
Săracu-afară ieşea.
Dumnezeu din grai grăia:
- Gata-i cina să cinăm

Săracu-n casă-i poftea,
Cu dă toate-i omenea.

Colindul „Bună sara gazdo-n casă” (Ovidiu Papană, „Colinda din Mehala O restituire necesară”, piesa Nr. 2).
La o masă festivă de tip patriarhal sosesc câţiva oaspeţi (definiţi destul de vag în text) care îl caută pe Domnul Isus Cristos, pentru a-l boteza. Interesantă este justificarea dată de noii veniţi pentru alegerea numelui de botez: iarbă verde, călăpăr, busuioc şi în final Isus Cristos.

Bună sara gazdo-n casă
Ş-al meu dragu Dumnezeu
- Mulţumim la dumneavoastră
- Poftiţi dragilor şedeţu,
- Noi n-am venit să şedemu,
Ci-am venit să vă-ntrebămu:
- Nu-i născut fiuţ p-aicea?
- Noi umblăm să colindămu,
Pe fiuţu să-l d’aflămu,
Să-l d’aflăm să-l botezămu.
- Nu ştim nume cum să-i punem?
- Hai să-i punem iarbă verde,
Da ni frică că l-om pierde.
- Hai să-i punem călăpăru,
Da-l iau fetele de păru.
- Hai să-i punem busuiocu,
Da-l iau fetele la jocu.
Hai să-i pun’ Isus Cristosu,
Că ’lai nume mai frumosu
Şâ tot omu-i bucurosu.

Colindul „Sus în poarta ceriului” (Pamfil Bilţiu, Gheorghe Gh. Pop. „Sculaţi, sculaţi boieri mari! Colinde din judeţul Maramureş”, piesa Nr. 353).
La o masă festivă, Sfântul Ilie îi spune lui Dumnezeu că ar vrea să primească puterea de a provoca tunete şi fulgere. Dumnezeu îi satisface dorinţa dar în acelaşi timp îi atrage atenţia că fulgerul trebuie să fie stăpânit şi folosit cu multă reţinere şi chibzuinţă. Şi în acest caz refrenul colindului este oarecum în discordanţă cu tematica propriu-zisă (Dimineaţa lui Crăciun).

Sus la poarta ceriului
Dimineaţa lui Crăciun
Este-o masă rotilată,
De înjei înconjurată.
Da la masă cine şede?
Şede, şede Dumnezău,
Cu toţ’ sfinţâ pângă el.
Ilie din grai grăie-lu:
- Dă-m’, Doamne, ce-oi cere eu!
Dă-m’ tunu şi fuljeru-lu.
- Io Ilie ţâ le-oi da,
Numa li-i şti purta-lu.
Când îi mere pân noros,
Tună rar, fuljeră des,
Când îi mere pân răzbun,
Tună rar, fuljeră lin.

Colindul „Maica Sfântă-a lui Hristos” (Pamfil Bilţiu, Gheorghe Gh. Pop. „Sculaţi, sculaţi boieri mari! Colinde din judeţul Maramureş”, piesa Nr. 323).
Într-un peisaj patriarhal nelocalizat, Maica Sfântă îşi caută un loc unde vrea să nască. Poposind la un grajd cu cai, Ea este deranjată de comportamentul agresiv şi nestăpânit al cailor şi îi blestemă pentru felul lor urât de a se manifesta. Oprindu-se la un alt grajd cu boi, aceştia (prin contrast) sunt blânzi şi o încălzesc cu suflarea lor. Boii sunt binecuvântaţi de Maica Sfântă pentru bunătatea de care au dat dovadă.

Maica Sfântă-a lui Hristos,
Rătăcind în sus şi-n jos,
Cată loc să se-odihnească,
Şi pă Fiul Sfânt să-l nască.
La un grajd cu cai să-opreşte
Şi acolo poposeşte.
Caii-s răi fac tropot mare
Maica Sfântă pace n-are.
- Cailor fiţi blestemaţi!
În lume să n-aveţ’ saţ!
Num-o dată la Ispas
Şi-atuncea numai on ceas.
Ea de-acolo s-o luat,
Mai departe o plecat,
La on grajd cu boi s-opreşte,
ŞI acolo hodineşte.
Boii-s blânzi, la ea privesc,
Suflă şi o încălzesc,
- Bovilenilor iubiţi!
Binecuvântaţi să fiţi,

De Dumnezeu şi de mine,
Şi de Pruncul care vine.

Colindul „Mă suii în vârf de munte” (Pamfil Bilţiu, Gheorghe Gh. Pop. „Sculaţi, sculaţi boieri mari! Colinde din judeţul Maramureş”, piesa Nr. 338).
Într-un cadru sătesc nespecificat destul de clar, Maica Sfântă îşi caută Pruncul. Descrierea Fiului (Isus Cristos) este făcută de Maica Sfântă după profilul tipic al unui copil obişnuit de la ţară (părul blond, cu trei rânduri de păr creţ). Interesantă este şi menţiunea din refren prin care ni se spune că: Domnului, ochi-s negri.

Mă suii în vârf de munte
Domnului ochi-s negri
Văzu-i Maica-mblând pân curte,
Tăt umblând şi întrebând,
N-aţ’ văzut pe Fiul Sfânt.
- Poate că l-am şi văzut,
Bine nu l-am cunoscut.
Purncul-a-ţ’ şi cunoaşte,
Că la păr îi gălbineţ’
Cu tri rânduri de păr creţ,
Pă la brâu, fir de mătasă
Împletită-n cinci şi-n şasă,
De mână, de-mpărătească.

Colindul „Sus la poarta ceriului” (Pamfil Bilţiu, Gheorghe Gh. Pop. „Sculaţi, sculaţi boieri mari! Colinde din judeţul Maramureş”, piesa Nr. 304).
Colindul are o funcţie moralizatoare. La poarta cerului, la un pom din rai (în postura de judecător suprem al oamenilor) Maica Sfântă suferă, văzând cum păcătuieşte un om pe pământ. Acesta uitând de morala creştină se îmbată, nu frecventează biserica şi înjură personajele biblice. Interesant este finalul colindului care în mod aparent nu are nimic comun cu textul iniţial (Rămâi gazdă vesăl, bun, C-ai ajuns sfântul Crăciun). Cele două versuri îşi păstrează funcţia de urare întâlnită la majoritatea colindelor tradiţionale, dar ele conţin în acelaşi timp şi un avertisment „voalat” la adresa persoanelor imorale.

Sus la poarta ceriului,
Este-on pom a raiului,
Da’ sub pomuţ cine şede?
Şede, şede Maica Sfântă
Co-n pahar de-arjint în mână,
Tăt închină şi suspină.
- Ce suspini, hăi, Maică Sfântă?
- Cum, biata n-oi suspina,
Este-on om ca şi acela
Dimineaţa când se scoală,
Nici pe obraz nu se spală.
Mere-n cârşmă şi să-mbată,
Biserica îi uitată,
Vine-acasă suduieşte
Pă Dumnezău pomeneşte,
Pă mine pă Dumnezău,
Mai tare pă fiul său.
Rămâi gazdă vesăl, bun,
C-ai ajuns sfântul Crăciun.

Colindul „Coborât-o coborât” (Pamfil Bilţiu, Gheorghe Gh. Pop. „Sculaţi, sculaţi boieri mari! Colinde din judeţul Maramureş”, piesa Nr. 345).
Dumnezeu şi Sfântul Petru coboară pe pământ pentru a vedea ce s-a întâmplat cu moralitatea oamenilor. Supărat de faptul că toţi oamenii sunt păcătoşi şi nu mai cred în nimic, se hotărăşte să îi pedepsească, provocându-le un „război”. De fapt, prin această pedeapsă cumplită, Dumnezeu atrage atenţia oamenilor că, în situaţia în care sunt, numai cunoscând suferinţa, ei vor reuşi să preţuiască din nou pacea sufletească şi bunăstarea pe care au avut-o.

Coborât-o coborât
Dumnezău cu Petrea Sfânt,
Să vadă la fiecare,
Care ce credinţă are.
Dumnezău o văzut bine,
Că credinţă nu-i la nime.
Nu-i la mic şi nu-i la mare,
Nu-i la-ntreaga adunare.
Vai săracilor de voi!
Cum voi trimite-on război.
S-a bate fată cu mamă
Şi s-a bate lumea-ntreagă.
Şi apoi v-iţ’ aduce aminte
Că şi-n ceri aveţ’ părinte.

Concluzionând exemplificările prezentate, aş încheia cu o frază care poate fi luată drept *„motto”* pentru acest material: „Dacă toate cultele ar interpreta fenomenul religios la nivelul de sinteză pe care îl atinge cultura populară, atunci nu ar mai exista decât un singur fel de creştini”.

http://www.leonardo.snspa.ro/romania/traditii_craciunul.htm

SÃRBÃTORILE DE IARNÃ SI OBICEIURILE SPECIFICE

Sarbatorile si obiceiurile populare, grupate in preajma solstitiului de iarna (20 decembrie - 7 ianuarie), poarta numele generic de sarbatori de iarna. Perioada este deschisa si inchisa de sarbatori prefatate de ajunuri, atat Craciunul, cat si Boboteaza, si intersectate la mijloc de noaptea Anului Nou. principalele sarbatori ale ciclului de iarna - Craciunul, Anul Nou, Boboteaza - au functionat de-a lungul vremii ca momente independente de innoire a timpului si de inceput de an. Romanii folosesc, pe langa calendarul oficial, recunoscut de stat si Biserica, un calendar neoficial - calendarul popular - creat de popor si transmis folcloric. Spre deosebire de calendarul bisericesc oficial si de calendarul civil, care constituie un simplu tabel al zilelor grupate pe saptamani si luni, calendarul popular indica timpul optim pentru arat si semanat, pentru petit si logodit, pentru mostenirea stramosilor sau aflarea ursitei etc. Sarbatorile si obiceiurile populare, care au loc in decurs de o zi sau de mai multe zile, diurne sau nocturne, cu data fixa sau mobila, dedicate divinitatilor calendaristice, oamenilor, animalelor, pasarilor, plantelor, fenomenelor terestre si cosmice sunt cunoscute si respectate, in unele zone etnografice, pana astazi. Unele au preluat numele sfintilor crestini, altele nu au nici o legatura cu crestinismul ("Caloianul", "Paparuda", "Dragaica" etc.) sau sunt pe cale de a fi asimilate, precum Craciunul, de crestinismul carpatic. Divinitati mostenite de la substratul autohton, trac si greco-dac, cele imprumutate si similate de la greco-romani si popoarele orientale, cat si creatiile mitice stramosesti si romanesti alcatuiesc un original panteon.

· ***Ignat*** este divinitatea solara care a preluat numele si data de celebrare a Sf. Ignatie Teofanul (20 decembrie) din calendarul ortodox, sinonim cu Ignatul Porcilor - in zorii zilei de Ignat se taie porcul de Craciun - si cu Inatoarea. Potrivit calendarului popular, Inatoarea, reprezentare mitica a panteonului romanesc, pedepseste femeile care sunt surprinse lucrand (torc sau tes) in ziua de Ignat. Animalul sacrificat in aceasta zi este substitut al zeului care moare si renaste. Impreuna cu timpul, la solstitiul de iarna. In antichitate, porcul a fost simbol al vegetatiei, primavara, apoi sacrificiul lui s-a transferat in iarna.

· ***Colindatu***l este un scenariu compus din texte ceremoniale (colinde), formule magice, dansuri, gesturi, interpretat in casa, pe ulite, de o ceata sacra. In calendarul popular, acest fenomen apare sub diferite denumiri zonale in perioadele solstitiului de iarna. ("Steaua", "Plugusorul", "Sorcova"), echinoctiului de primavara, solstitiului de vara si echinoctiului de toamna. Colindele transmit urari de sanatate, rod bogat, implinirea dorintelor in noul an. Colindatul este cea mai raspandita traditie a romanilor. Cand persoanele colindate nu primesc colindatorii, inchid usile sau nu ofera daruri, efectele magice sunt opuse, ei incalcand regulile acestui obicei.

· ***Craciun*** este un zeu solar, de origine indo-europeana, specific teritoriilor locuite de geto-daci, indentificat cu zeul roman Saturn si cu zeul iranian Mithra. Timp de peste un mileniu, crestinii sarbatoreau Anul Nou in ziua de Craciun. Determinativul de "mos" arata varsta zeului adorat, care trebuie sa moara si sa renasca, impreuna cu timpul calendaristic, la Anul Nou. In legatura cu Mos Craciun au circulat multe legende. Prin tot ce face, Craciun se opune sau impiedica nasterea pruncului crestin Iisus, deoarece venirea pe lume a acestuia inseamna moartea Mosului. Traditiile contemporane despre "sfantul" Craciun, despre Mosul "darnic si bun", "incarcat cu daruri multe" sunt influente livresti care au patruns in cultura populara de la vest la est si de la oras la sat. Sarbatorile de Craciun dureaza, in sens restrans, trei zile (25-28 decembrie), sau, in sens larg, 19 zile (20 decembrie - 7 ianuarie).

· ***Pomul de Craciun*** este un brad impodobit, substitut al zeului adorat in ipostaza fitoforma, care moare si renaste la sfarsit de an, in preajma solstitiului de iarna, sinonim cu Butucul de Craciun. Impodobirea bradului si asteptarea de catre copii a "Mosului", numit, in sud-estul Europei, Craciun, care vine cu daruri multe, este un obicei occidental care a patruns de la oras la sat, incepand din a doua jumatate a secolului al XIX-lea. Pomul de Craciun s-a suprapus peste un mai vechi obicei al incinerarii Butucului (zeul mort) in noaptea de Craciun, simbolizand moartea si renasterea divinitatii si a anului la solstitiul de iarna, Obiceiul a fost atestat la romani, aromani, letoni si sarbo-croati.

· ***"Steaua"*** este un colind care incepe din prima seara a Craciunului si se incheie la Boboteaza.

CRĂCIUNUL - Nasterea Domnului (25 Decembrie)

Dumnezeu, vazand ca neamul omenesc este asuprit de diavol, S-a milostivit si L-a trimis pe Arhanghelul Gavril sa vesteasca Fecioarei Maria nasterea, prin puterea Duhului Sfant, a Fiului lui Dumnezeu, facut om, Iisus Hristos. Fiul lui Dumnezeu s-a nascut intr-o pestera din Bethleem si a fost pus, infasat, de catre Nascatoarea de Dumnezeu, in ieslea dobitoacelor, El Cel care venise sa ne mantuiasca pe toti de pacatele noastre. Nasterea unui mare Imparat fusese prorocita de mult de Vrajitori, care spuneau ca "Stea din Iacov va rasari si va zdrobi stapaniile lui Moab". Trei magi, cunoscand aceasta prorocire, cercetau cand o sa apara aceasta stea si cand au vazut steaua lui Hristos au urmat-o si, cazand in genunchi, I s-au inchinat Lui si I-au adus daruri, aur, tamaie si smirna. Irod, imparatul iudeilor, temandu-se ca va pierde tronul prin nasterea lui Mesia, a poruncit ca toti pruncii din Bethleem sa fie ucisi. Asa au murit 14.000 de copii, dar Iosif si Maria au reusit sa-L salveze pe Fiul Domnului, vestiti de un inger, figund in Egipt. Dumnezeu s-a facut om pentru a nu ne mai vedea cazuti in rele si nenorociri, pentru mantuirea pacatelor noastre. Craciunul, ziua Nasterii Domnului Iisus Hristos, este cea mai mare sarbatoare a crestinismului. La romani, sarbatoarea Nasterii Domnului se sprijina pe un fond stravechi, legat de cultul solstitiului de iarna, al lui Craciun, personaj mitic dacic, dar si pe datinile romane legate de zilele "Soarelui Invingator" si Saturnalii. Pentru ca acum, la sfarsit de decembrie, este ziua cea mai mica a anului, Soarele trebuie ajutat, prin tot felul de elemente magice, sa nu moara. In vechiul mit al ciobanului Zeu-Mos se introduc elemente crestine si astfel se contureaza povestea ciobanului Craciun. Acesta refuza sa o primeasca pe Fecioara Maria sa-si nasca pruncul. In ascuns, sotia sa o gazduieste si-l moseste pe Iisus. Craciun o pedepseste taindu-i mainile. Fecioara Maria infaptuieste o minune lipindu-i mainile la loc, lucru ce il converteste pe Craciun la crestinism. De bucurie ca nevasta sa a scapat cu bine, Craciun aprinde un rug din lemne in jurul caruia se incinge o hora. Dupa joc, Craciun ii face daruri Fecioarei Maria si pruncului si, astfel, se produce transfigurarea lui Craciun in sfantul care aduce daruri copiilor de ziua Nasterii lui Iisus. Este demn de remarcat ca cei mai multi cercetatori romani afirma ca apelativul de Craciun deriva din cratio, - onis care, in latineste, inseamna nastere. Mai mult, Petru Caraman sustine ca numele de Craciun se gaseste numai la romani. In afara granitelor romanismului, termenul nu se regaseste decat la slavii din imediata vecinatate, care l-au imprumutat de la romani. Sarbatoarea de Craciun imbina o multime de obiceiuri. Dominanta este componenta crestina care marcheaza nasterea lui Hristos si ea se vede in colindele religioase "Steaua" si "irozii" s.a. Craciunul marcheaza insa si un nou ciclu de viata, inceputul unui nou an roman. Obiceiurile au semnificatii multiple. Pe de o parte, se intrevede urarea menita a prevedea, a provoca indeplinirea dorintelor omului si ale comunitatii, dar si protejarea fata de fortele raului. Colindul, in acest context, incepe nu intamplator seara si dupa reguli bine stabilite. In seara de Ajun colinda doar copiii, simboluri ale puritatii, ale curateniei fizice si morale. Abia in ziua de Craciun colinda flacaii, femeile fiind excluse. Ceata de colindatori se organizeaza pe vecinatati si merge din casa in casa pentru ca urarea lor este socotita de bun augur. Arsenalul lor format din clopotei, bete, bice are menirea ca, prin zgomotul facut, sa alunge fortele malefice. In acelasi cadru trebuie amintite jocurile cu masti: capra cu variantele sale - camila si

chiar girafa, ursul, calutii, dar si ceata de mascati, care are menirea de a stigmatiza toate racilele din comunitate. Sunt reprezentate, de asemenea, si profilurile ocupationale: crasmarul, caldararul, agricultorul etc. Din costum nu lipseste niciodata siragul de zurgalai, care are aceeasi menire - de a indeparta fortele raului. Craciunul este marcat si printr-o masa bogata, din care nu trebuie sa lipseasca colacii, cornurile, fructele, pestele, dulciurile si, bineinteles, bautura. Tot ce se pune pe masa are o trimitere clara la ocupatiile traditionale ale comunitatii romanesti. De pe masa nu pot lipsi nucile si ouale, care au o simbolistica mai complexa, cu trimitere la rezistenta in timp, la samanta care nu se pierde. Sarbatorile de iarna, incepute de Craciun odata cu Nasterea lui Iisus, se incheie abia la Boboteaza cand in lumea satului au loc alte petreceri unde, intr-un cadru special, sunt prezentate comunitatii viitoarele cupluri si astfel viata isi reia ciclul firesc, odata cu renasterea naturii.

COLINDELE

Începând cu noaptea de 23 spre 24 Decembrie, de la miezul noptii si pâna la revarsatul zorilor ulitele satelor rasunau de glasul micilor colindatori. În orase întâlnim colindatori odata cu lasarea serii si pâna în miez de noapte. Cu traista dupa gât, cu bâta în mâna si caciula pe urechi, colindatorii merg din casa-n casa si striga la ferestrele luminate:

"Buna dimineata la Mos Ajun,
Ne dati ori nu ne dati",

si daca cei din casa întârzie a le deschide usa spre a le împarti colindeti, încep sa cânte mai departe:

"Am venit si noi odata
La un an cu sanatate,
Si la anul sa venim
Sanatosi sa va gasim.
Ne dati, ne dati,
Ori nu ne dati"

Cu acest prilej gazda le împarte colindete: covrigi, nuci, mere, colacei de faina framântati si copti chiar în acea noapte a Mos Ajunului.
În ajunul Craciunului, ca si în ajunul Anului Nou în toate provinciile românesti copiii formeaza grupuri si pornesc pe la casele gospodarilor cântând cântece ce au refrenuri ca: "Florile dalbe", "Lerui ler", "Ziurel de ziua", ori "Valerim" si "Veler Doamne".
În afara de seara mare a colindelor se mai colinda si în seara Sfântului Vasile, paralel cu Plugusorul sau Uratul, precum si de Florii si Paste.
Sub numele de colind si colindat trebuie sa întelegem vechiul obicei pe care-l întâlnim în sarbatorile susmentionate când copiii, ca si flacaii satelor, merg din casa în casa, cântând cântece pentru a ura sanatate si fericire gazdelor ce-i asculta, de la care primesc daruri (colindete) în bani sau în natura: nuci, covrigi, mere, colaci, etc.
Colindele sunt de doua feluri: religioase si laice. Cele religioase au origine literara, iar subiectele lor se refera de cele mai multe ori la Isus. Colindele profane (sau lumesti) au un caracter liric, si de multe ori sunt adaptate de colindatori la situatia celor în fata carora le cânta.
Colindatul cu motive religioase, desi de origine bisericeasca, e totusi format tot dupa modelul colindatului de tip pagân: având de fapt origine comuna cu acesta.
Astfel întâlnim:

Colindele Domnului (În drum spre Vitleim, Nasterea Domnului, Vestirea Pastorilor, Închinarea Pastorilor, Pornirea Magilor dupa stea, Închinarea Magilor, Taierea Pruncilor, Numele Domnului, Patimile Domnului, Vânzarea si Rastignirea , Coborârea de pe Cruce);
Colindele Sfintilor (Colindul Craciunului, Sf. Vasile, Sf. Nicolae, Sf. Ion, etc.);
Colindele Omului (Colind de copil mic, de fata mare, de flacau, colindul omului bogat si milostiv, colind de preot, de cioban, de vânator, de pescari, de marinari, colind de viteaz, de familie, de însuratel, etc.)
Creatorii acestor productii populare sunt diferiti, dupa cum diferit este si felul colindului:

pentru cele religioase de nuanta crestina putem socoti ca fauritorii sunt preotii, calugarii si cântaretii bisericesti, dascalii si diecii, fiindca ei erau cunoscatori ai Evangheliilor si ai Vietilor Sfintilor. Cât priveste

pe cele profane, ca autori definim pe anonimii creatori talentati care au faurit poezia populara. Peste aceasta creatie initiala s-a suprapus prelucrarea veac de veac si an de an în obiceiurile si datinile stramosesti, la marile sarbatori de iarna.
Steaua

De la Craciun si pâna la Boboteaza copiii umbla cu steaua, un obicei vechi ce se întâlneste la toate popoarele crestine.
Acest obicei vrea sa aminteasca steaua care a vestit nasterea lui Isus si i-a calauzit pe cei trei magi. Cântecele despre stea provin din surse diferite: unele din literatura bizantina ortodoxa, altele din literatura latina medievala a Bisericii Catolice, câteva din literatura de nuanta Calvina si multe din ele, chiar din traditiile locale. Micul cor al stelarilor, care intra în casa în zilele Cracinului, cânta versuri religiose despre nasterea lui Isus: "Steaua sus rasare"; "În orasul Vitleem"; "La nunta ce s-a întâmplat"; "Trei crai de la rasarit".

VICLEIMUL

În unele locuri în noaptea Cracinului putem întâlni si cântarea religiosa cunoscuta sub numele de Vicleimul sau Irozii, la care participa copiii. Aceasta drama religioasa ne înfatiseaza misterul Nasterii Domnului în toate fazele sale.
Personajele dramei sunt Irod si ceata sa de Vicleim, un ofiter si soldati îmbracati în portul ostasilor romani, trei crai sau magi: Melchior, Baltazar si Gaspar, un cioban, un prunc si în unele parti o paiata.
Vicleimul apare la noi pe la sfârsitul secolului al XVIII-lea. Originea lui este apuseana si se leaga de misterul celor trei magi ai evului mediu. Introdus de timpuriu în Germania si Ungaria, a patruns la noi prin sasii din Transilvania. Din prima forma a Vicleimului, prezentarea magilor si dialogul lor, s-au dezvoltat pe rând, prin activitatea micilor carturari, trei tipuri principale, în cele trei mari tinuturi: Muntenia, Moldova si Ardeal.
Alaturi de partea religioasa a Irozilor, s-a dezvoltat mult timp, poate chiar si astazi, partea profana, jocul papusilor. Într-o cutie purtata de doi baieti este înfatisata gradina lui Irod si o parte din piata orasului. Mos Ionica, îngrijitorul curtii si o paiata dau nastere la o serie de scene care satirizeaza întâmplari si obiceiuri prin care sunt ridiculizati hotii, fricosii ori femeile ce se sulemenesc. Vechi de tot, teatrul papusilor a fost o petrecere placuta chiar în palatele Domnitorilor tarii.

CAPRA

Începând cu Ignatul si sfârsind cu zilele Craciunului, prin alte parti începând cu zilele Craciunului, iar prin altele obisnuindu-se numai în ziua de Sfântul Vasile, exista obiceiul ca flacaii sa umble cu turca, capra sau brezaia. Ca si în celelalte jocuri cu masti practicate în timpul sarbatorilor de iarna, si în jocul caprei si-au facut loc, pe lânga mastile clasice (capra, ciobanul, tiganul, butucarul), mastile de draci si mosi care, prin strigate, chiote, miscari caraghioase, maresc nota de umor si veselie, dând uneori o nuanta de grotesc.
Jocul "caprei" (omorârea, bocirea, înmormântarea, învierea) la origine a fost, desigur, un ceremonial grav, un element de cult. În cadrul sarbatorilor agrare jocul a devenit un ritual menit sa aduca rodnicie anului care urmeaza, spor de animale în turmele pastorilor, succesul recoltelor - invocat si evocat de boabele care se aruncau de gazda peste cortegiul "caprei".
Aceasta se pare ca îsi are originea în obiceiurile romanilor si elinilor: fie în jocurile si cântecele desfasurate în jurul altarelor pagâne de preotii sau cântaretii travestiti în dobitoace cu ocazia sarbatorilor date pentru cinstea zeilor, ori în versurile satirice contra generalilor ce repurtau vreun triumf, fie în amintirile vagi despre dansurile cunoscute la greci sub numele unor pasari rapitoare.
Capra joaca dupa fluier, iar la terminare, unul din flacai; apropiindu-se de masa unde sunt membrii familiei, începe sa vorniceasca. Flacaii joaca pe stapâna casei, pe fete si chiar servitoare, daca sunt în casa, si apoi multumind se îndeparteaza

http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Daruri%20de

%20Craciun%202007%20-%20Colinde-Colinde%20de%20Julia%20Maria%20Cristea.htm

Cred că nici o sărbătoare creştină, nu este atât iubită ca şi Crăciunul. Nu numai darurile pregătite în taină şi aşteptate de mic şi de mare. Nu numai miracolul Pomului de Crăciun, care în “Noaptea sfântă” răspândeşte acea atmosferă magică, care te transpune într-o lume feerică, de visare, de pace şi linişte sufletească, de poveste mirifică trăită aevea…deşi a doua zi, magia dispare, asemenea Las Vegasului fără feeria de culori din timpul nopţii…

Eram copil, şi-n apropierea ajunului, zile întregi pândeam, cu urechea pe la uşi, încercând să aflu dacă se pregăteşte ceva, ce se întâmplă, vine sau nu Moş Crăciun, şi dacă vine, cum reuşeşte să aducă aşa, dintr-odată, coşcogea bradul plin cu bomboane învelite în hârtie de mătase şi lanţuri din şiclu (cum se spunea în Ardeal la hârtia lucioasă, colorată), ce atingea cu vârful tavanul. Şi cum nu rămâneau afară urme în zăpada pufoasă?

- Vine cu sania, din cer şi lasă bradul prin coşul casei, ne spunea bunica. Asta era prea de tot, nu era de crezut dar ne temeam de orice erezie, să nu afle bunul Moş şi să-l întoarcem din drum.În ajun, nouă copiilor nu ne mai ardea nici de mâncare, nici de “bulgăritul cu zăpadă” nici de săniuş. Eram în aşteptare şi orele se târau ca lunile, până se înopta. Noroc cu cetele de colindători, care ne scoteau din tensiunea aproape dureroasă.

Întâi veneau copiii, cu fraţii mici, ce post mai mult de figuranţi, ce-şi şteargeau cu mâneca hainei, nasul mult prea curgător. Steaua, modestă, în cinci colţuri, făcută artizanal dintr-un ciur şi stinghii din lemn, totul învelit în hârtie lucioasă şi ormanentat cu poze religioase, lanţuri de “sclipici”, după talentul şi priceperea “meşterului”, înfiptă într-un par, era săltată în ritmul muzici. Colinda erau mereu aceeaşi: “steaua sus răsare / ca o taină mare, / steaua străluceşte / şi lumii vesteşte / şi lumii vesteşte, /că astăzi curata,/ prea nevinovata / fecioara Maria, / naşte pe Mesia/…şi drama religioasă în versuri populare continua până la ultima strofă, căci niciodată părinţii nu i-au lăsat să stea afară în gerul cumplit, ci îi primea în casă, la căldură focului de lemne şi în aroma îmbietoare a cozonacilor. După ce-şi luau răsplata cântecului şi urărilor - covrigi pe care-i puneau pe un băţ, şi nuci, şi mere, şi

bani (ce-i ascundeau într-o traistă vărgată din cânepă, purtată de cel mai mare dintre ei), plecau grăbiţi, să apuce să colinde pe la cât mai multe case.

Veneau apoi ţăranii din Veza, Sâncel, Spătac, Ciufud, Pănade, Jidvei, Mânărade, Micăsasa, Tiur, Bucerdea şi care or mai fi fost, sate aflate în apropierea Blajului. Corul lor era mai altfel, şi colindele parcă mai puţin religioase, nu pricepeam cum în toiul iernii se vorbea de "florile dalbe, flori de măr". Dar îmi plăceau costumele lor identice, cioarecii (pantalonii) din stofă de lână bătută la piuă, şi cămăşoaia albă, cusută în cruciuliţe la gât şi mâneci, şi brăcinarul din piele cu care erau încinşi şi mirosul de oaie udă ce ieşea din bunzile (cojoacele) lor şi din căciulile pe care le ţineau cu sfioşenie în mână.

Urmau la rând studenţii, blăjenii plecaţi la facultăţile din Cluj sau Timişoara, care întotdeauna se întorceau să petreacă în familie, cea mai frumoasă sărbătoare.

Ca în încheiere să vină teologii ce urmau seminarul în "Mica Romă", pentru a deveni preoţi. Corul şi colindele lor erau aceleaşi în fiecare an, dar atât de frumoase. Mă impresionau atât de mult încât, le-am învăţat pe dinafară şi, niciodată mai târziu, colinde ca la Blaj, în acei ani ai copilăriei, nu am mai ascultat. Poate ceva similar ca notă emoţională, la St. Petersburg, cântate de un fantastic cor bărtbătesc de başi profunzi.

Mi le amintesc şi acum: Ce-aţi văzut păstori; O ce veste minunată; La nunta ce s-a întâmplat în Cana Galilei; Trei păstori se întâlniră…

Dar, cea mai aşteptată era Ghiuroaie, o ţigancă bătrână, bătrână, neagră, uscată şi boţită, care, indiferent când venea, avea "prioritate"şi ceilalţi aşteptau să-şi termine "repertoriul", de fapt un singur cântec, cu unele cuvinte ininteligibile şi cu "aromă" puternică de palincă. Au trecut nenumărate decenii, dar nu l-am uitat, cel puţin parţial: "Este-o ceţă şi-o verdeţă, / Bună sera lu Crăciun / Dar nu-i ceţă, nici verdeţă / Bună sera lu Crăciun / Că-i un mândru curcubeu, / Bună sera lu Crăciun / Cu turma lui Dumnăzău, / Bună sera lu Crăciun. / Dar turma cine-o păzeşte? / Bună sera lu Crăciun / O păzeşte Sfântul soare / Bună sera lu Crăciun / Cu soru-sa cea mai mare / Bună sera lu Crăciun / Cu soru-sa mândra lună / Bună sera lu Crăciun …

După ce treceau pe rând toţi aceştia, auzeam clopoţelul care vestea venirea lui Moş Crăciun. De fapt numai bradul. Atunci, dădeam buluc în salonul, aflată în penultima porţiune a casei vagon, şi găseam pomul enorm, împodobit şi luminat feeric, iar sub el, maldăre de pachete. Niciodată nu ne-a trecut prin gând că în timpul concertelor colindătorilor, o "întreagă armată" – familiile ţăranilor, era mobilizată să aducă, monteze şi ornamenteze în timp record bradul, apoi să vină la colindat, aşa încât totul să fie credibil, nimeni nu lipsea din cei ai casei şi deodată bradul împodobit apărea ca din cer…

Bunul Moş Crăciun. Ce vremuri fericite… Ce vise împlinite…Şi ce păcat că Moş Crăciun nu există cu adevărat, să ne împlinească doar o singură dorinţă. Cea mai irealizabilă, dar mai arzătoare…

Tradiţia colindei

În cartea sa "Universul mitic al românilor", V. Kernabach arată că denumirea de **colindă** derivă din cuvântul latin **Calendae** (Ianuariae), de unde s-a răspândit sub forme asemănătoare: la francezi – **chalendes;** la albanezi – **kolendre;** la slavii orientali - **koleadka.** În mitologia slavă - **Koleada**, „divinitate folclorică agrară" a devenit simbolul comun al colindelor de Crăciun şi de Anul Nou.

Un manuscris din sec. XIII, inclus într-o amplă lucrare a lui Charles du Fresne Du Cangea, apărută în 1678, descrie mai amplu sărbătoarea romană **Saturnalia,** care

avea loc la Roma între 17 şi 23 decembrie. Aşa cum se relatează, în zorii zilei, doi copii, mergeau din casă în casă, cu ramuri de măslin şi sare, făcând urarea: *„Gaudium et laetitia sit in hac domo; tot filii, tot porcelli, tot agni”(*bucurie şi veselie să fie în casa asta, câţi copii, atâţia purcei, atâţia miei*)*

Se regăseşte aici „tiparul” clasic al colindelor de Moş Ajun, din Oltenia: „Atâţia miei / atâţia purcei / atâţia boi / atâtea oi / atâtea vaci / atâtea turmaci / atâtea bighioliţe / atâtea cârlăniţe”.(P.Caraman)

Simion Mangiuca. in studiul intitulat: “Colinda, originea şi însemnatatea ei astronomică şi calendaristică”, consideră că: “Originea colindei romane nu poate fi altceva decât un cult de soare… Colinda este un zeu de soare care umbla jur-imprejur prin zodiac şi în a cărui onoare se colindeaza in solstiţiul de iarna, în 25 decembrie, deoarece păgânii au serbat atunci dies natalis solis invieti”. În sprijinul acestei afirmaţii vine textul colindului: “Că vă vin colindători / Florile dalbe / Noaptea pe la cântători / Şi v-aduc pe Dumnezeu / Florile dalbe / Să vă mântuie de rău / Florile dalbe / Un Dumnezeu nou născut / Cu flori de crin învăscut / Dumnezeu adevărat, / Florile dalbe / **soare-n raze luminat** (V.Alexandri – culegere).

Deci, aşa cum s-a întâmplat ulterior cu toate tradiţiile – păgâne, datorită creştinismul, s-a făcut “un implant” al noii religii pe vechile tipare, în acest caz, colindele împărţindu-se în **laice** şi **religioase.**

Prof. Univ. Ivan Evseev, afirmă la rândul său: “colindatul este un ritual străvechi, cu funcţionalitatea magico-simbolică foarte complexă: augurală, apotropaică, de stimulare a fertilităţii solului şi fecundităţii oamenilor, de iniţiere a tinerilor, o manifestare artistică sincretică, o îmbinare a textului cântat cu recitative, muzică instrumentală, gestică etc. cu caracter propriu fiecărei zone folclorice în parte”.

R.Vulcănescu emite premiza asemănării colindului românesc cu “Daharma indiană”(legea nescrisă indiană), care se recita public, sau chiar cu imnurile vedice. Tot domnia sa a concluzionat că ”în colindele străvechi daco-romane, elementele creştine s-au introdus în ultimele trei secole ale erei noastre”, citând ca exemplificare “cuvinte cu substrat de colind” precum:”C-aşa-i legea din bătrâni,/ din bătrâni din oameni buni,/ Să se dea la sânt Crăciun,/ un colac şi-n vânat bun…

Textele – majoritatea cu caracter laic, inspirate din legende şi mituri, confirmă premiza existenţei acestui ritual tradiţional, încă dinnaintea creştinismului.

Colindele, gen spectacol ritual, în care se îmbină sincretic, muzica, recitativele, versurile cu dansul, cum sunt **Turca, Cerbuţul, Bouriţa**, **Capra**, **Pluguşorul**, **Ursul, Vasilca** practicate în zilele premergătoare Crăciunului, de Anul Nou sau de Bobotează, sunt ceremoniale de factură păgână, laică.

S-au scurs râuri de cerneală, analizându-se acest aspect, cu argumente pro şi contra, cu clasificări, cea mai clar conturată, pe înţelesul tuturor, fiind explicaţia dată de Prof. Univ. Ion Ghinoiu:

“Colindatul, este scenariul morţii şi renaşterii divinităţii adorate împreună cu timpul anual sau sezonal ce-l reprezintă, compus din texte ceremoniale (colinde, formule magice, dansuri, scenete, gesturi, recuzită rituală şi sacrificii, interpretat din casă în casă, pe uliţele sau în anumite locuri din vatra şi moşia satului, de o ceată sacră. În **calendarul** popular, fenomenul Colindat, apare sub diferite denumiri zonale în perioadele **solstiţiului de iarnă** (Bocetul Andreiului, Boura, Cerbul, Colindatul Feciorilor, Colindatul copiilor, Chiralleisa, Iordănitul, Îngropatul lui Moş Vasile, Pluguşorul, Semănatul, Steaua, Sorcova, Turca, Ursul, Vasilca), **echinocţiului de primăvară (**Blojul, Colindatul cu Joimărica, Colindatul cu Toaca, Cucii, Junii Braşoveni, Lăzăriţa, Sulu), **solstiţiul de vară** (Boul Înstruţat, Căluşul, Dansul Drăgaicei) şi

echinocţiul de toamnă (Cântecele de Sântămărie sau de pelerinaj, Focul lui Sâmedru). De la formele preistorice ale ceremonialului sacru, în care substitutele Zeiţei Mamă neolitice şi Zeului tată indo-european, în ipostazele lor fitomorfe, zoomorfe sau antropomorfe, mureau şi renăşteau (…) s-a ajuns la colindatul de astăzi, care aduce credincioşilor numai vestea Naşterii Fiului lui Dumnezeu la solstiţiu de iarnă, întrucât părinţii bisericii, au fixat moartea, înhumarea, Învierea şi Înălţarea Domnului la echinocţiul de primăvară.**Colindatul este cea mai răspândită şi mai complexă tradiţie a românilor**".

Mi-am permis să citez un paragraf atât de întins, deoarece consider că este deosebit de interesant de cunoscut rădăcinile acestei tradiţii, a unei "complexe religii folclorice româneşti, sacră prin apărarea datinilor şi profană prin absenţa dogmelor rigide, înlocuite cu simple interdicţii tabuale".(V. Kernabach).

Cercetările specialiştilor, au arătat interferanţa elementului profan – ţinând de datinile ancestrale şi elementul religios – sărbătoarea Naşterii Mântuitorului, mai mult chiar, unele texte din Psaltirea în versuri a lui Dosoftei, începând din sec. XVII au fost cântate ca şi colinde.

Monica Brătulescu afirmă că ar exista 74 de tipuri de colindă răspândite pe ambele versante ale Carpaţilor.

Am atins doar tangenţial acest subiect atât de vast, de interesant, al colindelor româneşti. S-au scris zeci de cărţi şi tratate, e greu să faci un «summum» al tuturor, în câteva rânduri.

Prin analogie cu acestea, vreau să arăt câteva similitudini în alte ţări europene.

Vechea tradiţie din **Bulgaria** a colindătorilor bătrâni, trecuţi cu mult de vârsta maturităţii, este pe cale de dispariţie. Acum copiii şi tinerii necăsătoriţi, umblă în ajunul Crăciunului din casă în casă, cântând "**Koledari"** şi urând gazdelor sănătate, bogăţie şi mulţumire. Ca răsplată ei primesc bani, mici cadouri şi un "**kravai**", aceasta fiind o pâine mică, rotundă, cu o gaură la mijloc, făcută special pentru a putea fi pusă pe un băţ.(identic ca şi covrigii oferiţi la români).

În **Polonia** şi ţările din fosta **Bielorusie**, cântecele de Crăciun poartă denumirea de "**Kolędowanie"**şi ritualul colindatului din casă în casă, este asemănător.

În **Ungaria**, în prima zi de Crăciun, tinerii, costumaţi în păstori, Maria, Josef şi Magii, merg din casă în casă, reconstituind mici scene din "drama" de la **Bethléem** – tradiţie asemănătoare cu cea a **Vicleimulu**i românesc, sau **Irozilor**. Evident, sunt răsplătiţi cu mâncare, băutură şi bani. Sunt doar câteva exemple.

Ceea ce mi se pare elocvent, este felul în care colinda, "izvorăşte" din sufletul colectiv, ca o reacţie, un mod de a răspunde prin cântec în anumite împrejurări, specific poporului nostru.

"Prin părţile Bucovinei, exista o veche credinţă, prin care oamenii îşi cam uitaseră de Dumnezeu. Acesta însă le-a dăruit colindele, ca, în fiecare an la Naşterea Mântuitorului, să-şi amintească de Dumnezeu şi astfel să nu mai păcătuiască. Tot aici se spune că atunci când nu vor mai exista colindele pe pământ, dracii şi diavolii vor ieşi din bârloguri şi lumea va încăpea pe mâna lor". (N.Voronca)

Colinda reprezintă culmile, intensele trăiri ale sufletului românesc, felul cum vibrează şi se exprimă prin cântec şi versuri, toate laolaltă constituie un panoptic spiritual al creativităţii unui popor, un numitor comun de "ardere lăuntrică" şi simţire, ele fiind anonime, ieşite direct din suflet, prin trăirea intensă ca dragostea, şi nu "travaliul" specialiştilor, căutători să respecte legile armoniei, melodiei, contrapunctului etc.

Ele sunt oglinda sufletului românesc, atât de plin de nuanţe ca şi infinitele culori ale anotimpurilor, de prospeţime şi bogăţie, fertil, creator, aşa ca şi pământul pe care-l iubeşte cu pasiune.

Nu dintr-un exces de patriotism – întâlnit mai ales la aceia care plecând, au nostalgia cumplită a locului de care aparţin, a propriei identităţi, pot să afirm că asemenea colinde ca la noi, nu vei găsi nicăieri. Poate prin faptul că sufletul nostru a fost modelat în focul trăirii intense din Noaptea Sfântă, a amintirilor de neşters, iar pe tărâmuri străine, acestea dor

Julia Maria Cristea
din volumul Sărbători, tradiţii, ritualuri, mituri

http://www.crestinortodox.ro/diverse/colindele-viata-spiritualitatea-credinciosilor-romani-69361.html

Colindele in viata si spiritualitatea credinciosilor romani

Sarbatorile crestine ale Nasterii Domnului, Anului Nou si Bobotezei au in viata credinciosilor o semnificatie aparte. Ele trezesc rezonante afective de inalta sensibilitate si de puternica intensitate, creand o atmosfera de bucurie si un farmec cu totul specifice in trairea religioasa. La aceasta contribuie in cea mai mare masura traditia veche si scumpa a colindelor, care infatiseaza evenimentul de extraordinara importanta al venirii in lume a Fiului lui Dumnezeu intrupat, intr-un nimb de deosebita frumusete si duiosie.

Ca parte integranta a folclorului religios, colindele prezinta o valoare nepretuita prin originea si mai ales prin vechimea lor. Ele reprezinta cantecul nostru stramosesc si una din cele mai vechi forme de manifestare a folclorului religios romanesc. Oricare ar fi parerea specialistilor in aceasta privinta, un lucru este sigur si anume ca ele sunt foarte vechi, formandu-se odata cu poporul roman si cu raspandirea crestinismului pe meleagurile noastre. Prezenta in colindele si plugusoarele noastre a numelui lui "Badica Traian" ne aminteste de timpul formarii poporului roman si de stramosii neamului nostru. Dupa parerea unora, cele mai vechi colinde ar fi acelea care au refrenul "Lerui Doamne" sau "Alilerui Doamne", care ar fi forma arhaica, pe cat se pare, a cuvantului bisericesc "Aliluia".

Colindele, "aceste minunate creatii populare", s-au pastrat din generatie in generatie si au rasunat in fiecare an, fara intrerupere, in casele crestinilor, in noaptea sfanta a Nasterii Domnului, sub luceafarul de argint al pacii, in seara de Anul Nou si la alte sarbatori, indatinandu-se, raspandindu-se si fiind nelipsite din manifestarile religioase ale credinciosilor nostri.

Sub raportul maiestriei artistice a versului si a melodiei, colindele ocupa un loc de seama in creatia poporului nostru. Ele formeaza un tot unitar cu doinele, baladele populare si cantecele de vitejie, cu basmele, ghicitorile, proverbele si zicatorile. Venind din lumea obstilor satesti, colindele pastreaza, fara indoiala, unele din ele mai vechi realizari poetice romanesti. Ele exprima, sub forma poeziei populare florile alese ale simtamintelor noastre crestinesti in fata tainei celei din veac ascunse, precum si binefacerile ce s-au revarsat asupra omenirii prin intruparea Fiului lui Dumnezeu.

Putine popoare din lume au insotit minunea venirii Fiului lui Dumnezeu cu o imbratisare asa de calda si de duioasa si au exprimat-o asa de bogat in forme artistice, cum a facut-o poporul roman. In colinde, simplitatea, usurinta si cursivitatea versului popular, exprima o mare bogatie de idei, intr-o forma plina de frumuseti artistice, in care figurile de stil abunda, comparatiile se intrec una pe alta, iar epitetele si mai ales diminutivele nu lipsesc aproape din nici un vers. Este, de altfel, tot ceea ce da gingasie, frumusete, farmec si duiosie colindelor.

In vremea noastra colindele se situeaza, prin valoarea lor literara si muzicala, in constelatia artistica europeana.

Dar, colindele romanesti sunt pastrate, gustate si apreciate pentru valoarea lor teologica. Ele sunt inmiresmate de parfumul cel mai ales al evlaviei noastre crestinesti si stramosesti, sunt o transpunere in forma populara cantata a credintei noastre ortodoxe. Ele sunt inspirate din Sfanta Scriptura si din Sfanta Traditie, din slujbele divine si din iconografie. In ele respira puternic duhul crestin si se pastreaza ceva din fragezimea crestinismului primar. In versurile

lor duioase si pline de credinta se descifreaza sensurile adanci ale unei trairi religioase autentice, bazate pe marturia de nezdruncinat a dreptei credinte.

Ele prezinta ascultatorilor dogma ortodoxa invesmantata in straiul idilic si naiv al versului popular al colindei. Nici una din invataturile de baza ale credintei crestine nu este uitata sau nefolosita in colindele noastre romanesti. In ele se rasfrange invatatura crestina despre pacatul stramosesc, intruparea si nasterea Mantuitorului, rascumpararea oamenilor prin moarte si Invierea Sa, supracinstirea Maicii Domnului, cinstirea Sfintilor, Sfintele Taine, invatatura despre rai si iad si judecata viitoare.

Majoritatea colindelor au in centrul lor persoana Mantuitorului nostru Iisus Hristos, descriind mai ales intruparea si nasterea Lui cea mai presus de minte, pe care o exprima in mod simplu, fara speculatii teologice subtile, ci cu sentimentul trairii unui mare adevar de credinta. Fiul lui Dumnezeu s-a nascut:

"Din Fecioara Maria
Din neamul lui Avraam,
Din saminta lui David,
Din Duhul Sfint zamislit"

caci :
"Dumnezeu fiind din fire,
Ai luat chip de omenire
Si te-ai dat spre rastignire,
Pentru a noastra mantuire".

Iata cum este redata, de exemplu, invatatura despre judecata universala in colindul urmator:
"Tu, Fiule, nu mai plange,
Ca eu tie ti-oi aduce
Un scaun de judecata,
Ca sa judeci lumea toata.

Sa dai dreptii la dreptate
Si strambii la strambatate,
Sa iei ceru-n stapanire,
Pamantul in mostenire".

Maica Domnului, care ocupa un loc central in evlavia si in cultul ortodox, este prezenta la tot pasul in colindele romanesti, alaturi de Fiul sau iubit, Mantuitorul Hristos. Credinciosii o numesc pe Maica Domnului "Curata", "Preanevinovata", "Fecioara Maria", "Lumina preasfinta", "Precista blagoslovita":

"Ca astazi curata,
Prea nevinovata,
Fecioara Maria
Naste pe Mesia".

Colindele noastre religioase infatiseaza pe Maica Domnului ca mijlocitoare pentru credniciosi si rugatoare pentru neamul omenes in versuri de o rara frumusete si de o putere intuitiva vrednica de admirat.

Dar toate invataturile de credinta exprimate in colinde sunt in legatura cu aceea de mantuire, foarte frecventa si ea in aceste creatii, accentul punandu-se pe frumusetea cadrului spectacular al Nasterii si pe bucuriile luminoase ca soarele, pe care aceasta nastere le picura in sufletele crestinilor. La evenimentul Nasterii sunt de fata toate planurile creatiei si ale firii: cerul reprezentat prin ingeri, lumea cuvantatoare a pamantenilor, infatisata prin pastori si lumea necuvantatoare, infatisata prin plante si animale de tot felul. Tatal insusi coboara din ceruri sa binecuvinteze lumea. Totul se petrece ca intr-o slujba cereasca asemanatoare Sfintei Liturghii, pe care credinciosii o asculta in fiecare Duminica:

"De-auzi gazda ori n-auzi
Toaca-n cer si slujba-n rai,
Toaca-n cer cum o batea,
Slujba-n rai cum o facea,
Dumnezeu cum cuvanta,
Maica Sfanta se ruga.

Si sa stai sa tot privesti

Cum facea slujbe ceresti
Ingerii tinand stalpari
Cantau sfintele cantari".

Colindele au avut si marele rol de a pastra si apara credinta ortodoxa atunci cand prozelitismul eterodox incerca sa rupa unitatea de credinta a ortodocsilor, pentru a dezmembra, in acelasi timp si unitatea lor nationala. Pastrand si marturisind aceleasi adevaruri de credinta, colindele s-au numarat printre mijloacele populare cele mai eficace de aparare a ortodoxiei, dovedind unitatea sufleteasca a credinciosilor nostri ortodocsi de pe tot intinsul patrie. Documente vrednice de incredere marturisesc ca romanii transilvaneni preferau sa cante de Craciun colindele invatate din strabuni, in locul cantecelor care li se impuneau de cei straini de legea lor.

In acelasi timp, colindele scot in evidenta legatura stransa a stramosilor cu Ortodoxia si, in special cu Patriarhia ecumenica facand ca in versurile lor sa rasune numele orasului Constantinopol:

"La poarta la Taringrad,
S-a nascut mare-mparat".

Colindele noastre romanesti sunt deosebit de valoroase pentru bogatele idei morale si sociale pe care le exprima. Pe langa mesajul ceresc al mantuirii, colindele au format si o scoala de imbarbatare, de nadejde si de virtuti morale in viata credinciosilor, exprimand dragostea de oameni, facerea de bine, smerenia, ascultarea si bunatatea, cinstea, dragostea de tara, eroismul, bucuria sarbatorilor, dorinta de prosperitate, belsug si pace, ca idealuri nepieritoare si caracteristici esentiale ale sufletului poporului nostru. In ele eticul s-a imbinat in chipul cel mai armonios si mai fericit cu esteticul.

Actualizand in fiecare an amintirea Nasterii Mantuitorului nostru Iisus Hristos, colindatorii duc cu ei la casele credinciosilor voia buna, cinstea si dragostea, asa cum se vede din aceste urari:

"Troscotel de p-anga drum,
Voie buna cui ma-nchin!
Troscotel de p-anga cale,
Cinste si dragoste-n fata Dumitale!"

Colindele reflecta bunatatea proverbiala a romanului, credinciosii avand pilda de bunatate pe Mantuitorul Iisus Hristos, care in colinde apare ca un Domn "prea bun":

"Sus in curtea lui Craciun,
S-a nascut un domn prea bun".

Luand ca pilda aceasta bunatate a Domnului si Mantuitorului Hristos, colindele indeamna pe credinciosi ca si ei sa fie buni mereu, dar mai ales acum, cand s-a nascut "Pastorul cel bun":

"Acuma pe la Craciun,
Tot omul sa fie bun".

Bunatatea aceasta a romanului, cunoscuta pretutindeni sub numele de ospitalitate, este rasplatita de urarile de la sfarsitul colindelor:

"Busuioc verde pe masa,
Ramai gazda sanatoasa.
La multi ani cu sanatate
Domnul sa va dea de toate!"

Alaturi de bunatatile care izvorasc din iubirea de Dumnezeu si de aproapele, colindele reflecta o calitate si o virtute tot asa de specific pentru credinciosii nostri si anume cinstea. Pentru poporul roman cinstea este tot asa de valoroasa si de scumpa ca si dreptatea si libertatea, iar colindele au fost un indemn permanent la pastrarea ei.

Colindele preamaresc virtutea cumpatarii, si strans legat de ea, postul din care, de altfel, izvoraste, laudand pe cei ce postesc:

"Ferice de cei postelnici,
Care-mi postesc posturile
Si-mi ajuna ajunurile".

Cadrul virtutilor infatisate de colinde se intregeste si cu aceea a darniciei, adica a intr-ajutorarii aproapelui, a celui lipsit de ajutor, atunci cand el este in suferinta si in necaz. Ea este reflectata astfel intr-un colind in care "Domnul bun, cest, Domn bun si Om bun":

"Cati flamanzi imi trec
Pe toti ii satura.
Cati setosi imi trec
Pe toti ii adapa.

Cati goli ii venea
Toti ii imbraca.
Cati desculti venea,
Pe toti ii incalta".

De asemenea, virtutea barbatiei, de care este legata rabdarea, este oglindita in colindele noastre romanesti.

In opozitie cu lauda virtutilor, colindele condamna pacatele si patimile omenesti sau viciile, pentru urmarile lor nefaste. Astfel, minciuna este infierata in colinde, indemnand pe cei care o practica sa se lepede de ea. Patima inselatoriei, opusa cinstei si corectitudinii, este biciuita in colindele cu caracter social, ca si patima betiei, ca izvor al altor patimi si pacate.

Dintre ideile sociale cea mai des intalnita in colinde este aceea de pace, poporul roman fiind un popor iubitor de pace. Aceasta se potriveste cu firea lui buna si blajina, cu dragostea si cu generozitatea sa. Poporul nostru, care a cunoscut ororile razboiului, si-a dorit siesi si la toata lumea pacea, ca pe bunul cel mai scump si mai indispensabil vietii sale, ca aceea care conditioneaza bunastarea materiala si spirituala a oamenilor. In colinde, taina intruparii Fiului lui Dumnezeu este slavita pentru ca ea a adus lumii impacarea cu Dumnezeu, pentru ca Pruncul nascut in pestera este "Domn al pacii" si fiindca nasterea Lui a fost salutata cu imnul ceresc al slavei lui Dumnezeu si al pacii oamenilor. Aceasta pace se instaureaza odata cu venirea in lume a Mantuitorului Hristos, a carui imparatie este o imparatie a pacii. Iata cat de frumos reda aceasta idee un colind de vanatoare:

"Ho, ho-ho! Nu va-narmati!
Ca pe cer azi s-a ivit
Un luceafar stralucit.

Ca astazi Fiul cel Sfant
Pace-aduce pe pamant
Sange azi sa nu mai curga,
Lacrimi azi sa nu se scurga.

Vanatorii ca-mi cadeau
In genunchi si se rugau,
Din sageti cruce faceau".

Pacea adusa de Mantuitorul este o pace vesnica si universala:
"Intru cei de sus marire
Si pe pamant paciuire,
La toti oamenii sa fie
De acum pana-n vecie".

"Marire intru cei de sus,
Si pace pan-la Apus".

Munca se reflecta si ea din plin in colindele noastre romanesti. Versurile lor amintesc de toate categoriile de varsta si de ocupatii cintind insusiriile care trebuie sa impodobeasca sufletul unui crestin: destoinicia in munca, harnicia, indemanarea si curatenia. Munca pamantului, grija pentru unelte si animale, cresterea vitelor, pescuitul, albinaritul, moraritul si, mai ales, vanatoarea, sunt descrise maiestrit in colinde. Prin acestea ele scot in evidenta doua din caracteristicile esentiale ale neamului nostru: munca si harnicia.

Alaturi de pace si de munca, din colinde desprindem ideea de dreptate. Colindele infiereaza pe cei care o calca in picioare pagubind pe semenii lor prin furt, inselaciune sau in alt chip. Prin colinde, poporul pretuind la justa ei valoare functia sociala a dreptatii, a luptat continuu impotriva abuzurilor si nedreptatii.

Colindele noastre romanesti sunt valoroase si pentru ideile patriotice pe care le exprima. Originea, viata, graiul si obiceiurile poporului roman, dragostea pentru tara si jertfirea pentru ea, frumusetile patriei, vitejia si eroismul poporului raman doar cateva din aceste idei care se oglindesc in colinde. Astfel, in unul din ele, tara noastra este numita "mosie dumnezeiasca" si "asezare stramoseasca". Prin intruparea si nasterea, Mantuitorului, Dumnezeu coboara in lume ca sa o binecuvinteze. Printre altele, El binecuvinteaza si tara noastra. Iata cum descrie aceasta scena un colind de prin partile Albei:

"Dumnezeu s-a desteptat
Mana stinga-a scuturat,
Trei inele i-au picat.

Randuneaua le-a luat
Si le-a dus in departare,
Sa le-aseze pe hotare
Unu-n tara Nilului
Altu-intr-a Iordanului
Unu-n Tara Romaneasca,
Asezare stramoseasca".

Pe aceasta mosie se preumbla Dumnezeu cu Sfantul Petru, iar Maica Domnului, urmarita de mana ucigatoare a lui Irod, gaseste scapare si adapost, impreuna cu Fiul sau in muntii romanesti in casa unui roman care ii primeste la caldura vetrei lui.

Frumusetile Carpatilor nostri cu bogata lor fauna si flora, sunt prinse cu maiestrie in tezaurul colindelor. Caprioarele, cerbii si iepurasii sunt doar cateva din vietuitoarele lor, iar "Cetinita cetioara" si "Coroana de trandafiri" sunt buchete din resursele naturale ale patriei. Copiii care colinda traiesc o lume de basm:

"In poiana muntelui,
Iese cerbul Domnului".

sau:
"Sus in varful muntelui
Pe la crucea bradului,
Pe o scara de argint
Se coboara Domnul Sfant".

Colindele infatiseaza si pilde de patriotism si eroism din trecutul nostru istoric, preamarind, de exemplu, figura legendara a voievodului Moldovei, Stefan cel Mare, in colindul "La poarta lui Stefan Voda":
"Atunci Stefan Domn cel Sfant
Despre ruga auzind,
El pe data a plecat
Si cu toti s-au inchinat".

Ele amintesc de lupta poporului pentru independenta nationala si pentru apararea pamantului stramosesc si jertfirea pentru patrie:
"Cand cu turcii ne-am batut,
Bulzul marii ne-o-imbulzit,
Multi voinici s-or prapadit".

Ele scot in evidenta vitejia poporului roman care, lasand totul acasa, pornea la razboi pentru a apara tot ce avea mai scump si pentru a alunga si a invinge pe dusmani:

"Vifor la razboi pornea,
Pe dusmani mi-i prapadea
De-o mers vestea-n tara noua,
Cum va colindaram voua".

Din istoria contemporana a neamului, colindele mai noi amintesc lupta pentru reintregire, asa cum vedem din cantecul soldatului care isi cara pe mormant:

"Busuioc, margaritar,
C-a murit pentru Ardeal.
Pe plaiul muntilor,

In desimea brazilor,
In mijlocul florilor
Aparand un tricolor".

In felul acesta, colindele au avut si un rol de manifestare si de intarire a unitatii si solidaritatii dintre toti fiii neamului nostru, de pe ambele versante ale Carpatilor. Ele dovedeau continuitatea populatei romanesti pe meleagurile patriei noastre si unitatea de neam si limba intre Moldova si Banat, intre Transilvania si Dobrogea, intre Tara Romaneasca si Maramures. Pentru romanii transilvaneni, colindele trezeau rezonante deosebite, vestindu-le unitatea lor cu moldovenii si muntenii. Fie ca s-au cantat la Suceava sau la Caransebes, la Oradea sau Dorohoi, la Sibiu sau la Iasi, la Brasov, Bucuresti, sau Constanta, in satele de munte sau in campie, cu toata gama varietatii cuvintelor sau melodiilor, ele au vestit aceeasi bucurie si au chemat pe toti credinciosii romani sa-l preamareasca pe Dumnezeu in acelasi grai.

Colindele au si marele rol de a uni generatiile intre ele si de a intari sentimentul comuniunii cu stramosii nostri. De aceea, asa cum frumos arata P.F. Parinte Patriarh Teoctist, "aceste colinde, creatii de gen, sunt socotite drept marturii fara asemanare, marturii nepretuite pentru adeverirea existentei noastre ortodoxe si pentru continuitatea noastra neintrerupta pe firul traditiei, pe aceasta vatra de dezvoltare a poporului roman. Aceste creatii sunt si raman, impreuna cu fondul spiritual romanesc, in galeria comorilor de credinta si de viata pe care Biserica noastra le asaza la loc de cinste. Ele sunt si raman margaritare izvoditoare de cultura cu care s-ar mandri orice popor. Ele sunt bunuri bisericesti si modalitati eficiente de activitate pastorala, prin care preotul intretine dragostea de Biserice, dezvolta interesul pentru invatatura de credinta si promoveaza cintarea bisericeasca pe care credinciosii o iubesc si astazi foarte mult".

Pentru toate acestea, colindele, aceste nestemate ale folclorului romanesc, sunt pastrate cu sfintenie, ca niste adevarate rituri ale unui cult mostenit de la stramosi, purtand suflet din sufletul strabunilor si seva din glia noastra stramoseasca.

Pentru noi, slujitorii de azi si de maine ai Bisericii noastre stramosesti, ele vin din pridvorul vechilor biserici romanesti, impartasind un aer arhaic de cronica si cazanie. Ele pastreaza nealterat duhul autentic crestin pe care il exprima in uluitoare frumuseti de stil si limba romaneasca. Lucrate parca in filigran, colindele vadesc arta unui mare sculptor de cuvant, care s-a identificat, trup si suflet, cu creatia sa, punand in opera sa amprenta vesniciei si atmosfera sfanta a sarbatorilor.

Prin frumusetea lor stilistica, prin farmecul arhaic, prin simplitatea exprimarii, prin duhovniceasca legatura a omului cu Dumnezeu, colindele raman icoane vechi in altarul spiritual al fiilor Bisericii noastre Ortodoxe Romane, la care ne inchinam si ingenuncherii si noi cu evlavie, legandu-ne astfel cu duhul crestin ortodox, cu credinta stramosilor, cu credinta primelor veacuri crestine.

Transparenta de cristal a constructiei lor melodice ca si atmosfera lor de o calda si rara duiosie, ne poarta nostalgic pasii pe aripile amintirilor copilariei noastre, la anii fericiti ai sufletelor neprihanite, ai inimilor calde si pline de bucurie, cand in ciuda nametilor de zapada, plecam in cete pe la casele crestinilor, cu vestea cea buna a Nasterii, cu urarile de pace si belsug pentru noul an care se apropia.

In noaptea sfanta si plina de taina a Craciunului, acest "praznic luminos", in fata acestor podoabe minunate ale sufletului romanesc, care ne aduc mesajul maririi lui Dumnezeu, al pacii si infratirii intre oameni, portile inimilor noastre se deschid mai larg pentru a canta, dupa datina strabuna, "colindul sfant si bun" si pentru a primi bunele vestiri ale colindelor si urarile lor, impreuna cu Mantuitorul Hristos care vine, odata cu solia lor:

"Sa se nasca si sa creasca,
Sa ne mantuiasca."

Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula

http://spiritromanesc.go.ro/Sabina%20Ispas.html

O TAINA INCIFRATA INTR UN TEXT DE COLIND SAU O RECONSODERARE PE TEMEIURI AUTENTICE A VIZIUNII

ETNOLOGICE ASUPRA COLINDEI ROMANESTI

SABINA ISPAS

Este un act temerar acela prin care specialistul se abate de la regula ultimilor zeci de ani, căutând noi direcţii de interpretare şi noi valenţe ale fenomenelor folclorice, repunând în discuţie aspecte teoretice acceptate aproape unanim de specialişti şi folosite, adesea, drept bază de referinţă în multe analize.

Materialul pe care îl prezentăm face parte dintr-un grupaj de studii realizate dintr-o altă perspectivă decât cea familiară folcloristicii româneşti din ultimele decenii. Vom renunţa la căutarea acelor mult discutate şi comentate „rădăcini”, sisteme arhaice, care, la noi, cel mai frecvent, premerg perioada de formare a limbii şi poporului român şi care au fost urmărite de specialişti în materializările lor în diferite epoci, mai apropiate sau mai îndepărtate de timpul contemporan; vom căuta să relevăm semnificaţiile pe care le au motivele, elementele componente ale acestora, eroii şi acţiunile lor în textele de colind propriu-zis, din perspectiva simbolicii şi semnificaţiilor creştine, aşa cum se desprind ele din cercetarea textelor patristice şi dogmatice.

Într-una dintre lucrările sale P. Zumthor afirma cu convingere: „Poezia medievală ţine de un univers care ne-a devenit străin”.[1] Considerăm că textele din repertoriul cetelor de feciori care merg cu colindatul cu prilejul sărbătorii Crăciunului îşi au originea într-o asemenea poezie medievală românească şi credem că ele ar trebui analizate şi dintr-o asemenea perspectivă. Acelaşi autor observă atunci când „cineva din secolul nostru se înfruntă cu o operă din secolul al XII-lea, durata despărţirii denaturează, până la suprimare, relaţia care se stabileşte de obicei între autor şi cititor cu ajutorul textului: abia de se mai poate vorbi de relaţie [...] - spune autorul - suntem siliţi să proiectăm asupra textului istoria şi cultura noastră cu scopul de a ni-l apropia într-un fel oarecare”. Dar „cel puţin această proiectare să evite primejdia analogiilor simplificatoare şi a justificărilor mitice”.[2] Observaţiile pe care le face P. Zumthor privind situaţia textelor epopeilor medievale ni se par cu atât mai caracteristice pentru textele colindelor noastre de ceată; în calitate de texte rituale ele se situează într-un context particular, care le conferă un statut aparte faţă de alte specii versificate cântate. Alături de epica versificată cântată - eposul eroic şi balada - colindatul acesta ne introduce în medievalitatea europeană căreia îi era integrată, atunci, cultura română, medievalitate care a fost foarte puţin studiată de folcloriştii români.

S-a invocat, în unele studii efectuate asupra colindatului, atitudinea „ostilă” a Bisericii faţă de fenomen, aceasta fiind un argument pentru susţinerea acelor

„rădăcini păgâne” ale obiceiului pe care Biserica le-ar fi cunoscut şi le-ar fi condamnat. Atragem atenţia că s-au întreprins foarte puţine studii asupra textelor colindatului propriu-zis şi că, atunci când ele s-au făcut, s-a pornit, totuşi, de la această adevărată prejudecată privitoare la originea neapărat „păgână” a colindatului şi, implicit, a textelor conţinute în ritual.

Singura lucrare dedicată exclusiv, cel puţin în intenţie, studiului colindelor „religioase” este a lui Al. Rosetti şi datează din 1920.[3] Nu credem că este potrivită denominarea unei anumite părţi a colindatului drept „religioasă”, întregul colindat fiind „religios” datorită funcţiei sale de ritual. Cele mai multe referinţe bibliografice pe care specialiştii le au în vedere atunci când discută „rădăcinile” colindatului provin din secolul trecut sau de la începutul secolului nostru, alt material documentar fiind destul de firav reprezentat. Sunt invocate mărturiile lui G. Heltai din 1552,[4] şi ale pastorului Andreas Mathesius, din Cergăul Mic, judeţul Alba, care în memorialul din 1647 se plânge că enoriaşii săi bulgari, trecuţi la luteranism, practică colindatul lor „nelegiuit”.[5] Este o luptă interconfesională, luptă dată între pastorii protestaţi şi populaţia română ortodoxă despre care am amintit. Toţi cei care au studiat impactul protestantismului cu celelalte religii creştine tradiţionale ştiu că un comandament prioritar pentru protestanţi a fost eradicarea tuturor practicilor şi obiceiurilor populare de esenţă ortodoxă sau catolică. Pentru ei cântările ortodoxe erau „diavoleşti” şi chiar practica colindatului, cu tot fastul şi complexitatea, era o revărsare de exuberanţă şi fericire care contravenea flagrant „sobrietăţii” preceptelor protestante. În majoritatea comunităţilor protestante de astăzi credinţe, obiceiuri, cântece de orice fel au fost reorientate spre noile concepte, iar folcloriştii care studiază aceste comunităţi cunosc istoria unora dintre ele şi o explică astfel. Esenţa ortodoxă a multora dintre textele colindatului românesc a făcut pe pastorii străini să pornească ofensiva împotriva obiceiului considerat de ei „păgân”.

Specialiştii prezintă, în cele mai dese situaţii, colindatul ca pe un obicei unitar, termenul generic fiind folosit fără nici un fel de nuanţare. Dar colindatul este alcătuit din mai multe secţiuni care au izvoare, semnificaţii şi funcţii diferite.[6]

Cât de larg răspândit era obiceiul colindatului pentru toate categoriile sociale, cu prilejul sărbătorilor de Crăciun şi Anul Nou, ne arată şi unele texte din cronici.[7]

Cu alte prilejuri am prezentat punctul nostru de vedere privitor la capacitatea unităţilor care alcătuiesc textul folcloric de a păstra înmagazinate diferite semnificaţii, întreaga simbolistică pe care au putut-o acumula de-a lungul sutelor de ani de circulaţie.

Diferite comunităţi, în diferite epoci istorice, folosesc unele şi aceleaşi unităţi cu valori şi semnificaţii diferite. Unităţile acestea sunt purtătoarele unui evident polisemantism. Dacă semnificaţiile străvechi, ale căror rădăcini merg spre era precreştină, au fost şi continuă să fie scoase la lumină şi analizate, semnificaţiile pe care creatorii le-au putut da aceloraşi unităţi, din perspectivă creştină ortodoxă, în ultimii cca. 1500 de ani, nu par să-i fi preocupat prea mult pe folclorişti. În cazul colindatului nu s-a ţinut cont nici de tipul eminamente ritual al speciei, care este practicată la dată fixă şi deţine un foarte bogat şi unitar repertoriu de texte în circulaţie orală.

Este ştiut faptul că memoria colectivă funcţionează în limitele a 150-200 de ani şi, din această perspectivă, ar părea cel puţin neobişnuită menţinerea unei asemenea unităţi şi a vitalităţii de care specia încă dă dovadă, dacă nu am accepta că la baza fenomenului stau tocmai elementele de creştinism ortodox despre care am amintit. Nu intenţionăm să discutăm acum datele furnizate de arheologie şi istorie referitoare la vechimea şi continuitatea creştinismului pe teritoriul României. Cei interesaţi pot consulta atât tratatele de istorie a bisericii româneşti şi universale, cât şi documentele arheologice, filologice, istorice de care dispun disciplinele astăzi. Este suficient să specificăm atestarea Episcopiei de Tomis în secolul al III-lea d.Hr., etimologiile latine ale cuvintelor de bază care deservesc cultul creştin la români, atestarea documentară a sfinţilor şi martirilor, încă din primele secole ale creştinismului, pe teritoriul românesc pentru a susţine impregnarea culturii noastre tradiţionale orale cu concepte şi elemente de simbolică creştină. Nu se poate trece cu vederea nici întreaga perioadă medievală a culturii româneşti care a stat, în toate unităţile ei componente, sub semnul ortodoxiei.

Fapt cunoscut astăzi şi atestat încă din secolul trecut, colindatul este legat, la români, de sărbătorile Crăciunului şi Anului Nou, sărbători care, de cel puţin un mileniu şi jumătate, sunt exclusiv creştine, indiferent dacă data aniversării a fost schimbată, în timp, din necesităţi de calendar sau din raţiuni teologice.[8] Este evident că până în prezent studiile nu au urmărit descifrarea acestor legături şi semnificaţii creştine, mai ales la nivelul textului literar, cel mai accesibil şi, totodată, cel mai încărcat de asemenea specificitate. Considerăm că textele de colind, departe de a alcătui un fel de „bloc unitar”, pe ansamblul repertoriului, aparţin mai multor straturi succesive, a căror ordine de apariţie, în timp, ar putea fi stabilită cu un oarecare grad de aproximaţie. Primul strat, cel mai vechi, dezvoltă o simbolică creştină legată de credinţa din începuturi, din perioada imediat următoare apostolatului mergând până prin secolul al IX-lea. O a doua perioadă acoperă întregul ev mediu şi perioada de medievalitate târzie, de la noi, perioadă care deţine o doctrină teologică închegată, unitară, în care se puteau încadra toate conceptele fundamentale ale existenţei. În sfârşit, cea de a treia perioadă este cea a ultimilor 200 de ani, care a produs texte uşor de identificat şi analizat. Pentru descifrarea şi înţelegerea textelor din prima perioadă sunt necesare subtile şi

profunde cunoştinţe teologice, unele din domenii foarte specializate ale teologiei.

A fost o veche strădanie a noastră aceea de a încerca să descifrăm acele ciudate mecanisme prin care s-ar fi putut păstra în preajma unei atât de mari sărbători creştine, cum este Naşterea Domnului, într-o ţară cu tradiţie apostolică, semnificaţiile păgâne, arhaice, nealterate, nemodificate, neîmbogăţite de adânca schimbare pe care a adus-o creştinismul în concepţiile privind modul de vieţuire al omului, în conceptele fundamentale referitoare la viaţă, moarte, destin, suflet, creaţie, liber arbitru, Dumnezeu, mântuire, păcat etc. Şi, în cele din urmă, singurul răspuns acceptabil a fost acela că cercetătorii au neglijat, din motive care îşi află explicaţia în istoria trăită, tocmai simbolica şi semnificaţiile creştine ale multor practici, credinţe şi obiceiuri şi, între acestea, şi ale colindatului, obicei legat de una dintre cele mai mari sărbători creştine, celebrată de aproape 1500 de ani.[9]

Lucrarea lui Al. Rosetti, citată anterior, analizează şi elucidează, parţial, o serie de probleme privind colindatul creştin, dar este departe de a clarifica toate aspectele acestui proces complex şi a răspunde tuturor întrebărilor referitoare la acest subiect. Am ajuns la concluzia că cea mai eficientă modalitate de abordare a unui subiect atât de vast ar fi, într-o primă etapă a cercetării, analiza pe grupe tematice, grupe ordonate în conformitate cu motivele ca alcătuiesc textele de colind. Fiecare text de colind este purtătorul unei simbolici specifice şi semnificative, care se concentrează de obicei, fie în jurul unui personaj, fie într-o serie de elemente sau acţiuni care aduc în componenţa textului semnificaţii bine precizate în teologia creştină.

Pentru analiza de faţă ne-am propus să luăm în discuţie un grupaj de texte de colind în care, credem noi, sunt „citate” în faţa celor colindaţi trei din cele şapte Taine ale Bisericii: Tainele Botezului, Mirungerii şi Sfintei Euharistii. Credem că asemenea texte aveau rolul să realizeze acea comuniune care caracterizează biserica creştină, integrând comunitatea colindată în misterul naşterii, vieţii şi morţii Mântuitorului.

Istorisirea vieţii Fiului lui Dumnezeu, de la naştere la răstignire, este, de fapt, Liturghia oficiată în timpul slujbelor religioase, iar colindatul reface, prin toate momentele lui, uniunea comunităţii creştine înaintea desfăşurării serviciului sacru, în cadrul bisericii, mediază participarea comunităţii colindate la misterul naşterii. Sfânta Liturghie este slujba în timpul căreia se pregăteşte şi se aduce jertfa Sfintei Euharistii şi are în componenţă istorisirea vieţii Mântuitorului sub formă simbolică.[10]

Şapte sunt marile Taine ale Bisericii creştine ortodoxe: Botezul, Mirungerea, Euharistia, Pocăinţa, Hirotonia, Nunta şi Maslul. Cele şapte taine au oferit subiect pentru savante dispute teologice în urmă cu câteva sute de ani şi

trebuie citată, din nou, cunoscuta lucrare a Mitropolitului Varlaam, al Moldovei, autorul *Cărţii româneşti de învăţătură* (Cazania, 1643), despre cele *Şeapte taine ale bisearicii,* răspuns împotriva catehismului calvinesc, alături de savanta dizertaţie a învăţatului boier moldovean Nicolae Mileseu-Spătarul despre transubstanţierea trupului Domnului.

Din ciclul vieţii Mântuitorului, care credem că alcătuieşte substanţa simbolică a colindatului „de ceată”, din ajunul Crăciunului, trei grupaje de texte, conţinute în câteva tipuri, încifrează cele trei taine menţionate anterior: Botezul, Mirungerea şi Sfânta Euharistie. Cele despre mirungere şi euharistie se grupează în secvenţele tematice ale răstignirii, în tipologia colindei la tipul 187, „Originea grâului, vinului şi mirului” şi la tipul 151, „Disputa plantelor: grâu, vin şi mir”; cele despre botez, în secvenţa scaldei în cele trei râuri minunate, în tipul 173 şi în „Omul bun în preajma sfinţilor”, tip 160 a.[11]

Taina, în conformitate cu teologia dogmatică şi simbolică[12] este „o lucrare sfântă, instituită de Dumnezeu întrupat, prin care într-o formă văzută se împărtăşeşte primitorului harul divin nevăzut”. Botezul este o „acţiune sau un rit de purificare în multe religii; numai în creştinism este o Taină şi a rămas ca atare numai în Biserica Ortodoxă”. Noul Testament aminteşte de botezul lui Ioan, sau „botezul pocăinţei”, botezul lui Hristos, care ridică păcatele lumii şi este o epifanie şi „botezul creştin”, taină şi botez al Sfintei Treimi, condiţie a intrării în împărăţia cerească. Considerăm că în colindele noastre sunt menţionate toate cele trei forme de expresie a botezului.

În *Evanghelia lui Ioan* (3,5) citim cuvintele Mântuitorului: „Adevărat zic ţie, de nu se va naşte cineva din apă şi din Duh nu va putea să intre întru împărăţia lui Dumnezeu”. Materializarea acestei Taine se face prin cufundarea în apă în numele Sfintei Treimi, pentru curăţirea de păcatul strămoşesc, de toate cele făcute până la botez şi naşterea întru viaţa spirituală nouă, când cel botezat devine membru al Bisericii lui Hristos, care este „trupul tainic al lui Dumnezeu”. Conform *Catehezelor* Sfântului Chiril al Ierusalimului cufundarea în apă de trei ori este îngroparea cea de trei zile a lui Hristos. „În aceeaşi clipă aţi şi murit dar v-aţi şi născut, iar acea mântuitoare apă v-a fost şi mormânt şi mamă”.[13] Botezul nu dă numai „iertarea păcatelor”, ci şi „harul înfierii”. Este ceea ce în *Epistola către romani* este numit „asemănarea morţii”. Hristos s-a spălat în râul Iordanului, a „împărtăşit apele cu buna mireasmă a dumnezeirii” şi apele curgătoare s-au sfinţit în acest chip. Iată un fragment din textul colindului:

„În bătătura cestui domn, /Nouă peri şi nouă meri./ ’N vârf de nouă meri şi peri/ Mi-arde nouă lumânări,/ Pică nouă picături,/ Ruptu-mi-s-au trei râuri:/ Râu de vin şi-altu de mir,/ Şi-unu-i râu lui Iordan./ În vale de dumnealor/ Coborâ-tu-le-au Hristos./ S-a scăldat şi s-a-mbăiat,/ Mi-a ieşit, S-a limpezit”; urmează să se boteze: Maica Domnului, Crăciun, Sfântul lon, sfinţii şi...

„Domnul cestor curţi/ S-a scăldat şi s-a-mbăiat,/ A ieşit, s-a limpezit,/ Cu sfânt mir s-a miruit,/ Lui Hristos i-a mulţumit”.[14]

Sunt multe semnificaţii creştine încifrate în aceste texte, în care fiecare secţiune aduce o nouă informaţie. Astfel, atingerea apelor curgătoare (râu de apă limpejoară) de trupul lui Hristos (Dumnezeu), cel dintâi care se scaldă în râul Iordan, face ca acestea să ia cu ele sfinţenia Lui şi să intermedieze contactul celor care, prin intrarea în apele botezului, vor lua parte la cunoaştere. Hristos, cel dintâi care se botează în apa Iordanului sau în „apă limpejoară” este o „recapitulare a întregului neam omenesc”, persoană divină şi natură umană. Izvorul celor trei râuri - de apă, de vin şi de mir - este „lumina” închipuită prin lumânările aprinse ce-şi scutură substanţa în cele trei elemente menţionate. Lumina aceasta are, de fapt, o semnificaţie spirituală, este „sensul spiritual sau figurat prin care este numit Dumnezeu care este lumină”. Hristos este numit „lumina lumii”, creştinii se numeau „fii ai luminii” şi pentru aceasta ei trebuie să fie „îmbrăcaţi în Hristos”.

Spiritul este în credinţa creştină culmea de lumină a părţii materiale a omului, parte superioară a vieţuirii. Acest text citat al *Colindului mare* este o formă clară de exprimare a tuturor semnificaţiilor majore ale botezului creştin. Cifra trei şi multiplul de trei este cifră sacră: trei zile şi trei nopţi a stat Mântuitorul în groapă, trei cufundări în apa botezului.

Colindul discutat este numit fie *Colindul lui Dumnezeu,* fie *Colindul mare, Cântec dumnezeiesc, Colindă dumnezeiască, Colinda curţii* şi este răspândit în zonele geografice: Buzău, Vrancea, Brăila, Galaţi, Dobrogea, Ialomiţa, Prahova, Argeş, Dâmboviţa, Tulcea, Ilfov, Bucureşti, Teleorman. Este o colindă muntenească, reprezentată în tipologia colindei prin 34 de variante.[15]

În textul citat omul care se scaldă în apa sfinţită, alături de Dumnezeu, se şi miruieşte. La botez, într-o altă variantă, este miruit şi pruncul Iisus care este, în acelaşi timp şi izvor al mirului:

„Mititel, înfăşeţel,/ *Curge mirul după el”.*[16] Texte numeroase amintesc originea mirului. Ele se pot grupa în două unităţi tematice: cele despre disputa florilor şi cele ale *Colindului răstignirii.* În toate la originea mirului se află sudoarea care scaldă trupul Mântuitorului în timpul patimilor de pe cruce: „Cum Lui că-i puneare/ Cunună de spini,/ Spin mărăcinos,/ Cununa-L strângeare,/ Sudoare-L treceare,/ Pe pământ cădeare,/ Mirul se făceare,/ ’N lume trimeteare,/ Fini-ş botezare”;[17] „Cunună de spini/ Şi-n cap mi-o punea,/ Sudoare-mi curgea/ Şi unde-mi cădea,/ Sfânt mir se făcea,/ Creştinii venea / Şi se miruia”.[18]

Sfântul Mir este untdelemn amestecat cu mirodenii, fiert după o rânduială anumită în fiecare an, în primele trei zile din săptămâna patimilor şi sfinţit de

patriarh în Joia Mare. Ungerea cu acest mir este semnul darului Sfântului Duh care s-a pogorât, în chip văzut, asupra Mântuitorului şi a apostolilor şi se dă oamenilor, după botez, în chip nevăzut, cuvântul grec Χριστός însemnând „uns”.[19] Scriind despre mirungere acelaşi Chiril al Ierusalimului spune:

„Untdelemnul exorcizat era simbolul participării la grăsimea lui Hristos; el pune pe fugă orice urmă a lucrării celei potrivnice [...] ca o flacără foarte puternică arde şi alungă pe demoni [...], curăţeşte toate urmele păcatelor”.[20] Motivul despre „originea mirului” prezent în textele de colind - între care şi în colindul despre disputa florilor, care se continuă, adesea cu *Colindul răstignirii* menţionează, de fapt, cea de a doua taină, despre care am amintit anterior. Considerăm colinda despre disputa dintre florile grâului mirului şi vinului anterioară celei despre răstignire. Credem că ea aparţine perioadei anterioare şi, pierzându-se semnificaţia care era încifrată în simbolica florilor, s-a simţit nevoia unei „decodări” a acestei taine într-un text mai direct, mai puţin criptic.

Cea de a treia taină, a Sfintei Euharistii, este simbolizată de imaginea grâului, aici într-un sens metaforic, figurat, pâinea preînchipuind Biserica, trupul lui Hristos, alcătuit din mai multe mădulare ca şi pâinea din grâu. Grâul reprezintă pe cei drepţi, credincioşii care se mântuiesc în ziua dreptei judecăţi. Taina Sfintei Euharistii a fost aşezată, conform învăţăturii de credinţă creştină ortodoxă, de însuşi Mântuitorul la Cina cea de taină. El este numit încă înainte de patimi „pâinea vieţii”, pâinea cea vie care s-a pogorât din cer. Sfânta Împărtăşanie este şi jertfă, ea continuă şi săvârşeşte jertfa de pe Golgota.

Pâinea ca jertfă apare în Cina cea de Taină când s-a instituit Sfânta Euharistie, care reproduce, „tainic şi nesângeros jertfa Lui sângeroasă”.[21] Sfântul Chiril spune că El „n-a intrat cu sânge de ţapi şi de viţei, ci cu propriul Său sânge şi a găsit răscumpărare veşnică”.[22] Textul colindului spune următoarele:

„Şi unde-mi bătea/ În mâini şi-n picioare/ Cuie şi piroane,/ Sângele pornea/ Şi unde cădea,/ Vin că se făcea/ Şi se aduna./ Şi când îmi făcea/ Un brâu de măcieş/ Şi când mă-ncingea,/ Carnea-mi curgea/ Şi unde-mi cădea,/ Sfânt grâu se făcea,/ Creştinii venea/ Şi se hrănea”.[23]

„În chipul pâinii ţi se dă trupul, iar în chipul vinului ţi se dă sângele ca să ajungi prin împărtăşirea cu trupul şi sângele lui Hristos unit într-un singur trup şi sânge cu el. Astfel ajungem „purtători de Hristos”, ajungem „părtaşi firii dumnezeieşti”.[24] Sfântul Ignatie o numeşte „leacul nemuririi”. Liturghiile Sfinţilor Vasile şi Ioan Gură de Aur exprimă acest lucru. În Vechiul Testament erau „pâinile punerii înainte”, dar odată „cu legea cea nouă” ele au luat sfârşit.

Euharistia, în greacă, înseamnă „mulţumire”, iar împărtăşania semnifică „a avea parte de ceva împreună cu alţii”, „un bun comun” prin care cei ce se împărtăşesc devin „părtaşi”. Taina aceasta contribuie la înfrăţirea sau unirea tuturor membrilor Bisericii.[25] Textul *Colindului răstignirii* are ca temă centrală tocmai această taină a Sfintei Euharistii.[26]

Demonstraţia pe care ne-am străduit să o facem este, de fapt, o tentativă de a-i sensibiliza pe specialişti în speranţa că vor acorda atenţie deosebită acestui capitol neglijat din istoria culturii orale - prezenţa elementului creştin în formele de manifestare ale culturii noastre populare.

Variantele colindului despre cele trei flori sfinte care îşi dispută întâietatea, motiv continuat, adesea, cu motive din *Colindul Răstignirii* sunt foarte numeroase - 57 de variante răspândite în zonele: Bihor, Cluj, Satu Mare, Mureş, Covasna, Timiş, Arad, Hunedoara, Alba, Harghita, Sibiu, Braşov, Maramureş, Bistriţa Năsăud - cf. M. Brătulescu, *op. cit.* **Credem că acest colind este complementar cu tipul 153, *Judecata florilor,* reprezentând o evoluţie mai recentă a motivelor, a cărei analiză nu intenţionăm să o facem acum. El este răspândit în restul ţării: Ilfov, Dâmboviţa, Argeş, Gorj, Braşov, Botoşani, Galaţi, Teleorman, Ialomiţa, Vaslui. Cel de al doilea tip, numit de noi *Colindul răstignirii* care tratează despre originea grâului, vinului şi mirului este răspândit în toată ţara, este deosebit de unitar şi este atestat prin 93 de variante** - cf. M. Brătulescu, *op. cit.*

[1] Paul Zumthor, *Încercare de poetică medievală* Traducere şi prefaţă de Maria Carpov, Bucureşti,1983, p.41.

[2] *Ibidem*, p. 42.

[3] Al. Rosetti, Colindele religioase la români, Bucureşti, 1920.

[4] Ovidiu Bârlea, Folclorul românesc, I, Bucureşti, 1981, p. 267; Ion Muşlea, Şcheii de la Cergău şi folclorul lor, p. 254; Simeon Mangiuca, Colinda. Originea şi însemnătatea ei astronomică şi calendarică, în «Călindariu Julianu, gregorianu şi poporalŭ românu [...] cu comentariu pe anul 1882; Petru Caraman, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români şi slavi,* Iaşi, 1931.

[5] Ovidiu Bârlea, *op. cit.,* p. 267; Ovidiu Bârlea, *Colindatul în Transilvania,* în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1965-1967”, p. 247-304.

[6] Ovidiu Bârlea, *Folclorul,* I, p. 267-382.

[7] *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi şi nuoi a Prea înălţaţiloru Domni* care s’au făcutu din porunca Prea înălţatului, luminatului şi iubitorului de Hristosu Domnului meu şi oblăduitorului a tótă Moldova. Io Grigorie Ión V.V. Care s’au alcătuitu şi s’au scrisu de mine prea plecată slugă Gheorghaki, alu duoilea Logofetu, aici în oraşul Iaşului la anii 1762 Noemvrie 5, în Michail Kogălniceanu, *Cronicele Romaniei séu*

Letopiseţele Moldaviei şi *Valahiei.* A doua ediţiune [...], Tomu III, Bucureşti, 1874, p. 290-333.

[8] Preot prof. dr. Ene Branişte, *Liturgica generală cu noţiuni de artă bisericească,* [...] Bucureşti, 1985, p. 102-204.

[9] *Ibidem.*

[10] *Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă.* Tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod Bisericii Ortodoxe Române şi cu binecuvântarea şi purtarea de grijă a înalt Prea Sfinţitului Justinian, Patriarhul României, Bucureşti, 1952, p. 254-284.

[11] Monica Brătulescu, *Colinda românească.* The Romanian Colinda, Bucureşti, 1981; tip 151: **Grâul, vinul şi mirul îşi dispută întâietatea. Uneori intervine şi Dumnezeu (Iisus) cu rolul de arbitru şi pacificator** - cf. p. 264; tip 160 A; **Ca răsplată pentru faptele sale bune, un om ajunge să se scalde laolaltă cu Dumnezeu (Sfinţi)** - cf. p. 272; tip 173; **Iisus este botezat de către Sfântul lon (îngeri, Maica Domnului, Sfânta Vineri, Sfânta Duminică, dus în coarnele boilor, purtat de porumbei) în trei râuri de lapte, vin, mir (în Iordan, într-o fântână)** - cf. p. 290; tip 187: **Iisus explică sfinţilor originea grâului, vinului şi mirului: când a fost răstignit, carnea i s-a prefăcut în grâu, sângele în vin şi sudoarea în mir** - cf. p. 306.

[12] *Învăţătura* [...], p. 285-307; Sfântul Chiril al lerusalimului, *Catehezele,* Partea II. Traducere de Preot D. Fecioru, Bucureşti, 1943; Preot dr. Ioan Mircea, *Dicţionar al Noului Testament.* A-Z [...], Bucureşti, 1984, p. 474-476; Arhimandrit Ilie Cleopa, *Despre Credinţa Ortodoxă* [...], Ediţia a doua revăzută şi adăugită, Bucureşti, 1985.

[13] Sfântul Chiril, *op. cit.,* p. 551.

[14] Arhiva Institutului de Etnografie şi Folclor (A.I.E.F.), fg. 176 a: informator - Mihail Olteanu, 39 ani din localitatea Poenari - Vulpeşti - Ilfov; culegător, C. Brăiloiu; data, 31.XII. 1930.

[15] Monica Brătulescu, *op. cit.*

[16] Gh. Cucu, *200 colinde populare* culese de la elevii Seminarului Nifon în anii 1924-1927, Bucureşti, 1936, p. 23.

[17] A.I.E.F. fg. 320-324; informatori - A. Moţa, A. Moraru din localitatea Mada - Hunedoara; culegător, C. Brăiloiu; data, 6.XII.1931.

[18] A.I.E.F. fg. 4 b; informator - Rozalia Bucur din localitatea Sincel-Târnava Mică; culegător, C. Brăiloiu; data, 11.VI.1931.

[19] *Învăţătura* [...], p.289.

[20] „Tatăl [...] L-a uns prin Sf. Duh [...] undelemnul spiritual al bucuriei”. Prin această ungere cu mir se ajunge părtaş al lui Hristos - *op. cit.,* p. 550-551; p. 556-557.

[21] Preot dr. loan Mircea, *op. cit.,* p. 234-235.

[22] Sfântul Chiril, *op. cit.,* p. 348.

[23] A.I.E.F., fg. 4 b.

[24] Sfântul Chiril, *op. cit.*, p. 562

[25] *Învăţătura* [...] *p.* 157-160; Preot dr. loan Mircea, *op. cit.,* p. 234-235; Arhimandrit Cleopa Ilie, *op. cit.,* p. 147-152.

[26] Monica Brătulescu, *op. cit.*

http://spiritromanesc.go.ro/

Părintele DUMITRU STĂNILOAE (1903-1993)

- DESPRE DOR ŞI CÂNTEC -

Există trei elemente reprezentative pentru spiritualitatea românească, fără echivalenţă în cultura altor popoare: colinda, doina şi dorul.

Dorul este un sentiment greu de definit. El nu e numai gândirea cu plăcere la fiinţa iubită, dar depărtată; nu e numai simţirea unei necesităţi de a fi cu ea; nu e nici numai transfigurarea chipului ei, datorită distanţei şi trebuinţei de ea. Ci în dor e prezentă într-un fel propriu şi în grad foarte intens o duioşie, un sentiment indescriptibil, în care inima se topeşte de dragul fiinţei iubite.

Dorul e apropiat de tandreţe, dar are un caracter mai spiritual decât aceasta.

Dorul e duioşia distanţei, frânată de meditaţie.

Dorul e mărturia comuniunii adânci, duioase şi lucide, în care trăieşte poporul român.

„Cântecul de dor şi jale” e cântat de român când e singur. Cântarea lui în cor e pentru spectacol, nu din pornirea spontană de a da glas dorului real.

Neamţul nu cântă când e singur. Pentru el, cântarea e un lucru organizat, un cor, o chestiune ritmic-estetică şi de distracţie. El cântă solo, în cor, pentru acelaşi efect armonic estetic. Rusul cântă şi singur, cântă şi în cor, cu toţi, sau solo. Când cântă în cor, cu toţi, sau solo, urmăreşte efectul armoniei şi al puterii care depăşeşte persoana. Căci solo-ul lui e depersonalizat prin încadrarea precisă în ordinea armoniei. Grecul şi reprezentanţii popoarelor mediteraneene cântă când sunt singuri, dar cântecele acestea n-au în ele nostalgia dureroasă a dorului, ci sunt prea declamatorice ca să exprime acea

nostalgie.

În cor, românul nu cântă solo, ci cântă cu toţii, dar într-un mod că se aude vocea fiecăruia fără să se piardă armonia. Românii cântă pe rând, când cântă împreună, dar nu solo, adică acompaniat de cor. Cântă împreună pentru bucuria de a fi împreună, fără să se piardă într-o armonie impersonală. Umanul e mai mult decât armonia impersonală. Sau cântă pe rând pentru a se remarca fiecare, modulând fiecare într-un chip propriu o cântare comună. Românul e personal în cântecul dorului şi în cântecul executat în comun, sau pe rând, dar persoana este legată de celelalte persoane.

Dorul românesc stă în legătură cu personalismul comunitar al poporului nostru, şi poate cu al popoarelor din Estul şi Sud-estul Europei, părtaşe la aceeaşi spiritualitate traco şi slavo-bizantină.

Din lucrarea ***„Reflecţii despre spiritualitatea poporului român”***

Ce este cântatul?...
Cântatul este o necesitate. Omul dacă nu ar cânta ar muri. Este un har, este un dat transcendental, este un noroc de la Dumnezeu.
Cele mai profunde versuri care s-au spus vreodată despre muzică sunt:

”Am noroc că ştiu cânta,
Că-mi astâmpăr inima.
Horile-s de stâmpărare
La omu’ cu supărare.”

Cântecelor li se spun hori: hore în grumaz, înturnatã, adâncatã, moroşenească.

De ce cântă omu’?... Pentru că aşa îi vine: de pildă, de osteneala bătrâneţilor.

Când cântă omul?... Când îi vine.

Care este diferenţa dintre muzica tradiţională românească şi

muzica lăutărească ţigănească?...
Muzica românească exprimă un sentiment: de dragoste, de dor, de înstrăinare, de jale; muzica de mahala exprimă exaltare trupească.
Ţăranul cânta pentru a-şi exprima un sentiment, lăutarii o fac pentru a câştiga bani.
Unii se slujesc de folclor, alţii slujesc folclorul.

Pe pământ avem două şanse: credinţa şi arta."

Cuvinte rostite de Grigore Leşe în cadrul unei discuţii cu tinerii.

Constantin Brăiloiu, vorbind tinerimii interbelice despre poporul nostru spunea:
„Numai prin cultura noastră ţărănească vom însemna şi noi ceva în lumea asta mare. Cu armele Occidentului nu vom bate niciodată Occidentul şi va trece multă vreme până vom înceta a mai fi o caricatură sau, în cel mai bun caz, o copie fără importanţă a Apusului."

Martin Opitz, demnitar german şi om de cultură umblat prin lume, spunea la 1620:
„Când aud un cântec românesc, îmi vine să cred că muzica e anume creată pentru român şi românul pentru muzică."

Pentru românul de odinioară muzica se împletea cu însăşi viaţa şi avea valoare sacră. Atunci când el cânta, o făcea din toată fiinţa, nu minţea.

Ciobanul Horpin Gherasim, de 72 de ani, din Vădeni-Soroca, Basarabia, spunea la 1939:
„Doina ciobanului nu o pot cânta oricând, ci numai când îmi vine, şi atunci o cânt cu suflet, că o dau lumii. E pomană mare s-o cânţi."

Horea cu noduri (horea lungă sau doina maramureşeană -cum este cunoscută printre etnomuzicologi) este o manieră de interpretare prin care ţăranul îşi mărturiseşte cele mai profunde trăiri.
Este „cântecul de unul singur" şi se cântă pe deal, în cătănie, la nuntă sau în şezători. Din păcate, se mai păstrează doar în câteva sate din Maramureş şi Ţara Lăpuşului.

Accentul personal, lipsit de armonii gratuite, apropie această muzică de cea bisericească -psaltica bizantină (care, de fapt, a avut la origine muzica tradiţională din Asia Mică şi Balcani).

Grigore Leşe, sau Grigore a li Ion Opriş, cum îi spun ţăranii din Stoiceni (Lăpuş), deşi a urmat Conservatorul din Cluj, a păstrat această manieră interpretativă învăţată în satul său.
„Sunt mândru că sunt absolventul unui institut de folclor care se cheamă Ţara Lăpuşului; -ne mărturiseşte Grigore Leşe- cine sunt de fapt profesorii

acestui institut?... Sunt oamenii minunaţi pe care i-am întâlnit de-a lungul anilor acolo, şi care aveau în sufletul lor nişte cântece deosebite, pe care le consider a fi cele mai reprezentative pentru spiritualitatea noastră românească: doinele, horile cu noduri, şi alte cântece din ceremonialul de nuntă, de cătănie, din viaţa păstorească, şi aşa mai departe.”

Dar Grigore Leşe este înainte de toate prin ceea ce face, un redutabil luptător pentru păstrarea autenticităţii în folclor şi împotriva contrafacerilor de orice fel:

„De-a lungul anilor am căutat să interpretez cântecele care se găseau în sufletul oamenilor, ori cântece de acest fel sunt foarte puţine; de aceea pot spune că nu am un repertoriu foarte vast, căci mai presus de orice am vrut să păstrez calitatea; eu nu scot muzică pe bandă rulantă.

Cariera: este un drum; eu am ales acest drum; din păcate unii au confundat cariera artistică cu publicitatea artistică; publicitatea artistică a creat false valori. Unii au vrut ca din folclor să facă avere, dar eu spun că folclorul nu trebuie exploatat pentru a se face din el avere.

Unii au privit folclorul ca pe o relaxare, dar eu spun că folclorul nu este o relaxare. Actele artistice fără valoare sunt la fel de păgubitoare, grave pentru societate, ca infracţiunile şi ar trebui pedepsite ca atare.” -spune Grigore Leşe.

În ultimul timp, asistăm la o degenerare a folclorului; în scop comercial, orice cântec vechi serios suferă modificări: este pus pe un ritm săltăreţ (nu de puţine ori doine au fost transformate în chip barbar în aşa-zise "cântece de joc") şi cântecul devine în acest fel uniformizat, plat (folclorul fiind de regulă caracterizat prin variaţii de măsuri în cadrul unui cântec).

O altă problemă este înlocuirea textului cu versuri ce nu au nici o legătură cu folclorul autentic, ajungându-se la mutilarea gravă a semnificaţiei iniţiale a mesajului. Cântecul devine astfel superficial, lipsit de profunzime şi sărăcit în esenţa sa, ajunge în ultimă instanţă, o non-valoare.

Dar care să fie cauza acestei decăderi? : e însăşi degenerarea sufletului omului, sărăcirea sa spirituală, cântecul fiind oglinda sufletului. Cum e omul aşa-i şi cântecul.

Deşi şi înregistrările audio îşi au rostul lor, vă asigur că impactul pe care îl are o ascultare a lui Grigore Leşe „pe viu” este neînchipuit de puternic. Recitalul său se cheamă „La Obârşii” şi promovează muzica tradiţională românească: „Niciodată nu vom fi cunoscuţi cine suntem cu adevărat noi românii până nu vom demonstra în lume ce înseamnă dorul, ce înseamnă doina, adică o muzică fără acompaniament. Consider că cel mai reprezentativ cântec este „horea de unul singur”, pe care omul o horeşte în intimitate, căci întotdeauna actul folcloric se petrece în intimitate. Dacă ne gândim că neamul românesc a fost atât de încercat în decursul istoriei, cred că aceste „hori de unul singur”, sunt cele mai potrivite căci vorbesc

de înstrăinare, de jale.” -spune Grigore Leşe.
Un concert Grigore Leşe este -fără exagerare- o adevărată revelaţie; concertele sale sunt concepute ca un tablou ce prezintă etapele vieţii omului, cu rânduielile sale, cu trecerile sale: naşterea (reprezentată prin cântecul de leagăn), cătănia (prin cântecul de cătănie, ca şi prin cântece vechi ce erau interpretate pe diferite fronturi de război), nunta (cântece din ceremonialul de nuntă cum ar fi horea miresii), bătrâneţea, moartea („Mioriţa”, bocetul), precum şi viaţa spirituală legată de sărbători (cum ar fi de pildă corinzile).
Redutabil interpret al acestor unice hori cu rezonanţe ancestrale, Grigore Leşe este şi un desăvârşit cunoscător al instrumentelor tradiţionale cum ar fi fluierul (diferite sale feluri), cavalul, tilinca, toaca.
În cazul anumitor melodii este acompaniat de un trio transilvan compus din ceteră (vioară), contră (violă) şi gordună (contrabas).
Dacă cântecul izvora din însuşi modul de viaţă al ţăranului, şi, datorită acestui lucru este de înţeles că folclorul adevărat se defineşte prin însuşi faptul că se manifestă în mediul său natural, iar o adaptare scenică poate denatura actul artistic autentic într-un fel sau altul, transpunerea pe care o face Grigore Leşe este cât se poate de naturală, absolut departe de a avea ceva nefiresc în ea, atât în interpretare cât şi în decor -câteva obiecte tradiţionale sugerează atmosfera din lumea satului românesc de altădată.
Bunul gust -aş spune bunul simţ, şi calitatea sunt atribute fireşti şi totodată garanţii ale unui concert Grigore Leşe.
Concertele sale pot fi caracterizate prin sobrietate, o sobrietate atât de caracteristică muzicii noastre tradiţionale.
Înainte de toate, un concert Grigore Leşe crează o imagine; o imagine a dorului, o imagine a dealurilor, o imagine a vieţii ţăranului român anonim de odinioară. Dar atenţie: nu o imagine cu iz de exponat de muzeu; crează o imagine vie, mai exact spus crează o atmosferă, o atmosferă care deşteaptă sau răscoleşte în tine cele mai profunde sentimente; este o stare.
Este un cântec care rezistă; un cântec care poate fi pus alături de oricare din marile creaţii şi capodopere ale lumii; o mărturie a unui neam dăruit de Dumnezeu cu mult har; a unui neam cu adevărată vocaţie de creator...

MIORITA INTERPRETATA SI CULEASA DE GRIGORE LESE

sau HOREA PĂCURARULUI
interpretată de GRIGORE LEŞE
culeasă de acesta de la Lucreţia Horţ din Groşii Ţibleşului - Maramureş

Sus la verdele din munţi În strunguţa oilor

La iarbă până-n jenunţi
Sun’ tri-lei păcurărei,

Hei, cei mai mari îs veri primari
Da’ pi cel mai mic ii străinel
Ca şi-o lună de inel

Da’ pi tăt îl suie şi-l adună
Cu oile la păşună
Da’ pi tăt îl suie şi-l scoboară
Cu oile la izvoară
Facu-i lerjea să-l omoară
Tu ţâie ce moarte-ţi vrei
Vrei de puşcă-mpuşcat
Or’ de sabie dimnicat

Fraţâlor, fârtaţâlor
Voi dacă mi-ţi omorî
Pă mine să mă-ngropaţi
Da’ pi, în tărcuţu’ mieilor
Da’ pă mine pământ nu puneţi
Da’ pi, numa’ guba sânguré
Şi-un fluier după curé
Susuoară de-a dreapta
Voi să-mi puneţi tilinca

Când vânt mare a sufla
Tilinca a tilinca
Fluieru’ a fluiera
Oile tăte-or zdiera

Hei, oi, oi, oi mândre bălăi
Da’ pi, mândru mi-ţi cânta pă văi
Oi, oi, oi mândre cornute
Da’ pi, mândru mi-ţi plânje pă munte
Oi, oi, oi mândre săine
Da’ pi, mândru mi-ţi plânjă pă mine

Şi mămuca-auzi
Ş-a veni şi m-a jăli
Cu cină caldă pă masă
Şi cu apă răce-n vasă
Să-i vie slujbuca-acasă.

http://ro.wikipedia.org/wiki/Colind

Colind

De la Wikipedia, enciclopedia liberă
Salt la: Navigare, căutare

Colindele (sau **colindurile**) sunt niște cântece tradiționale românești, anume felicitări (urări) de tip epico-liric, având în general între 20 și 60 de versuri. Colindele sunt legate de obiceiul colindatului, datină perpetuată din perioada precreștină[1]. *Colindele* nu trebuie confundate cu *cântecele de stea*, specifice sărbătorilor creștine de iarnă, și nici *colindatul* cu *umblatul cu steaua*[2]. Colindele se cântă în preajma Crăciunului. Unele dintre ele au o sumedenie de variante și versiuni, potrivit diferitelor regiuni și graiuri.

Cuprins

[ascunde]

- 1 Origini
- 2 Funcții și tipologii
- 3 Desfășurarea ritualului
- 4 Antologii sonore de colinde
- 5 Referințe
- 6 Bibliografie

[modifică] Origini

Inițial, colindele aveau o funcțiune rituală, anume aceea de urare pentru fertilitate, rodire și belșug. Acest obicei era legat fie de începutul anului agrar (adică de venirea primăverii), fie de sfârșitul său (toamna, la culegerea recoltei)[3]. Pe de altă parte, un scop des întâlnit al colindelor era acela de alungare a spiritelor rele și de reîntâlnire cu cei plecați pe tărâmul celălalt. În acest sens, ele moștenesc funcțiunea sărbătorilor păgâne ale *Saturnaliilor*, *Calendelor lui Ianuarie* și a *Dies natalia Solis Invicti*. Peste timp, din semnificația inițială a colindelor s-a păstrat doar atmosfera sărbătorească, de ceremonie, petreceri și urări[4].

[modifică] Funcții și tipologii

Colindele se clasifică în general după sfera lor tematică. În practică, se deosebesc anumite funcții, corespunzătoare destinatarului colindei (de fată, de băiat, de negustor, de tineri însurăței, de logodiți), a locului de desfășurare (la intrarea și la plecarea din

casă, de fereastră), sau a momentului (de doliu, de zori). Pornind de la rolul normativ binecunoscut al acestora, se pot descifra mai multe funcții secundare subordonate funcției de bază, care este urarea. Între funcțiile secundare cele mai des întâlnite sunt cele de: comunicare, inițiere, întărire a coeziunii grupului social, protecție, normare, manifestare a sacrului și experimentare a acestuia, onomastice sau catharetice[5].

Peste unele colinde s-a suprapus și elementul creștin, regăsibil mai ales la refren, însă acest fapt s-a petrecut abia în Evul Mediu, sub influența Bisericii. Acestea conțin o sumedenie de scene apocrife, suprapuse peste elemente mai vechi[6].

În ceea ce privește tipologia colindelor, nu există o împărțire strictă pe categorii. Iată două dintre acestea:

Cercetând vastul material din domeniul colindelor, adunat de etnologul Nicolae Ursu, cercetătoarea Rodica Giurgiu realizează următoarea clasificare[7]:

- Colinde protocolare
  - Colindătorii
  - Gazda trezită de colindători
  - Gazda și colindătorii
    - Rugămintea de a fi primiți în casă
    - Cererea darurilor
  - Gazda plecată la vânătoare
  - Cerb împodobit cu daruri
  - Alte subiecte
- Colinde profesionale
  - Ciobanul sătul de ciobănie și/sau răsplata oilor
  - Ciobanul care și-a pierdut oile
  - Miorița
  - Pescarul și vidra
  - Colinde de vânători
  - Colinde de agricultori
- Colinde de fată
  - Fata și cei trei pețitori
  - Soarele își pețește sora, pe Lună
  - Seceriș funest
  - Alte subiecte
- Colinde de flăcău
  - Junele și calul
  - Junele și însurătoarea
  - Colinde satirice
  - Alte subiecte
- Colinde familiale
  - Jupânul și jupâneasa
- Colinde edificatoare/moralizatoare

Doina Bocșa oferă o clasificare puțin diferită[8]:

- Colinde de gazdă
- Colinde profesionale
- Colinde de june
- Colinde de fată
- Colinde de pețit
- Colinde familiale
- Colinde cosmogonice, mito-religioase
- Colinde religioase, apocrife
- Colinde religioase cărturărești

- Colinde diverse (provenite din alte categorii folclorice sau distractiv-satirice)

    - Disputa dintre grâu, vin și mir
    - Gazda ospitalieră și minunile
    - Alte subiecte
- Colinde de trecere
    - Anul vechi și cel nou
    - Ziua și noaptea
- Colinde-baladă
    - Ilincuța Șandrului
    - Mireasa moartă
    - Soacra rea
    - Maica bătrână
    - Milea
- Colinde-cântece
    - Colinde de război
    - Cucul și turtureaua
    - Călugărul și călugărița
    - Ciobanul și mielul
- Colinde neîncadrabile

- Plugușoare și urări de Anul Nou

[modifică] Desfășurarea ritualului

Pentru detalii, vezi: Colindat.

În ceea ce privește felul colindatului, Emilia Comișel și Ovidiu Bîrlea identifică trei mari categorii[9]:

- Colidatul celor mici
    - Pițărăii sau mersul cu Moș Ajunul - cu caracter agricol, prin care se urează belșug la grâne și animale. Se încheie cu solicitarea darurilor.
    - Sorcovitul - prin care se urează sănătate
- Colindatul cu mască
    - Mersul cu capra (sau turca, țurca, brezoaia) - rămășiță a culturilor dionisiace
    - Mersul cu ursul - rămășiță a cultului totemic al ursului
- Colindatul propriu-zis, al cetelor de flăcăi sau fete

În vremurile precreștine, ritualul era zgomotos, dura mai multe zile, iar festivitățile cuprindeau ofrande vegetale și animaliere, mese comune, dansuri și reprezentații dramatice. Toate acestea se desfășurau primăvara sau toamna. După mutarea Anului Nou la 1 ianuarie, în vecinătatea Crăciunului, aceste ritualuri au fost serbate numai în vremea celor două sărbători creștine.[10].

„Ritualul se desfășoară de obicei începând din Ajunul Crăciunului (24 decembrie), până dimineața zilei următoare. Grupul de șase până la treizeci de tineri (colindători) aleg un vătaf, care cunoaște obiceiurile tradiționale și vreme de patruzeci sau optsprezece zile ei se adună de patru, cinci ori pe săptămână, într-o casă anumită, ca să primească instrucția necesară. În seara zilei de 24 decembrie, îmbrăcați în straie noi ți împodobiți cu flori și

zurgălăi, colindătorii fac urări mai întâi la casa gazdei, apoi trec pe la toate casele din sat. Chiuie pe străzi, cântă din trompete și bat darabana, pentru ca larma făcută să alunge duhurile rele și să-i vestească pe gospodari de sosirea lor. Ei cântă prima colindă la fereastră și după ce au primit învoirea celor ai casei, intră în casă și își continuă repertoriul, dansează cu fetele tinere și rostesc urările tradiționale. Colindătorii aduc sănătate și bogăție, reprezentate de o rămurică de brad pusă într-un vas plin cu mere și pere mici. Exceptând familiile cele mai sărace, de la celelalte primesc daruri: colaci, plăcinte, fructe, carne, băutură etc. După ce au străbătut întreg satul, grupul colindătorilor organizează o serbare la care iau parte toți tinerii[11].”
—Mircea Eliade în Istoria credințelor și ideilor religioase

Față de această descriere, în general diferă numele grupului de colindători, numele conducătorilor acestuia, precum și ordinea celor colindați. Colindele sunt interpretate prin cântarea în grup, la unison, ori în două grupe, antifonic[12]. Uneori, ceata se acompaniază cu instrumente (fluier, cimpoi sau dobă mică)[13].

Ritualurile care implică ființe animaliere („Capra”, „Ursul”) se caracterizează prin existența anumitor roluri: animalul (un flăcău costumat, care face zgomote caracteristice: clămpănit/mormăit și dansează), și un „moș” sau doi.

[modifică] Antologii sonore de colinde

O antologie sonoră de colinde a fost editată pe discuri de vinil de către „Electrecord” în anii '60. Aceasta poartă titlul „Obiceiul colindatului și colindele” și conține următoarele piese, edificatoare pentru a sublinia diversitatea colindelor:

Discul I

Fața A

1. Obiceiuri de Anul Nou

   a – Pitaraii
   b – Reportita
   c – Turca
   d – Capra
   e – Ursul
2. Obiceiuri din cursul inferior al Dunării și al Ialomiței

   a – Colindul mare
   b – Colindul mare
   c – Colind de băiat
   d – Colind de băiat
   e – Colind de băiat
   f – Colind de băiat
   g – Colind de băiat
   h – Colind de băiat
   i – Colind de băiat
   j – Colind de băiat
   k – Colind de fată
   l – Colind de fată

Fața B

1. Colind de doliu
2. Colind de logodiți
3. Colind de băiat
4. Colind de băiat
5. Urarea turtei sau colacului
6. Colinde din șesul Brăilei

   a – Colind de tineri însurați
   b – Colind de negustor
   c – Colind de băiat
   d – Colind de fată
   e – Colind de băiat
7. Colinde din Muscel

   a – Colind de fereastră
   b – Colind de însurăței
   c – Colind de căsătoriți
   d – Colind de băiat
   e – Colind de fată
8. Colinde din Țara Loviștei

Coperta antologiei

Discul al II-lea

Fața A

1. Colinde din ținutul Pădurenilor-Hunedoara

   a – Zicala Dobei
   b – Colind de fată
   c – Colind de fată
   d – Colind de nevastă
   e – Colind de bătrân
   f – Colind de fată
   g – Colind de băiat
   h – Colind de căsătoriți
   i – Urarea colacului
   j – Jocul gazdei în casă
2. Colinde de pe cursul mijlociu al Mureșului

   a – Colind de măturі
   b – Colind de flăcău
   c – Colind de fată
   d – Colind de fată
   e – Colind de fată

Fata B

1. a – Colind de fată
   b – Colind de nevastă tânără
   c – Colind de fată
   d – Zicala dubelor
2. Colinde de pe Valea Ampoiului

   a – Colindul casei
   b – Colind de băiat

a – Colind de fereastră
b – Colind la intrarea în casă
c – Colind de băiat
d – Colind de băiat
e – Colind de băiat
f – Urarea colacului
g – Colind la plecarea din casă
h – Colind de zori

c – Colind
d – Colindul „birăului” feciorilor
e – Colind de fată
f – Colind de bătrân
g – Colind de nevastă tânără
h – Colind de fată
i – Colind de fată

3. Colinde din Valea Crișului Alb și din nordul Transilvaniei

a – Colindul dobelor
b – Colind de flăcău
c – Colind (Nouă meșteri mari)
d – Colind (Câte-o ruică, păsăruică)
e – Colind (Trei cocoși negri cântară)
f – Colind (Mă luai, luai) – de doliu

În 2002 Ion Moanță a editat la Casa Radio o nouă antologie de colinde, intitulată „Sus la masa raiului: culegere de colinde din fonoteca societății române de radiodifuziune”. Aceasta conține, pe lângă versuri, două CD-uri cu colinde difuzate în cadrul emisiunii „Miorița”, la Radio România, începând cu 1957. Majoritatea acestora au fost culese și înregistrate de către redactorul George Antofi.

În 2003 fundația culturală TerrArmonia a editat două volume intitulate „Colinde românești”, sub îndrumarea lui Ioan Bocșa. Această antologie cuprinde un studiu introductiv, partituri, texte grupate pe tipologii și două CD-uri cu colinde culese de pe teren.

[modifică] Referințe

1. ^ Comișel, Bîrlea, p. 4
2. ^ Papahagi, p. 158
3. ^ Comișel, Bîrlea, p. 4
4. ^ Bocșa, I, p. 11
5. ^ Bocșa, I, p. 12
6. ^ Comișel, Bîrlea, p. 5
7. ^ Ursu, p. 38
8. ^ Bocșa, II, p. 3 - 6
9. ^ Comișel, Bîrlea, p. 4
10. ^ Comișel, Bîrlea, p. 4
11. ^ Bocșa, I, p. 7
12. ^ Bocșa, I, p. 7 - 8
13. ^ Comișel, Bîrlea, p. 4

[modifică] Bibliografie

- Tache Papahagi, *Mic dicționar folkloric*, Ed. Minerva, București, 1979
- Nicolae Ursu, *Folclor muzical din Banat și Transilvania (300 de colinde, cântece și jocuri)*, Ed. Muzicală, București, 1983

- Ioan Bocșa (coord.), *Colinde românești*, Media Musica, Cluj-Napoca, 2003, ISBN 973-8431-00-X
- Emilia Comișel, Ovidiu Bîrlea, *Obiceiul colindatului și colindele*, Electrecord, EPD 1257 și EPD 1258

http://www.crestinortodox.ro/craciun/colinde-craciun/maica-domnului-colindele-religioase-romanesti-68382.html

Maica Domnului in colindele religioase romanesti

Folclorul in general, mai ales cel religios, a devenit in ultima vreme un auxiliar pretios in rezolvarea problemelor pe care le ridica istoria comparata a religiilor, deoarece in el se reflecteaza mentalitatea religioasa si sociala din diferitele epoci ale istoriei culturii si civilizatiei omenesti. Numeroase institute de folclor si savanti recunoscuti culeg si cerceteaza cu deosebita grija creatiile folcloristice ale popoarelor, cautand sa le coordoneze si sa le puna in adevarata lor lumina si valoare.

Lucrarea noastra de fata vrea sa arate, plecand de la colindele religioase - parte integranta a folclorului religios romanesc - felul cum inteleg si simt credinciosii Bisericii Ortodoxe Romane pe Maica Domnului nostru Iisus Hristos, Sfanta Fecioara Maria.

In evlavia credinciosilor Bisericii noastre, Maica Domnului nu este o zeita si nu are nimic comun cu cortegiul zeitelor pagane; ea nu este nici mit si nici prelungirea reinnoita a vreunui mit pagan oarecare in sanul crestinismului. Ea este o persoana distincta cu o genealogie indiscutabila. Cultul de supravenerare (hiperdulia) pe care credinciosii nostri ortodocsi il adreseaza Maicii Domnului este bazat pe existenta istorica reala a Sfintei Fecioare si el s-a nascut din respectul si din evlavia sincera pe care crestinii au avut-o totdeauna fata de aceea care a nascut dupa trup, pentru mantuirea noastra, pe cea de a doua persoana a Sfintei Treimi, Demnul nostru Iisus Hristos. Puritatea, inaltimea morala si spirituala a cultului pe care credinciosii Bisericii noastre il acorda Maicii Domnului este proba cea mai evidenta ca acest cult s-a nascut odata cu credinta crestina si el nu este o mostenire anacronica din vechile practici cultice pagane.

Ne vom convinge de acest adevar urmarind in colindele religioase felul cum acestea exprima, in versurile lor simple dar pline de duiosie, intelegerea si simtirea credinciosilor nostri ortodocsi fata de "Prea Curata" si "Prea Nevinovata Fecioara Maria".

Ne-am oprit la colindele religioase, deoarece ele prezinta o importanta deosebita pentru Sfanta noastra Biserica Ortodoxa, atat prin vechimea lor cat si mai ales prin bogatia ideilor dogmatice cuprinse in ele. Colindele religioase fac parte integranta din spiritualitatea noastra ortodoxa rasariteana si nu sunt altceva decat prelungirile firesti ale cantarilor dela strana. De aceea ele formeaza un pretios material de catehizare a dreptmaritorilor nostri crestini. Colindele reigioase sunt marturisiri de credinta, simple si spontane, invesnicite prin puterea ritului dea lungul generatiilor, care au sorbit si sorb cu aceeasi caldura stropii racoritori ai credintei strabune. Iata de ce vom cauta sa surprindem in colindele religioase credintele credinciosilor nostri in legatura cu Maica Domnului. Cu acest prilej, ne vom da seama ca aceste credinte, rodul pietatii si evlaviei credinciosilor, stau in deplina concordanta cu invata- tura propovaduita de sfanta noastra Biserica, iar unitatea ideilor dogmatice exprimate in toate colindele religioase romanesti dovedeste unitatea sufleteasca a credinciosilor nostri ortodocsi de pe tot intinsul patriei noastre.

Sa vedem deci care sunt notele esentiale ale mariologiei ortodoxe romanesti, pe care ni le ofera colindele noastre religioase, note pe care le vom prezenta intr-o inlantuire logica in cele patru capitole care urmeaza.

I. "Ca la Betleem Maria, savarsind calatoria"

Colindele religioase romanesti se intrec in a descrie-in versuri pline de o duiosie rara peripetiile diverse prin care a trebuit sa treaca Maica Domnului in lungul drum catre Betleem, cautand un loc prielnic pentru nastere. Sfintele Evanghelii, care istorisesc nasterea minunata a Domnului nostru Iisus Hristos vorbesc foarte pe scurt de acest drum catre Betleem, unde batranul Iosif si Sfanta Fecioara trebuiau sa mearga sa se inscrie dupa porunca, data de August, imparatul de la Roma. Dar poporul nostru stie, din experienta sa proprie, ca un drum, fie lung, fie scurt, este destul de greu si de anevoios pentru o femeie care este gata sa nasca. Iata deci un motiv pe care imaginatia populara l-a speculat, la maximum, brodand pe simpla referinta evanghelica a acestui, drum o multime de intamplari si fapte cu rostul si talcul bine stabilite in psihologia si pietatea credinciosilor. Noi ascultam si astazi cu emotie colindele de la Nasterea Domnului si luam parte cu tot sufletul la peripetiile numeroase prin care trece Maica Domnului, ne induiosem de suferintele ei, aprobam toate actiunile si gesturile ei si ne simtim la urma, dupa atatea incercari, plini de o bucurie nestapanita, sincera si copilareasca, la vestea nasterii Pruncului Iisus.

Toate aceste intamplari ne sunt infatisate intr-o gradatie progresiva, in care neprevazutul starneste totdeauna interesul nostru si ne face sa participam, cu toata inima, la aceste peripetii istorisite in colindele noastre religioase. Toate acestea dovedesc sensibilitatea aleasa a credinciosilor nostri si adeziunea lor sufleteasca totala fata de Maica Sfanta si de Fiul ei cel dumnezeiesc. Si mai presus de orice desprindem din aceste intamplari si suferinte ale Maicii Domnului realismul adanc omenesc al nasterii Domnului nostru Iisus Hristos. Credinciosii nostri traiesc acest realism cu toata puterea, fiintei lor. Ei stiu ca Mantuitorul nostru, Mesia cel mult asteplat, s-a nascut dintr-o fecioara curata, din neamul nostru omenesc, nu s-a nascut dintr-o floare, dintr-o frunza sau dintr-o piatra, din aer sat; din apa, cum se nasc de obicei fiintele mitologice din diferitele religii ale lumii necrestine.

Dar colindele, care ne descriu peripetiile cautarii unui loc de nastere, reliefeaza cu multa pregnanata legalura dintre Maica Domnului si natura inconjuratoare. Credinciosii nostri pun in gura Maicii Domnului, cu aceasta ocazie toate socotintele lor despre anumite plante sau animale, care-si dau sau nu concursul lor la sfanta Nastere a Domnului.

Se subliniaza aici un pronuntat mesaj cosmic, familiar dealtfel spiritualitatii ortodoxiei rasaritene, care se resimte, dupa cum vedem, pana si in aceste creatii populare. Aceasta relatie dintre om si natura, proiectata pe un plan superior, intre Dumnezeu pe de o parte, om si natura pe de alta parte, capata in colinde o intelegere deosebita in conformitate cu invatatura crestina ortodoxa despre legatura care a existat totdeauna intre om si Dumnezeu.

Dar sa dovedim afirmatiile noastre cu probele pe care ni le ofera din abundenta colindele religioase romanesti. Alegem pe cele mai semnificative si mai cuprinzatoare. Peste tot se observa coloarea locala. Drumul de la Nazaret pana la Betleem este prelungit de imaginatia populara pe plaiurile romanesti, pe unde se abat pasii Maicii Domnului, ca sa nasca pe Domnul nostru Iisus Hristos.

Astfel: "...Sfanta Maria

Se lua si se ducea-re

Tot prin vii si prin campii

La umbrita plopilor".

Sau : " Pe acest plaiu, picior de raiu,

Plimba-se maica Domnului

Cu'n hojmant pana la pamant ".

Privelistile pe care ni le ofera acest drum sunt de multe ori fermecatoare. Ele corespund peisajelor romanesti. Iata cateva imagini care incearca sa stabileasca itinerarul acestui drum:

"Pe campia unui rau

Printre grane pana 'n brau...

sau: "Pe un plaiu scaldat in soare.

Prin fanete numai floare...

sau: "Prin livezi inrourate

Pe sub pomi cu crengi uscate"

In alta parte, clima nu mai este calduroasa ca in Tara sfanta, ci friguroasa ca in iarna Craciunului de la noi. Din aceasta cauza, si drumul este mai anevoios:

"Umbla Maica pe pamant

Sa nasca pe Fiul sfant

Merge 'n sus si iara -n jos

Ca bate vant friguros,

iar un colind specifica si imbracamintea Maicii-Domnului:

"Jos, in jos si iar in jos,

Ca bate vant friguros.

C'avea haine de argint

Ca va n-aste Fiul sfant.

Unele colinde precizeaza mai de aproape mersul drumului, ca de exemplu:

"P'anga Muras, p'anga Tisa

Maria sfanta plimba-mi-sa".

Dar in aceasta continua cautare a unui loc potrivit pentru nastere, Maica Domnului intalneste in cale diferiti pomi, la umbra carora ar putea sa nasca, sau diferite asezari de oameni si de vite. Nu toti insa dau concursul Maicii Domnului. Asa se face ca anumiti pomi sau animale sunt blestemate, pe cata vreme altele binecuvantate sau "alduite", ca sa vorbim in graiul colindelor din Ardeal. De fapt, in aceste blesteme sau binecuvantari ale Maicii Domnului se stravede antipatia sau simpatia poporului nostru fata de aceste plante si animale, sau mai precis, calitatile sau defectele acestor plante si animale sunt explicate in legatura cu acest fapt religios de o deosebita importanta, cum este sfanta Nastere a Domnului. Si iata cum atitudinea credinciosilor fata de aceste plante si animale devine in colinde si atitudinea Maicii Domnului.

Astfel, plopul este blestemat pentru ca prin freamatul frunzei sale, dar mai ales prin putina sa umbra, nu poate oferi un loc bun de odihna, unde Maica Domnului, obosita de greutatea drumului si de arsita soarelui, sa poata sa nasca pe Fiul Sfant. Dimpotriva, "tisa" verde e mai primitoare si mai racoroasa:

"Plimba-se Maica Domnului,

Cu'n hojmant pana'n pamant

Si se lasa a hodinire .

La umbra de ploput verde.

Ploput verde daca o vede

Rara umbra slobozeste

Rara umbra pe pamantu

"Fire-a-i tu plop blestematu,

De mine de Dumnezeu

Mai tare de fiul meu"

Si se lasa a hodini-re

La umbra de tisa verde.

Tisa verde daca o vede

Grasa umbra sloboseste

Grasa umbra pe pamantu

Sa se nasca fiul sfantu.

"Fire-ai tisa alduita De mine de Dumnezeu

Mai tare de fiul meu" .

In alte colinde, plopul este pus in opozitie cu un "fomfiu". Plopul nu ia in seama rugamintea Maicii Domnului de a sta linistit:

"Bine plopu d-auzea-re,

Dar in seama nu bagare

Si mai tare imi suna-re

Rau Maica blastama-re.

"Fire-ai ploape blastamatu,

De mine de Dumnezeu

Mai tare de fiul meu!

Bata vantu 'ncet nu tare

Frunza ta sa n'aiba stare".

dimpotriva "fomfiul" este ascultator si Maica Domnului se poate odihni la umbra lui pentru a capata puteri sa nasca pe fiul sau:

"Bine fomfiu d-asculta Maica sfanta-l alduia

"Fire-ai iarna ca si vara,

Primavara sa 'nfloresti

Flori vanate mohorate.

Dupa multa alergatura, Maica Domnului poposeste in sfarsit la casa, lui Craciun. Dar nici acesta nu o primeste sub acoperisul sau ca sa nasca, ci o trimite in grajdul cailor:

"Buna seara, Mos Craciun. Zise Maria lui bun,

Lasa-ma in patul tau,

Ca sa nasc pe Dumnezeu.

"Nu te las sa nasti in pat,

Du-te 'n grajdul cailor

Sau in damul boilor".

Dar din cauza nechezatului cailor, Maica Domnului nu poate sa nasca pe Domnul nostru Iisus Hristos. Numai in linistea si la suflarea calda a boulenilor cuminti, in saracia si umilinta unui grajd de boi, marea minune a nasterii poate sa aiba

loc. Pretutindeni, in colindele religioase, caii sunt blestemati pentru nechezatul, tropaitul si nesatul lor, pe cata vreme boii si oile se bucura totdeauna de binecuvantarea Maicii Domnului.

Iata de exemplu cum sunt blestemati caii din cauza neascultarii lor:

"Fire-ati voi cai blestemati

De mine de fiul meu

Si de dragul Dumnezeu!

Si voi cai sa n'aveti sat,

Numa'n ziua de Ispas

Dar s'atunci numai un ceas

sau: "Fire-ati cailor sa fiti

De mine afurisiti

Si de Domnul pe vecie,

Mersul fuga sa va fie

Ziua, noaptea sa mancati

Rar voi sa va saturati".

Boii, prin firea lor blajina si domoala, prin barbatia si cumintenia lor, sunt aceia care-si dau tot concursul lor Maicii Domnului, ascultand-o cu cea mai mare sfintenie. De aceea ei sunt binecuvantati:

"Fire-ati voi, boi, cuvantati.

De mine, de fiul meu,

Si de Bunul Dumnezeu".

sau: - "Boulenilor iubiti

Binecuvantati sa fiti

Si de Domnul si de mine

Si de fiul care virne.

La umblat s'aveti pas lin,

La mancare sat deplin,

Cate-un ceas voi sa mancati-

Iar un ceas sa rumegati".

De remarcat ca Maica Domnului nu blestema si nici nu binecuvanteaza numai in numele sau- personal, ci totdeauna adaoga si: "de Dumnezeu" sau "de fiul meu". In aceste blesteme si binecuvantari se dovedeste intuitia profunda pe care o are poporul nostru asupra naturii inconjuratoare. Astfel, credinciosii nostri dau o explicatie religioasa unor apucaturi, calitati sau defecte ale unor plante sau animale, cu care ei vin mai ades in contact. Relatia om-natura

capatat astfel o semnificatie crestina interesanta, pe fondul careia se proiecteaza sentimentele de simpatie sau antipatie ale credinciosilor nostri fata de natura inconjuratoare, care intr-un fel sau altul ia parte la slavita minune a Nasterii Domnului.

Dar, odata ajunsa Maica Domnului la Betleem, peripetiile drumului se sfarsesc. In staulul Betleemului domneste linistea odihnitoare. Au ramas in urma arsita drumului, freamatul plopilor, nechezatul si tropotitul cailor, insusi zgomotul oraselului s-a stins pe nesimtite. Numai familia sfanta vegheaza. Dar in puzderia de stele ce acoperea in noaptea aceea-sfanta, bolta albastra a Betleemului, a rasarit deodata "ca o taina mare", o stea stralucitoare. Iar colindele noastre amintesc de clipa aceea sfanta, prin glasurile argintii ale copiilor care pleaca la colindat" pe la cantatori, tarziu cand "Prea Slavita naste Fiu" Colindatorii povestesc la ferestrele gazdelor, in cuvinte simple, despre steaua care lumineaza pre steaua care "lumineaza" si "adevereaza" despre Pruncutul culcat in iesle, despre privirea umeda a boule-nilor cuminti despre cetele ingeresti, despre, ciobanii milosi sau despre cei trei crai de la Rasarit. Toti acestia se inchina,si odata cu ei si colindatorii nostri, in fata Celu infasat din iesle, spre bucuria plina de iubire a Maici Domnului.

II. "Fecioara Maria naste pe Mesia"

a) Aeipartenia si theotochia. Cultul Sfintei Fecioare Maria formeaza capitolul cel mai duios al evlaviei credinciosilor nostri. De la rugaciunea atat de scurta, dar atat de expresiva: "Doamna, Maica Domnului ajuta-mi", pe care o rosteste credinciosul ortodox in toate imprejurarile vietii sale, si pana la minunatele axioane care preamaresc pe Sfanta Fecioara, toata viata si simtirea crestina sunt pline de dragostea si veneratia ortodocsilor fata de Maica Domnului. In aceasta, dragoste si veneratie se poate descoperi una din trasaturile cele mai adanci, una din coordonatele cele mai esentiale ale pietatii noastre ortodoxe rasaritene. Cultul Mantuitorului nu este niciodata despartit de acela al Maicii Sale. Acest adevar se fundamenteaza pe calitatea unica pe care o are Sfanta Fecioara, aceea de Nascatoare de Dumnezeu (teotokos). Acest atribut al Maicii Domnului a fost aparat cu caldura de sinoadele ecumenice si de toata suflarea ortodoxa impotriva defaimatorilor de tot felul, care coborau minunea intruparii Domnului la o simpla si banala nastere biologica.

Cultul ortodox cuprinde o bogatie neasemuita de tropare, condace, axioane, acatiste sau alte cantari speciale inchinate aceleia care s-a invrednicit prin vata ei curata sa nasca pe Fiul lui Dumnezeu. Aceasta imnografie, cuprinde invatatura noastra ortodoxa adevarata, care a incalzit suftetele stramosilor nostri si care a influentat profund colindele noastre religioase.De aceea, nu este de mirare pentru noi ca voni gasi in colindele noastre, religioase toate notele esentiale ale mariologiei ortodoxe. Acest fapt nu dovedeste altceva decat legatura stransa dintre credinciosii nostri si Sfanta noastra Bserica Ortodoxa. In locul unei teologii savante, vom gasi in colinde intuitia clara si sigura a adevarurilor fundamentate ale crestinismului. In locul speculatiilor primejdioase, gasim trairea crestina primara, simpla si autentica. In locul, misticismelor intunecoase, gasim realismul luminos al ortodoxiei noastra, romanesti si bucuria de viata a iubitilor nostri credinciosi.

Maica Domnului se deosebeste de toate femeile de pe fata, pamantului, in deosebi prin cele doua atribute care-i apartin: Nascatoare de Dumnezeu (teotokos) si Pururea Fecioara (aipartenos). In colindele religioase , mai ales in cantecele de stea, aceste atribute se gasesc enuntate laolalta de credinciosii nostri, care numesc pe Maica Domnului in colinde: "Curata", "Prea-nevinovata", "Fecioara Maria", "Lumina Prea Sfanta", "Precista blagoslovita", etc.

Citatele care vor urma ne vor arata cum credinciosii nostri exprima, in colindele lor religioase, prin gura copiilor nevinovati, pururea fecioria si theotochia Sfintei Fecioare Maria:

Ca astazi Curata

Prea nevinovata,

Fecioara Maria

Naste pe Mesia,

In tara vestita,

Vitleem numita"

"Ca numai din maica

Si fara de taica

Noua ni s-a nascut

Cel far' de'nceput".

"Astazi lumii s-a nascut

Cel de demult proorocit.

Astazi s-a nascut Mesia

Din Fecioara Maria" .

"Astazi pe cel nevazut

O fecioara l-a nascut

In orasul Vifleim

Aproape de Rusalim".

"Ca se va naste Hristos

Din Fecioara Maria

Din neamul lui Avraam .

Din samanta lui David

Din Duhul Sfant zamislit".

"Dar la leagan cine sta?

Sta Maria Fecioara

Cu cosita pe spinare".

Desigur exemplele se pot inmuti dupa voie. Dupa cum observam, colindele noastre religioase exprima, fara sa faca o distinctie speciala, amandoua aceste atribute ale Maicii Domnului. Credinciosii nostri nu-si explica si nu-si pun cel putin intrebarea cum Maica Domnului a ramas fecioara si dupa nastere. Aceste intrebari le-au scornit necredinciosii de mai tarziu. Pentru credinciosii nostri "Mama fara barbat" si "Fecioara mama" sunt taine zavorate cu lacatul celei mai profunde credinte. Le e deajuns revelatia dumnezeiasca cu privire la aceste taine. Ei se mira si pricep cu ajutorul credintei si intelegerii lor talcul dumnezeiesc al acestei minuni cu totul mai presus de fire. Dar aceasta intelegere sincera, spontana, dovedeste tinerete sufleteasca, adeziune totala si intuitie profunda a minunii Nasterii Domnului.

b) Cautarea lui Iisus, inainte de a trece la un nou capitol, nu putem lasa sub tacere un fapt important din viata Mantuitorului, care a pricinuit Maicii Sale sfinte ingrijorare serioasa si foarte mult sbucium sufletesc. Este vorba de imprejurarea pe care ne-o relateaza si Sfintele Evanghelii, cand Iisus, la varsta de 12 ani, de sarbatoarea Pastilor, a ramas la templu, in mijlocul batranilor, in timp ce parintii sai trupesti se intorceau spre casa lor din Nazaret. Sfanta Fecioara Maria este prima care observa lipsa copilului iubit. O mare neliniste cuprinde sufletul mamei desnadajduite, care incepe sa-si caute cu infrigurare copilul pierdut. Aceasta cautare este redata cu o intreaga gama de simtaminte de colindele noastre religioase, care se intrec in a descrie, cu o sensibilitate deosebita, durerea sufleteasca a Maicii Domnului cu aceasta ocazie, cand umbla dupa fiu sa-l gaseasca. Dar si aici geniul poetic al poporuhr nostru si imaginatia avantata a credinciosilor nostri imbraca pe Mama si pe Fiu in culorile cele mai atragatoare, pe care le ofera peisajul si costumul romanesc. La aceste note caracteristice colindelor noastre se adauga, cu o discretia induiosetoare, simtirea si participarea colindatorilor si credinciosilor nostri ortodocsi la jalea Maicii Domnului, care-si cauta pretutindeni fiul rasletit de ceilalti.

Colindele religioase, care ne descriu aceasta cautare, capata un ritm de balada batraneasca, ce aminteste mersul marunt al cailor de munte, cu scapararea potcoavelor pe drumuri pietruite. Iata pe Maica Domnului stand "Sus la drumul mare" si intreband pe junii colindatori daca n-au vazut cumva pe Fiul sau:

- "Nu mi-ati vazut voiu,

Pe unde ati umblatu

De mi-ati colindatu

Pe Fiutul Meu?

- "Ceata de feciori

Juni colindatori

Din graiu le graia-re:

- "Noi nu l-am vazutu

Nu l-am cunoscutu.

Iar Sfanta Marie

Din graiu le graia-re;

- "Lesne a-l cunoaste

Oa, calutul luiu,

Rosu-i aratatu

Si seluta luiu

Floarea cerului;

Pintenasii luiu

Par luceferiei;

Sabioara lui

Serpe'nciritat.

In urma acestor semnalmente, colindatorii il recunosc si spun ca l-au vazut "jos la Rusalim".

Iata si un tablou minunat din ajunul colindelor:

"De-aseara, de-aseara.

Mai de-alalta-seara

Junii se strangea-re

Si se vorovea-re

Sa plece a colida-re

Pe drumut, pe cale,

Spre rasa de soare...

dar la mijlocul drumului se intalnesc cu Sfanta Maria, care-i intreaba:

" Nu ati vazut voi

Pe Fiutul sfantu"

Pe jale mare, Maica Domnului se preface intr-o raza de soare si, spre bucuria ei, uitandu-se pe fereastra, isi vede Fiul iubit stand la masa de craiu:

" Si ea ca-si vedea-re

Drag fiu al ei

La masa lui craiu

La masa sezandu

Pahare umplandu

La craiu inchinandu".

Dar maica e tot mai nelinistita:

" Umbla Maica dupa fiu

Tot plangand si intreband

N'ati vazut pe Fiul Sfant?"

Colindatorii intrebati ii spun Maicii Domnului ca poate l-au intalnit, dar nu l-au cunoscut. Maica le spune ca e- cam de seama lor si ca numai dupa imbracaminte l-ar putea recunoaste:

" C'avea haine cu petele

Si in degete inele.

La gulere si la ciotori

Avea scrise sarbatori. Soarele si razele Ba luna si stelele."

Sau cu reminiscente vadite din balada mioritei:

" Fetisoara luiu

Spuma laptelui

Mustacioara luiu

Spicul graului

Ochisorii luiu,

Doua mure negre

Coapte la pamantu

Neatinse de vantu;

Coapte la racoare,

Neatinse de soare".

La aceste semnalmente colindatorii il recunosc si-i spun Maicii ca l-au vazut, fie la Rusalim, fie rastignit pe o cruce de brad, fie venind calare inapoi:

"Noi ca l-am vazutu

In camp la Rusalimu

Cu calul saltandu, incoace venindu.

Colindele noastre nu redau gasirea, lui Iisus in templu si, dialogul acestuia, cu Maica Sa.: Ele scot in evidenta numai cautarea sbuciumata a Maicii, care umbla dupa fiu. Imaginea mamei care umbla sa-si gaseasca fiul omorat, ca in baladele noastre populare (balada mioritei), a: furnizat fanteziei populare unele elemente de care pietatea credinciosilor nostri a tinut seama la alcatuirea acestor colinde. Trebue sa retinem fondul crestin pe care s-au grefat aceste elemente de balada. Iar ideea crestina pe care o descoperim este cautarea lui Iisus de catre Maica sa atunci cand el a ramas in templu sa vorbeasca cu batranii invatatori ai poporului, imediat dupa cel de al 12-lea Paste al vietii Sale, pe care-l petrecuse cu parintii si cu rudele din Nazaret la templul din Ierusalim. Din aceste colinde reiese dragostea maicii pentru fiul pierdut si constiinta ei ca acest "Fiut sfant" este Dumnezeu.

In folclor, influenta reciproca a diferitelor genuri de creatie populara, unele asupra altora, se numeste contaminare. In cazul nostru, avem contaminarea a doua genuri foarte vechi de creatie populara: colinda si balada. Cand a avut loc aceasta contaminare, este greu de precizat. In orice caz, acest lucru s-a intamplat in fata in care se plamadea constiinta crestina ortodoxa pe aceste meleaguri, sub acoperamantul Maicii Domnului si al Domnului nostru Iisus Hristos.

Caci Maica Domnului nu iubeste numai pe Fiul sau, ci si pe noi pe toti, cei care o rugam sa mijloceasca inaintea lui Dumnezeu mantuirea noastra.

III. "Cum, Doamne, n'oi suspinare"

(Maica Domnului ca rugatoare si mijlocitoare)

In conceptia credincosilor nostri ortodocsi staruie cu intensitate ideia ca Maica Domnului este mijlocitoare intre noi si Domnul nostru Iisus Hristos, ca una, din care Domnul, nostru Iisus Hristos, si-a luat trup omenesc pentru mantuirea noastra.

Bogata imnologie bisericeasca ortodoxa, adresata Sfintei Fecioare, a influentat adanc si colindei noastre religioase, care cauta, sa exprime, intr-o forma accesibila credinciosilor nostri, marile idei dogmatice ale ortodoxiei noastre.

Dupa imnologia noastra rasariteana, Maica Domnului nu numai se roaga si mijloceste pentru noi, "ci ne si da ea insasi haruri si daruri, sau chiar toate bunatatile". Credinciosii nostri ortodocsi sunt patrunsi de aceasta invatatura atunci cand aseaza in centrul gandirii si simtirii lor pe Maica Domnului. "Doamne, Maica Domnului, ajuta-mi" este o rugaciune rostita cu evlavie in orice imprejurare, cat de neinsemnata, din viata de toace zilele. Pentru credinciosii nostri, cultul ortodox are o realitate vesnic actuala. Credinciosii nostri experiaza tainic pe Dumnezeu, pe Domnul nostru Iisus Hristos si pe Maica Domnului. Colindatorii traiesc din plin minunea Nasterii Domnului, ei cauta pe Pruncutul din iesle, pe care-L gasesc in orice casa luminata de candela Nasterii Domnului. In noaptea aceea, "pe la cautatori tarziu", cand pornesc la colindat, se intalnesc in drum cu Mos Craciun, cu ingeri sau cu sfinti cu Maica Domnului care cauta loc de nastere, sau umbla dupa fiu, sau cu Dumnezeu care "coboara pe o scara de lumina", ca sa binecuvinteze lumea si natura care intinereste. Colindele au mostenit aceasta realitate obiectiva a Nasterii Domnului de la imnologia ortodoxa, care infrumuseteaza cultul ortodox.

De altfel, cultul ortodox este strabatut de la un capat pana la altul de cel mai desavarsit realism. Am facut aceste consideratii pentru a arata, odata mai mult, de ce colindele noastre religioase poarta pecetea vechiului nostru duh ortodox, caracteristic spiritualitatii noastre rasaritene.

Colindele religioase, care ne infatiseaza pe Maica Domnului rugandu-se pentru noi, sunt de o frumusete unica si de o putere intuitiva vrednica de admirat. Slujba, pe care credinciosii nostri o asculta in fiecare Dunrnica sau sarbatoare, o vad aevea petrecandu-se in cer. O viziune plina de maretie si de evlavie a liturghiei ceresti, oficiata de insusi Dumnezeu:

"D-auzi gazda ori n'auzi

Toaca-n cer si slujba-n rai

Toaca-n cer cum o batea

Slujba-n raiu cum o facea

Dumnezeu cum, cuvanta

Maica Sfanta se ruga.

Si sa stai sa tot privesti

Cum facea slujbe ceresti

Ingerii tiind stalpari

Cantau sfintele cantari".

Acest colind dovedeste insemnatatea cultului ortodox in viata credinciosilor sai. Iata de ce atunci cand preotul ortodox oficiaza Sf. Liturghie in bisericuta lui de lemn, credinciosii lui stiu cai'n acelasi moment se oficiaza si in ceruri Sf. Liturghie de catre insusi Dumnezeu si ei vad cu ochii mintii lor pe Maica Domnului ingenunchiata si rugandu-se pentru pacatele lor.

Aceeasi imagine a liturghiei ceresti ne-o reda si colindul urmator. Slujba are loc intr-o manastire facuta de insusi Dumnezeu:

"Faca-si Domnul ce-si mai face

Faca-si Domnul manastire

Manastirea nu-i prea mare

Noua usi, noua altare

Cu altarul catre soare,

Cu usile jos spre mare,

Cu ferestrele spre soare.

Slujba sfanta cine-o canta?

Cant-o zeul Dumnezeu.

Dar de-ascultat cine-o asculta?

O asculta Maica Sfanta.

Cu-n fiut micut in brate

Fiutul mic tot salta-re

Maica Sfanta lacrama-re.

"Ce randu-i d-acesta randu

De eu salt si tu imi plangi

- "Taci tu fiu, ca tu nu vezi,

Tu nu vezi ce mi-si vad eu:

Vazui puntea raiului.

Pe deasupra iadului,

Ca firutu parului,

Vin sufletele sa treaca

Cate-mi, trec, mai multe cadu,

In vapaia focului,

In criscatul viermiloru,

In fluierul serpiloru"

Maicii Domnului nu-i scapa nicio imprejurare sa nu planga si sa nu suspine pentru pacatele noastre, la fel ca o mama buna care intervine pe langa tata pentru gresalele copiilor:

"Sus la'naltul cerului

La poalele raiului

Este o masa ferectata

Masa frumoasa de piatra.

Dupa dansa cine sade?

Sade Maica Precista

Cu-n pahar galben in mama

Tot inchina si suspina.

Vin ingerii si intreaba:

- "De ce suspini Maica draga?

- "Dar eu cum sa nu suspin,

Ca oamenii cand se scoala. Nici pe obraz nu se spala,

Far se duc la fagadau,

Suduie pe Dumnezeu.

Nu le frica ca-i trazneste

Si mi-e mila de pruncuti,

Ca raman far de parinti".

In alt colind, Maica Domnului se roaga chiar de Fiul ei:

"Sus in varful muntelui,

La Domnul Hristos,

Sade Maica Domnului,

Sade, sade si se roaga,

Pentru toata lumea intreaga

sau stand la masa cu Dumnezeu:

"Cum Doamne n-oi suspina-re

Ca sunt oameni pe pamantu,

Si ise duc la fagadau,

Suduie pe Dumnezeu.

Nu le e frica c'o trasni-re

Dar am mila de prunci mici

Ca raman far da parinti;

Far' de taica, far' de maica,

Far'de frati, far'de surori

Si raman ca niste flori.

Apoi, toate colindele care au ca tema centrala nunta din Cana Galileii ne redau interventia Maicii Domnului catre Fiul sau, pentru vinul care se terminase. Colindele sunt prea cunoscute pentru a mai da si exemple.

Dar nu numai oamen'i cer si se bucura de ajutorul Maicii, ci si celelalte fiinte. Iata ce frumos se roaga o miorea la "Maicuta Precista":

".Numai una miorea

Sta'n genunchi si se ruga,

La Maicuta Precista.

S'o scape de iarna grea,

S'o scoata din iarna 'n vara.

La draguta primavara "

iar o albina aduna ceara pentru faclii de aprins la Maica Domnului:

"Albina strangea din flori,

Ceara pentru sarbatori.

Din cear'se faceau, faclii,

Sa le dea Santei Marii.

Maica Domnului, dupa credinta noastra ortodoxa, este rugatoare harnica si daruitoare de daruri ceresti celor ce cer cu dinadinsul mijlocirea ei. Credinciosii stiu ca mijlocirea Maicii este mai mare decat a sfintilor; la fel si bogatia de haruri, pe care ni le transmite Maica Domnului, este incomparabil mai mare. De aceea si venerarea noastra este mai mare fata de Maica Domnului decat fata de sfinti, deoarece Maica Domnului sta in fruntea sfintilor si a cetelor ingeresti, ca una care cuprinde in sine deplinatatea sfinteniei omenesti si este cea mai strans unita, prin indumnezeirea ei cea dupa Har, cu Domnul nostru Iisus Hristos.

IV. "Marire Tie Maica Sfanta!" (Supravenerarea sau hiperdulia)

Pentru insemnatatea deosebita pe care Maica Domnului a avut-o si o are in viata noastra, credinciosii nostri ortodocsi ii acorda cultul de supravenerare sau hiperdulie. In conceptia noastra ortodoxa, Maica Domnului este mai presus decat orice fiinta, fara de asemanare, si cea mai apropiata de Dumnezeu, nu dupa fire, ci dupa Har. Maririle ei sunt cu mult mai presus decat orice cuvant si taina ei cu mult mai negraita si mai nepatrunsa. Colindatorii canta pe buna dreptate:

"Marire Tie, Maica sfanta,

De la robii care-ti canta.

De la 'mparatul Christos,

Nascut lumi spre folos .

Pentru a ilustra si mai bine supravenerarea de care se bucura Maica Domnului din partea credinciosilor nostri, reproducem in intregime o colinda care nu mai are nevoie de niciun comentariu:

"Tu esti lumina cea Sfanta Precista blagoslovita

Ca ai nascut pe Fiul Sfant,

Oamenilor pe pamant.

Tu esti cinste ingereasca

Si slava apostoleasca;

Biruinta sihastreasca,

Nadejde calugareasca

La toti sfintii esti cununa,

Cu cocon fiu impreuna.

Toti se satura cu tine,

De Dumnezeiasca paine.

Tu esti izvor de viata,

Adapi bine cu dulceata,

Si esti Maic'adevarata;

Cai nascut fiu far'de tata.

Mai intai si 'mai cinstita,

Decat soarele mai sfanta.

Tot de David proorocita.

De 'nteleplul Solomon,

Si de Sfantul Gliedeon.

Tu esti ieslea salasluita.

Si cartea pecetluita,

Oare ne scrie cu dreptii.

Unde doresc inteleptii.

Si de-acum pana 'n vecie,

Mila Domnuhii, sa fie".

Parca ascultam stihurile unui acatist inchinat Nascatoare de Dumnezeu. In colindul citat gasim concentrate toate notele esentiale ale mariologiei ortodoxe, cu accentuarea supravenerarii pe care o datoram Maicii Domnului. Poporul cinsteste in chip deosebit pe Maica Domnului, nu numai in colinde, ci si la toate sarbatorile ei de peste an, aducand slava celei ce a nascut pentru mantuirea noastra pe Domnul nostru Iisus Hristos.

Concluzii

Desi sumar, credem ca am surprins toate notele mariologice esentiale spiritualitatii ortodoxe rasaritene. In conceptia credinciosilor nostri si mai ales asa cum reiese din colindele lor religoase, Maica Domnului nu este nici pe departe intruchiparea vreunui mit sineretist pagan, continuat peste veacuri, in sanul crestinismului romanesc. Sfanta Fecioara Maria este din neamul lui David si din samanta lui Avraam, asa cum ne spun Sfintele Evangheiii, Traditia Sfintei noastre Biserici si colindele noastre religioase. Cercetarea facuta de noi in colndele noastre religioase ne-a convins inca odata de valoarea dogmatica a folclorului nostru religios. Pietatea populara, care imbraca sentimentele si ideile sale crestine in forme adecvate intelegerii ei, nu este nici ea exagerata, ci moderata si in deplina concordanta cu atmosfera generala a pietatii ortodoxe. Chiar daca imaginatia creatoare a credinciosilor nostri a adaugat uneori persoanelor sfinte sau actiunilor lor unele trasaturi pitoresti, conforme peisajului si costumului romanesc, apoi aceasta dovedeste, odata mai mult, participarea totala a credinciosilor Bisericii noastre la evenimentele descrise cu atata caldura in colindele noastre religioase.

Maica Domnului este tot ce poate fi mai bun, mai duios si mai plin de iubire in pietatea credinciosilor nostri. Cine ar vrea sa scrie o viata a Maicii Domnului, ar gasi in colindele noastre religioase o sensibiltate ortodoxa deosebita, concretizata in gesturi, in fapte sau in expresii de o rara frumusete si gingasie. Noi ne-am straduit numai sa scoatem in evidenta, din colindele romanesti, notele esentiale ale mariologiei ortodoxe si nimic mai mult.

Concluzia noastra ultima este aceasta: adevarul dogmatic ortodox cu privire la Maica Domnului este bine precizat si redat cu destula claritate in colindele noastre religioase de la Craciun si de la Anul Nou.

Gheorghe Alexe

POEZII ŞI COLINDE CLASICE ROMÂNEŞTI

POEZII DE MIHAI EMINESCU

Înger de paza

Când sufletu-mi noaptea veghea în estaze,
Vedeam ca în vis pe-al meu înger de paza,
Încins cu o haina de umbre si raze,
C-asupra-mi c-un zâmbet aripile-a-ntins;
Dar cum te vazui într-o palida haina,
Copila cuprinsa de dor si de taina,
Fugi acel înger de ochiu-ti învins.
Esti demon, copila, ca numai c-o zare
Din genele-ti lunge, din ochiul tau mare
Facusi pe-al meu înger cu spaima sa zboare,
El, veghea mea sfânta, amicul fidel?
Ori poate!... O,-nchide lungi genele tale,
Sa pot recunoaste trasurile-ti pale,
Caci tu - *tu esti el.*

Venere si Madona

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gândea în basme si vorbea în poezii,
O! te vad, te-aud, te cuget, tânara si dulce veste
Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alti zei.

Venere, marmura calda, ochi de piatra ce scânteie,
Brat molatic ca gândirea unui împarat poet,
Tu ai fost divinizarea frumusetii de femeie,
A femeiei, ce si astazi tot frumoasa o revad.

Rafael, pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelata,
Sufletu-mbatat de raze si d-eterne primaveri,
Te-a vazut si-a visat raiul cu gradini îmbalsamate,
Te-a vazut plutind regina pintre îngerii din cer

Si-a creat pe pânza goala pe Madona Dumnezeie,
Cu diadema de stele, cu surâsul blând, vergin,
Fata pala-n raze blonde, chip de înger, dar femeie,
Caci femeia-i prototipul îngerilor din senin.

Astfel eu, pierdut în noaptea unei vieti de poezie,
Te-am vazut, femeie stearpa, fara suflet, fara foc,
Si-am facut din tine-un înger, blând ca ziua de magie,
Când în viata pustiita râde-o raza de noroc.

Am vazut fata ta pala de o bolnava betie,
Buza ta învinetita de-al coruptiei muscat,
S-am zvârlit asupra-ti, crudo, valul alb de poezie
Si paloarei tale raza inocentei eu i-am dat.

Ti-am dat palidele raze ce-nconjoara cu magie
Fruntea îngerului-geniu, îngerului-ideal,
Din demon facui o sânta, dintr-un chicot, simfonie,
Din ochirile-ti murdare, ochiu-aurorei matinal.

Dar azi valul cade, crudo! dismetit din visuri sece,
Fruntea mea este trezita de al buzei tale-nghet.
Si privesc la tine, demon, si amoru-mi stins si rece,
Ma învata cum asupra-ti eu sa caut cu dispret!

Tu îmi pari ca o bacanta, ce-a luat cu-nselaciune
De pe-o frunte de fecioara mirtul verde de martir,
O fecioar-a carei suflet era sânt ca rugaciunea,
Pe când inima bacantei e spasmodic, lung delir.

O, cum Rafael creat-a pe Madona Dumnezeie,
Cu diadema-i de stele, cu surâsul blând, vergin,
Eu facut-am zeitate dintr-o palida femeie,
Cu inima stearpa, rece si cu suflet de venin!

Plângi, copila? - C-o privire umeda si rugatoare
Poti din nou zdrobi si frânge apostat-inima mea?
La picioare-ti cad si-ti caut în ochi negri-adânci ca marea,
Si sarut a tale mâne, si-i întreb de poti ierta.

Sterge-ti ochii, nu mai plânge!... A fost cruda-nvinuirea,
A fost cruda si nedreapta, fara razim, fara fond.
Suflete! de-ai fi chiar demon, tu esti sânta prin iubire,
Si ador pe acest demon cu ochi mari, cu parul blond.

O, mama...

O, mama, dulce mama, din negura de vremi
Pe freamatul de frunze la tine tu ma chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutura salcâmii de toamna si de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngâna glasul tau...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voi muri, iubito, la crestet sa nu-mi plângi;
Din teiul sfânt si dulce o ramura sa frângi,
La capul meu cu grija tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei sa cada a ochilor tai stropi;
Simti-o-voi o data umbrind mormântul meu...
Mereu va creste umbra-i, eu voi dormi mereu.

Iar daca împreuna va fi ca sa murim,
Sa nu ne duca-n triste zidiri de tintirim,
Mormântul sa ni-l sape la margine de râu,
Ne puna-n încaperea aceluiasi sicriu;
De-a pururea aproape vei fi de sânul meu...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

Doina

De la Nistru pân' la Tissa
Tot Românul plânsu-mi-s'a,
Ca nu mai poate strabate
De-atâta strainatate.
Din Hotin si pân la Mare
Vin Muscalii de-a calare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o atin;
Din Boian la Vatra-Dornii
Au umplut omida cornii,
Si strainul te tot paste
De nu te mai poti cunoaste.
Sus la munte, jos pe vale
Si-au facut dusmanii cale,
Din Satmar pân' în Sacele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet Român saracul!
Îndarat tot da ca racul,
Nici îi merge, nici se 'ndeamna,
Nici îi este toamna, toamna,
Nici e vara vara lui,
Si-i strain în tara lui.
De la Turnu 'n Dorohoi
Curg dusmanii în puhoi
Si s'aseaza pe la noi;
Toate cântecele pier,
Sboara paserile toate
De neagra strainatate;
Numai umbra spinului
La usa crestinului.
Îsi desbraca tara sinul,
Codrul - frate cu Românul -
De secure se tot pleaca
Si isvoarele îi seaca -
Sarac în tara saraca!

Cine-au îndragit strainii,
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia,
Si neamul nemernicia!

Stefane Maria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las' Archimandritului
Toata grija schitului,
Lasa grija Sfintilor
În seama parintilor,
Clopotele sa le traga
Ziua 'ntreaga, noaptea 'ntreaga,
Doar s'a 'ndura Dumnezeu,
Ca sa 'ti mântui neamul tau!

Tu te 'nalta din mormânt,
Sa te aud din corn sunând
Si Moldova adunând.
De-i suna din corn odata,
Ai s'aduni Moldova toata,
De-i suna de doua ori,
Îti vin codri 'n ajutor,
De-i suna a treia oara
Toti dusmanii or sa piara
Din hotara în hotara -
Îndragi-i-ar ciorile
Si spânzuratorile!

POEZIE RELIGIOASA DE CRĂCIUN

SORCOVA
(The Wishing Carol)

May you look with merry eyes
at that little bunch I rise ,
tiny flowers may they bring
you an everlasting spring !

All the fragrance, all the bloom,
shall a fairy on her loom
weave for you, and smile, and wait
to open the golden gate !

May your steps be quick and strong,
always right and never wrong !
May you always find the 'clue',
see your dearest dreams come true,

have it always as you like,
and each time a lucky strike !

Healthy, wealthy,
spick-and-span, and as merry as you can !
To you and to all your dears
many, bright,
Happy New Years !

PE COLINĂ ....

As vrea să fiu păstorul
cu turma pe colină
străjer pe înăltime
când noapte-i încă plină
s-aud cântări ceresti
si vestea ce-o să vină.
S'alerg să văd lumina
acolo unde au tras
Sfânta Familie ...
la ieslea de popas
Prunc Sfânt, aureola -
stălucitoare stea

As vrea să fiu păstorul
umil de pe colină
ce aleargă-n văi si-n zare
cântând a lui chemare :
- veniti, veniti în rugă
la Sfânta sărbătoare. -

Azi taina bucuriei
alină 'ngenunchieri
IISUSE-PRUNC, HARUL SFÂNT
minuni, reînvieri
nădejde în dreptate
în cele patru zări.
As vrea să fiu păstorul
Colindei de Ajun
ce'mparte bucuria
pământului străbun
si-adevărate datini
în ziua de Crăciun.

URME DE COLIND

Pe urme dalbe de colind
mă poartă din nou gândul
strâng amintirile sirag
si doruri, rânduri, rânduri.
Blajin, Crăciunul a trecut
si eu tot număr anii
dalbe flori, cântări ascult
mătănii în zăpadă ...
- Îti văd tristetea pe obraz
si lacrimi înnodate
astepti de mult, astepti si azi,
dar ei sunt dusi departe ...
Chipul tău cel îndrăgit
e brăzdat de durere
trupul ti-a scăzut smerit
la poarta depărtării
Nu te-amăgi că vor veni
făcând din an tot postul
deschide plicuri si scrisori
ferestre si imagini.
Pe urme dalbe de colind
te fură somnu-n rugăciuni
alte amintiri încet te prind
si Ceru-i plin ... de stele.

STEAUA CE MÂNGÂIE

Nu am comori
nici aur, nici smirnă, nici tămâie
doar bucuria nădejdei în steaua ce mângâie,
răsărită din zările mereu albastre
e timpul-mag al vremurilor noastre
El vine din adânc cu pasul măsurat
trecute decenii, secole, milenii ...

Cu fruntea sprijinită în al său toiag
suspină timpul-mag ... gândului pribeag
- umili în inimi să ne unim desculti,
cu slavă să-nălţăm a noastre rugăciuni -.
Trimis din sferele mereu albastre
e timpul-mag al vremurilor noastre
si-n noaptea de colinde, Sfântă de Crăciun
s'aprind lumini, mărire să cântăm
- Pruncul Slăvit, în iesle Împărat -
si urmând călăuză semnul cel de sus
să nu pierdem o clipă, DARUL LUI IISUS.
Nu am nici aur,
nici smirnă,
nici tămâie,
doar bucuria nădejdei în steaua ce mângâie.

Decembrie 1999 / Georgeta Crainic

COLINDE DE CRACIUN

MOS CRĂCIUN

Mos Crăciun cu plete dalbe
A sosit de prin nameti.
El aduce daruri multe
La fetite si băieti

Mos Crăciun, Mos Crăciun

Din bătrâni se povesteste
Că-n toti anii negresit
Mos Crăciun pribeag soseste
Niciodată n-a lipsit.

Mos Crăciun, Mos Crăciun

Mos Crăciun cu plete dalbe
Incotro vrei s-o apuci,
Ti-as cânta "Florile Dalbe"
Dacă as stii că nu te duci...

Mos Crăciun, Mos Crăciun

Mos Crăciun cu plete dalbe
A venit si pe la noi

Steaua cântecelor noastre
Este darul pentru voi.

Domn, Domn să-năltăm

Am plecat să colindăm,
Domn, Domn, să-năltăm,
Când boierii nu-s acasă,
Domn, Domn, să-năltăm,

C-au plecat la vânătoare,
Domn, Domn, să-năltăm,
Să vâneze căprioare,
Domn, Domn, să-năltăm,

Căprioare n-au vânat,
Domn, Domn, să-năltăm,
Ci-au vânat un iepuras,
Domn, Domn să-năltăm,

Să facă din pielea lui,
Domn, Domn, să-năltăm,
Vestmânt frumos Domnului,
Domn, Domn, să-năltăm,

O CE VESTE MINUNATĂ
(D.G.Kiriac)

O ce veste minunată
In Betleem ni s-arată
Astăzi s-a născut
Cel făr' de-nceput
Cum au spus proorocii

Că la Betleem Maria
Săvârsind călătoria
Intr-un mic sălas
Lâng-acel oras
A născut pe Mesia

Pe Fiul în al Său nume,
Tatăl l-a trimes în lume
Să se nască si să crească
Să ne mântuiască.

Păstorii cum auziră
Spre locasul sfânt porniră
Unde au aflat, pruncul minunat

Si Il preamăriră

E Iisus Păstorul Mare
Turmă ca El nimeni nu are
Noi Il lăudăm
Si ne închinăm,
Cu credintă tare.

ASTĂZI S'A NĂSCUT HRISTOS

Astăzi s'a născut Hristos
Mesia cel luminos
Lăudati si cântati
Si vă bucurati !

Mititel s'nfăsătel
In scutec de bumbăcel
Lăudati si cântati
Si vă bucurati !

Vântul bate, nu-L răzbate,
Neaua ninge, nu-L atinge,
Lăudati si cântati
Si vă bucurati !

Si de-acum până-n vecie,
Mila Domnului să fie !
Lăudati si cântati
Si vă bucurati !

STEAUA SUS RĂSARE

Steaua sus răsare
Ca o taină mare,
Steaua străluceste
Si lumii vesteste (bis)
Că astăzi Curata.
Prea Nevinovata
Fecioara Maria
Naste pe Mesia (bis)
Magii cum zăriră
Steaua si porniră
Mergând după rază
Pe Hristos să-L vază.
Si dacă porniră
Indată-L găsiră

La Dânsul intrară
Si se închinară (bis)
Cu daruri gătite
Lui Hristos menite
Având fiecare
Bucurie mare (bis)
Care bucurie
Si aici să fie
De la tinerete
Pân'la bătrânete (bis)

CÂNTEC DE CRĂCIUN

Din an în an sosesc mereu,
La geam cu Mos Ajun.
E ger cumplit, e drumul greu
Da-i obicei străbun.

Azi cu strămosii cânt în cor
Colindul sfânt si bun.
Tot mos era si'n vremea lor
Bătrânul Mos Crăciun (bis).

E sărbătoare si e joc
In casa ta acum
Dar sunt bordeie fără foc
Si mâine-i Mos Crăciun (bis)

Si-acum te las, fii sănătos
Si vesel de Crăciun
Dar nu uita, când esti voios
Române să fi bun (bis)

DOMNUL IISUS HRISTOS

Nouă azi ne-a răsărit
Domnul Iisus Hristos
Mesia cel mult dorit
Domnul Iisus Hristos.

Din Fecioară s'a născut
Domnul Iisus Hristos
Si cu lapte a crescut
Domnul Iisus Hristos.

Cum e robul s'a smerit

Domnul Iisus Hristos
Si pe noi ne'a mântuit
Domnul Iisus Hristos.

MOS CRĂCIUN

Mos Crăciun, cu plete albe
A sosit de prin nameti
Si aduce daruri multe
Pe la fete si băieti.
Mos Crăciun, Mos Crăciun !

Din bătrâni se povesteste
Că-n toti anii negresit
Mos Crăciun la noi soseste
Niciodată n'a lipsit.
Mos Crăciun, Mos Crăciun !

Mos Crăciun, cu plete albe
Incotro vrei s'o apuci ?
Ti-as cânta florile dalbe
De la noi să nu te duci.
Mos Crăciun, Mos Crăciun !

http://blog.patermihail.ro/categorii/biserica/cateheze

http://www.glascomun.info/?p=2433

SACRU SI PROFAN IN COLINDA RELIGIOASA

ELENA TRIFAN

Născut prin miracol divin, aşteptat şi prigonit, slăvit şi sacrificat, acceptat sau contestat, Isus a străbătut veacurile, aflându-se în permanenţă în atenţia slujitorilor bisericii, a oamenilor de ştiinţă, cât şi a celor de artă: scriitori, pictori, sculptori care i-au dedicat opere remarcabile.

Naşterea sa, care a marcat începutul creştinismului, a fost slăvită de slujitori ai bisericii şi de oameni simpli, în colinde „Cântece tradiţionale cântate de cete de copii, de flăcăi sau de adulţi cu prilejul Crăciunului şi al Anului Nou.” (DEX 1998, p. 196)
Apărută cu secole în urmă, ţinută sub obroc în timpul dictaturii comuniste, colinda religioasă a reînviat năvalnic după 1990, când este interpretată în biserici, în şcoli, la radio şi televiziune, pe străzi, la casele oamenilor, atât la ţară, cât şi la oraş.
Pe data de 20 decembrie 2009, la Catedrala Eroilor Tineri din Ploieşti, a fost susţinut un concert de colinde religioase, de-a dreptul celest, unde au fost interpretate colinde ale căror texte au constituit suportul comentariului de faţă: „Am plecat să colindăm!”, „Sus boieri!”, „Iată, vin colindători!”, „Sus în vârful muntelui”, „Gazde mari nu mai dormiţi!”, „După datini, colindăm”, „Legănelul lui Isus”, „Troparul naşterii”, „Steaua sus răsare”, „O, ce veste minunată”, „Închinarea păstorilor”, „Plecarea magilor”, „S-a născut Domnul”, „Domnuleţ şi Domn din cer”, „Îngerii cântă”, „Crăciunul” (melodie franceză), „La Vitleem colo-n jos…”, „Colindul clopotelor”, „Acolo-n umbra pomilor”, „Bună dimineaţa la Moş Ajun”, „Acolo-n susu”, „Cântec de Crăciun”, „Lerui mărului”, „Mărire-ntru cele-nalte”, „Noël”, „Domnul Isus Hristos”.
Scopul colindei religioase este de a vesti naşterea Mântuitorului. Colindătorii sunt, în general, copii, deoarece sunt mai apropiaţi, prin neprihănire, de îngerii care au vestit naşterea Domnului.
Momentul colindatului este în seara sau noaptea de Ajun, pe la cântători, până în revărsatul zorilor.
Colinda este sfântă şi nemuritoare, colindătorii vin neîncetat, „Din an în an mereu / La geam cu Moş Ajun” (Cântec de Crăciun)
Gazdele sunt îndemnate să se pregătească pentru a-l primi pe Domnul în curăţenie şi îmbelşugare „Casa să v-o măturaţi”, „Masa să v-o încărcaţi”. (Sus boieri!)
În colindele analizate, pot fi întâlnite aspecte preluate din textele biblice, precum: locul naşterii, steaua călăuzitoare, căutarea pruncului de către Irod, botezul purificator în apa Iordanului de către Ion „cel prea curat,” scopul venirii lui Iisus pe lume.
În colinda religioasă Iisus apare în dublă ipostază, de fiu al Domnului şi de fiu al Omului „E om şi Dumnezeu” (Îngerii cântă), ceea ce face ca elementele sacre să se împletească cu cele profane în acest tip de colindă.
Statutul lui este cel biblic, „tânărul crai”, „regele”, „împăratul tuturor”, (Crăciunul, Noël). Forma lui de manifestare este lumina, simbolul vieţii, al armoniei, al dreptăţii, al cunoaşterii, al unui nou început: „Soare-n raze luminat” (Iată, vin colindători), „Isus Hristos luminat” (S-a născut Domnul), „un luceafăr mare strălucit” (Colindul clopotelor), „lumina cunoştinţei”, „soarele dreptăţii”, „răsăritul cel de sus” (Troparul naşterii). Identificarea lui Iisus cu soarele, poate fi

rezultatul contopirii a două motive, cel creştin potrivit căruia Dumnezeu este lumină, cu cel păgân al zeului asiatic al soarelui, Mithra, peste a cărui sărbătorire care avea loc la 25 decembrie s-a suprapus Crăciunul.
Iisus are şi alte atribute ale divinităţii: sacralitatea „Domnul sfânt” (Sus în vârful muntelui) şi veşnicia „Cel făr’de-nceput” (O, ce veste minunată), „Domn a fost şi va fi iar pân’ acu şi în veci iar” (S-a născut Domnul).
Legătura lui Iisus cu lumea muritorilor se face în spaţii terestre, sacralizate, înalte, un fel de axis mundi, dealul şi muntele, de unde legătura cu transcendentul este mai uşor de realizat: „Acolo sus pe-un deal frumos /Unde-i cerul luminos /Raza blând-a soarelui /Scaldă faţa Domnului” (Leagănul lui Isus), „Sus în vârful muntelui, pe la crucea bradului, pe o scară de argint /Se coboară Domnul sfânt.” (Sus în vârful muntelui). Textul conţine elemente religioase şi profane cu valoare simbolică: crucea, simbolul creştinismului, al suferinţei şi tămăduirii, argintul, simbolul purificării, bradul, simbolul vieţii veşnice.
În calitate de fiu al omului, copilul Iisus duce o existenţă profană: nu are haine („N-are scutec de-nfăşat /Nici hăinuţe de-mbrăcat” (La Vitleem acolo-n jos), plânge „Fiul plânge, stare n-are /Pe braţele mamei sale” (Domnuleţ şi Domn din cer). În alt colind este hrănit cu lapte, înfăşat în scutece şi purtat în braţe de mama sa „Din fecioară s-a născut / Şi cu lapte s-a crescut. / Cu scutece s-anfăşat/ Şi în braţe s-a purtat.” (Domnul Isus Hristos) sau şade într-un leagăn verde de păltinel (Am plecat să colindăm).
În colindul „Închinarea păstorilor” apare motivul popular, al comuniunii omului cu natura. Iisus este legănat de vânt şi scăldat de ploaie. Sacrul se întrepătrunde însă în profanul. În calitate de fiu al Domnului nu este atins de imtemperiile naturii „Neaua ninge, nu-l atinge” (Închinarea păstorilor), leagănul lui este sfânt şi purtat de îngeri (Crăciunul).
Locul naşterii lui Iisus este cel biblic, în Betleem pronunţat popular Vitleem, într-un spaţiu modest, neprielnic naşterii, ieslea boilor, „În paiele grâului, în ogrinjii fânului” (S-a născut Domnul).
Naşterea lui este vestită de elemente cosmice, miraculoase, steaua care-i călăuzeşte pe magi spre locul naşterii, de elemente sacre, corul îngerilor (Îngerii cântă), de elemente profane prin provenienţă şi sacre prin funcţie şi mediul în care se manifestă, glasul clopotelor (Colindul clopotelor, Crăciunul), cât şi umane, colindătorii.
Iisus este un mesager al divinităţii şi scopul venirii lui pe lume este mântuirea omenirii „Să se nască/Şi să crească/ Să ne mântuiască.”(O, ce veste minunată) şi bucuria adusă în casele oamenilor: „Noaptea asta Sfântul Domn Isus /Bucurie mare ne-a adus.” (Colindul clopotelor)
Cu excepţia lui Irod care-i doreşte moartea, oamenii se bucură de

naşterea Mântuitorului, îi vin în ajutor şi îi fac daruri: veşminte „Să facă din pielea lui /Veşmânt frumos Domnului” (Am venit să colindăm) , „steble albe de flori,/Şi-o oaie cu miel prior” (Închinarea păstorilor). În general, atitudinea lor este de veneraţie: „Fie-n veci mărit /Să vă bucuraţi/Şi să-l lăudaţi” (Lerui mărului).
În universul vegetal prezent în colinda religioasă predomină elementele sacre, iar cele profane dobândesc virtuţi sacre prin punerea lor în relaţie cu Iisus: Maica Precista paşte oile la umbra pomilor, ceea ce aminteşte de grădina raiului, mărul, pomul cunoaşterii binelui şi răului, apare în refren „Florile dalbe, flori de măr”, iar în colindul „După datini, colindăm” merii sunt sădiţi toamna şi în mod miraculos infloresc iarna, prin puterea dragostei lui Iisus, trandafirul „lilioară trandafir” (Gazde mari nu mai dormiţi) este simbolul dragostei, al sacrificiului, al lui Iisus însuşi. Mai apar bradul, simbolul veşniciei, paltinul, arbore cu lemn tare din care este făcut leagănul sfânt, drumul pe care merge Iisus este făcut din maghiran (S-a născut Domnul), iar rozmarinul este prezent în refren „Frunză verde rozmarin” (Acolo-n umbra pomilor), ca simbol al frumuseţii şi al vieţii. Fiind concepute sincretic ca un amestec de poezie şi cântec, colindele se caracterizează şi prin muzicalitate la realizarea căreia contribuie şi refrenul în care nota de sacralitate este sporită prin: preaslăvirea Domnului „Leru-i ler”, „Lerui Doamne, Domn din cer”, „Domnuleţ şi Domn din cer”, „Domn, Domn să nălţăm”, prezenţa florilor: „Florile dalbe, flori de măr”, „lilioară trandafir”, „Frunză verde rozmarin”, imitarea glasului clopotelor: „Bim bang”, „Bim bam, bim bam”.
Majoritatea colindelor respectă structura colindei clasice şi se termină cu o urare adresată gazdei de a fi sănătoasă, veselă, de a avea parte de bucurie şi de viaţă lungă „”Să fii sănătos şi vesel de Crăciun” (Cântec de Crăciun), „Hristos să vă dea de toate, / Viaţă lungă, sănătate” (Domnuleţ şi Domn din cer).

În colindul „Îngerii cântă” sunt preaslăvite cerul şi pământul „Mărire în cer /Şi pace pe pământ.”
Singurul colind în care colindătorii aşteaptă daruri materiale din partea gazdei este
„Bună dimineaţa la Moş Ajun” „Ne daţi, ori nu ne daţi”; „Domnul sfânt să ne ajute la covrigi şi la nuci multe”, în rest predomină ideea de preamărire a lui Iisus.